

DEN GODE INTERAKTION

- mellem socialarbejdere og forældre i kommunale familieafdelinger

1. JUNI 2016

SPECIALE

Kandidat i Socialt Arbejde, AAU

Vejleder Mimi Petersen

Studerende 20142917, Kirsten Trans

Antal anslag: 214.297

Abstract

In Denmark there are legal guidelines outlining the responsibility of the local authorities in case of misconduct of children in families. The social workers in the family departments in each local authority manage the operational responsibility in these cases. They are hired to execute a regulatory task alongside of being of assistance to the family.

The social workers in the local family departments do a double duty being helpers as well as authorities. In case of concern for a specific child, it is the responsibility of the social worker to provide the best possible help for the child. In order for this cooperation to be as fruitful as possible, it is presumed that the parents experience good relation with the social worker.

A prerequisite for the parents to experience good relation is good interaction with the social worker. This requires the social worker to be qualified to interact with the parents to enable a good collaboration.

This thesis outlines how the social worker from a theoretical approach can enable good interaction. The involved theory directions are acknowledgement, interactionism and mentalization. The theories are being used to investigate how applied theory potentially can assist to improve interactions.

A co-researcher has been used in the thesis: a woman, who has insider knowledge of being a mother interacting with social workers in a family department. Her experiences are being used to discuss how interactions can be perceived by parents, and how such experiences can be seen in relation to the theoretical directions.

In continuation of a theoretical analysis using statements from social workers and parents from secondary empirical data, it is concluded that there is no single theory that singlehandedly can enable the best possible interaction. However, it is concluded that there are elements of all three theories that can be helpful for social workers striving for good interactions with parents.

Den gode interaktion

Based on Shulmans theory and model for social work, a framework is developed combining all three theories in the interactions between parents and the social workers in local family departments.

Indholdsfortegnelse

1 Forord	5
2 Indledning.....	7
3 Problemfelt	9
3.1 Problemformulering	9
4 Teoribegrebet	10
5 Valg af problemfelt	10
6 Sekundær Empiri.....	12
7 Metodologi	13
7.1. Medforsker	14
7.2 Valg af medforsker	16
7.3 Medforskerens opgave	20
7.4 Præsentation af medforsker.....	22
7.5 Opsamling på metodologi.....	23
8 Videnskabsteori.....	23
8.1 Hermeneutik.....	24
8.2 Kritisk hermeneutik	26
8.3 Afrunding	26
9 Definition af den gode interaktion	26
9.1 Specialets definition.....	29
10 Brantes niveaumodel	30
10.1 Mikroniveau.....	32
10.1.1 Opsamling på mikroniveau.....	35
10.2 Afrunding.....	35
11 State of the art	35
11.1 Teorier.....	36
11.1.1 Afrunding.....	37
11.2 Forskning	38
11.2.1 Afrunding.....	40
11.3. Medforskermetoden	40
11.4 Opsamling	41
12 Analyse.....	42
12.1 Teoriretninger til analyse.....	43
12.1.1 Anerkendelse.....	44

Den gode interaktion

12.1.2 Interaktionisme	48
12.1.3 Mentalisering	53
12.1.4 Sammenholdelse af teoriretninger	57
12.2 Medforskeren og teoriretninger	59
12.2.1 Sparring fra medforsker	60
12.2.2 Afrunding	64
12.3 Opbygning af diskussionen	65
12.3.1 Diskussion af anerkendelsesteori.....	66
12.3.2 Diskussion af interaktionisme	71
12.3.3 Diskussion af mentaliseringsteori.....	75
12.4 Afrunding	78
13 For og imod teoriretningerne	79
13.1 For og imod anerkendelse.....	79
13.2 For og imod interaktionisme.....	80
13.3 For og imod mentalisering	80
13.4 Afrunding	81
14 Besvarelse af problemformulering.....	81
14.1 Kort svar på problemformulering.....	89
15 Efterrefleksioner	89
16 Konklusion	91
17 Kvalitetsvurdering	92
18 Perspektivering	96
19 Efterskrift.....	96
20 Litteraturliste.....	99

1 Forord

Hvad er socialt arbejde?: Overordnet skal socialt arbejde bidrage til opretholdelse af en vis orden i samfundet. Det sociale arbejde er til for at sørge for, at den enkelte borger tilgodeses, og det sociale arbejde sigter mod, at alle bidrager til samfundet og opfører sig lovlydigt (Skytte 2013:11). Socialarbejdere kan have en opgave i at hjælpe borgere til at komme ud af deres sociale problemer, og til at håndhæve loven, hvis borgere ikke lever op til de lovmæssige krav, der stilles. Til denne tvetydige opgave er der ifølge Skytte en tendens til, at socialt arbejde i stigende grad er ”*[...]blevet genstand for planlægning og administration på en sådan måde, at centraliserede metodevalg og manualisering får frit spil [...]*” (ibid.).

Ifølge Skytte er det blevet uigennemskueligt, hvordan socialt arbejde udføres (ibid.), hvilket får mig til at stille spørgsmålet: ”Hvad er godt socialt arbejde?”. Min hypotese er, at svaret vil være afhængig af, om spørgsmålet besvares af politikere, socialarbejdere, samfundsborgere, eller borgere, som er genstand for det sociale arbejde.

Med udgangspunkt i menneskerettigheder om, at borgere ikke skal udsættes for diskrimination (Skytte 2013:11) og i sociallovgivningen om, at de skal behandles med etisk forsvarlighed (Højlund & Juul 2005:11) er jeg optaget af, hvordan det er at være det menneske, som er genstand for det sociale arbejde. Derfor mener jeg, at til svaret på, hvad der er godt socialt arbejde, først og fremmest må søges i borgerens oplevelse.

Borgeren, som er modtager af det sociale arbejde, må vi forvente, har et ønske at få løst sit sociale problem. Min hypotese er, at forudsætningen for, at borgeren ønsker et socialt problem løst, må være borgerens oplevelse af, at der er tale om et problem. For at socialarbejdere kan hjælpe med at løse et problem, må denne være enig med borgeren i, hvad det er for et problem, der skal løses. Og for, at det sociale arbejde kan være problemløsende, må de to parter være enige om, hvordan problemet skal forsøges at blive løst. Jeg kan herudfra forestille mig, at borgeren vil mene, at godt socialt arbejde er der, hvor hun/han får hjælp til sit problem og har en oplevelse af, at hjælpen er den rette; Det vil sige, at borgeren føler sig forstået af socialarbejderen.

Med et udgangspunkt i, at det er borgeren, der skal besvare spørgsmålet, ”hvad er godt socialt arbejde? ”, bliver jeg optaget af, hvordan dette kan være det centrale i socialarbejderes indsats. Men når hjælpen til borgeren skal ydes i sammenhæng med, at socialarbejderen har en myndighedsopgave, kan det synes udfordrende at holde fast i, at indsatsen skal være på baggrund af borgerens forståelse af sit problem og borgerens grad af villighed i forbindelse med løsning af problemet. En sådan kompleksitet, forestiller jeg mig, kan være tilfældet i kommunale familieafdelinger.

Uanset om vægten lægges på, at socialarbejderen skal udøve myndighed, eller skal yde hjælp til borgeren, er der i sociallovgivningen en etisk forventning til socialarbejdere om, at de møder borgere med værdighed. Om der er tale om et værdigt møde med borgeren, kan afspejles i de to parter interaktion (Højlund & Juul 2005:30). Derfor er udgangspunktet for specialet en perspektivering af, hvordan socialarbejdere i familieafdelinger til trods for deres myndighedsposition kan arbejde henimod den gode interaktion med borgere, som har en forældrerolle i en familiesag.

Når der i specialet skal undersøges, hvordan den gode interaktion kan opnås, inddrages teoretiske perspektiver på interaktioner. Målet er at komme frem til, hvorledes socialarbejdere på baggrund af teoretisk input kan have gode interaktioner med forældre.

Til spørgsmålet ”hvad er godt social arbejde? ” er mit korte svar i denne sammenhæng, at socialarbejdere først og fremmest gennem interaktion med forældre må være optaget af at opbygge relation som det grundlæggende for, at det sociale arbejde kan lykkes på bedste vis.

*Det er kun i kraft af vores fundamentale menneskelighed - vores evne til at
empatisere, at vi kan gøre klinisk brug af vores videnskabelige og professionelle viden.
Og vores professionelle uddannelser kommer os kun til gavn i den udstrækning, de
nuancerer, og ikke underminerer vores evne til empati*

(John Allen. I Hagelquist 2012:32)

2 Indledning

Hvordan børn opdrages, eller hvilke sociale forhold børn i Danmark vokser op under, er langt hen af vejen, noget, som forældre/forældremyndighedsindehaver har ansvaret for. Samtidig med en vis rummelighed for forældres behandling af barnet er der samfundsbestemte normer for, hvordan børn skal eller ikke må behandles:

Det er ulovligt at revse sine børn. *”Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet [...]. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling”* (Forældreansvarsloven §2).

For at hjælpe barnet i tilfælde, hvor § 2 i Forældreansvarsloven overtrædes, er der i Servicelovens §§ 153,154 anført: *”Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen”*. En sådan underretningspligt er skærpet for personer, der udøver offentlig tjeneste eller hverv.

Det tillægges kommunerne at håndhæve Forældreansvarsloven gennem Serviceloven. Kommunerne har typisk organiseret denne opgave i en familieafdeling under Socialforvaltningen. Familieafdelingen bemandes af socialrådgivere og lignende professioner. Disse socialarbejdere tildeles typisk hver sine familiesager, og har ansvaret for at udrede familieforholdene med henblik på iværksættelse af rette hjælp til gavn for barnets trivsel (KL). Denne udredning kaldes, i henhold til Servicelovens § 50, den børnefaglige undersøgelse.

Socialarbejdere ansat i kommunale familieafdelinger har således en opgave i at udøve myndighed. De skal beskytte barnet mod forældrenes eventuelle inkompetence, og må disciplinere afvigende forældre (Egelund 2005:144). De børn, som der her er tale om, kaldes af Kommunernes Landsforening for de udsatte børn (KL).

Samtidig med, at socialarbejderne har en myndighedsopgave, har de også en pligt til at udføre arbejdet i samarbejde med familien (Forvaltningsloven § 19, Serviceloven § 50). Det er vigtigt, at forældre og ikke mindst børnene får den centrale plads i

behandlingen af deres sag (Egelund 2005:143). Ellers risikeres, som Eliasson forklarer: Individet udsættes for undertrykkelse, såfremt det er socialarbejderens vurdering af individet, som er grundlaget for beslutninger om individets adfærdsmæssige forandringer (Skytte 2013:26-27).

Der er tale om en kompleksitet, hvor socialarbejderen på den ene side skal udføre sin myndighedsfunktion, og samtidig skal hun/han undgå undertrykkelse af borgeren, som her er forælder til et udsat barn (ibid.). For at navigere i denne kompleksitet mener jeg, det forudsætter, at socialarbejderen er bevidst om, at hun/han befinder sig i denne udfordring om at håndhæve loven og samtidig undgå undertrykkelse af forælderen.

Studier viser, at denne kompleksitet ofte ikke har tilstrækkelig bevidsthed hos socialarbejdere i kommunale forvaltninger. Dette kan være forklaringen på, at socialarbejdere kan finde det vanskeligt at samarbejde med borgere. Borgerne opleves ofte som umotiverede for forandringer, og samtidig vurderes de urealistiske omkring egne muligheder. I opposition hertil oplever borgerne sig ofte krænket og uretfærdigt behandlet af socialarbejderne (Højlund og Juul 2005:159).

En sådan diskrepans, parterne imellem i opfattelsen af samarbejdet, kan hæmme det sociale arbejde. For at socialt arbejde kan bidrage til menneskelig opblomstring, må socialarbejdere styrke borgere i deres selvforståelse og i deres identitet (Højlund & Juul 2005:12).

Højlund & Juul forklarer, at når borgere føler sig krænket eller uretfærdigt behandlet af socialarbejdere, er det fordi, de ikke oplever sig mødt med anerkendelse. Den manglende anerkendelse hæmmer udviklingen i og målet for det sociale arbejde (ibid.).

Mens Højlund & Juul er optaget af, hvilke oplevelser borgere har af mødet med socialarbejdere, er Eliasson optaget af, hvilken moralsk forventning der er til socialarbejdere i deres møde med borgere (Skytte 2013:25-27). I den forbindelse udtaler Uggerhøj: Socialarbejdere *"[...] har en forpligtelse til ikke at begå overgreb og*

være opmærksom på, at deres position indeholder et potentiale for overgreb”

(Uggerhøj 2011:164).

Udover socialarbejderes etiske forpligtelse, har deres relation med borgere indvirkning på deres fælles samarbejde. Dette viser sig ved, at forældre er mere optaget af relationen til deres socialarbejder end til de institutionelle vilkår, når de skal angive, hvor meget indflydelse de synes at have på egen situation, og hvilken villighed de har i forhold til at deltage i de interventioner, som socialarbejderen præsenterer for dem (Uggerhøj 2005:84-90).

Hvorvidt socialarbejdere undgår overgreb i relation til borgere, og hvorvidt borgere oplever at have en god relation til socialarbejderen, kan blandt andet ses i sammenhæng med, hvorledes socialarbejderen interagerer med borgeren (Højlund & Juul 2005:30).

3 Problemfelt

Specialet har udgangspunkt i hvordan socialarbejdere i kommunale familieafdelinger interagerer med forældre til udsatte børn. Fremadrettet betegnet som henholdsvis socialarbejdere og forældre.

Jeg er optaget af, hvordan socialarbejdere interagerer med forældre, og hvornår interaktioner kan opleves styrkende eller hæmmende af forældre. I forlængelse heraf er jeg optaget af, hvordan socialarbejdere i praksis kan arbejde henimod gode interaktioner. Hertil vil jeg operere med teoretiske perspektiver, da teori kan byde på begreber og begrebsforståelse (Guldager 2010:121). Herved formoder jeg, at der kan opnås et fælles sprog for, hvad der sker i interaktioner, og hvad der bør ske.

De teorier, som specialet opererer med, er teorier, som er udviklet til at skærpe opmærksomheden på, hvordan mennesker møder andre mennesker. Herunder, hvordan teori kan være en hjælp til, at interaktioner bliver opbyggende, så mennesker i forlængelse heraf kan føle sig værdige, forstået og frie til at handle.

3.1 Problemformulering

Hvordan kan socialarbejderes interaktioner med forældre forklares ud fra et teoretisk perspektiv, og hvilke teoretiske input kan medvirke til den gode interaktion?

4 Teoribegrebet

Når jeg vælger at centrere specialet om teorier, er det fordi, at teori kan hjælpe til at have et fælles sprog, for det vi opererer med: *”Teorier består af begreber, og det er disse begreber, der kan hjælpe os til at klassificere vores iagttagelser”* (Guldager 2010:121).

Når der opereres med teorier for socialt arbejde, findes det nødvendigt at holde sig for øje, at en teori omhandler bestemte typer af fænomener *”[...]hovedparten af fænomener lades ude af betragtning, og det hænger sammen med, at teorien altid består i forenkede og abstrakte udsagn om sammenhænge mellem udvalgte fænomener”* (Ejrnæs & Guldager 2010:17). En teori svarer aldrig *”[...]til en situation i virkeligheden, fordi den pågældende situations aktuelle og konkrete kontekst rummer andre typer fænomener end de i teorien beskrevne”* (ibid.). Men teorier har den egenskab, at de kan konkretisere, hvad det er, vi arbejder ud fra, og teoretiske begreber kan hjælpe os til at have en fælles forståelsesramme (Ejrnæs 2010:129).

5 Valg af problemfelt

Når specialet ikke er en undersøgelse af praksis i socialt arbejde, men derimod en undersøgelse af teorier om at udføre socialt arbejde, skal det ses i lyset af min hypotese om, at teorier kan hjælpe til en konkretisering af, hvilke forventninger der kan være til socialarbejdere for interaktion med forældre. Endvidere anser jeg teori for at kunne give begreber, som kan være nødvendige for, at socialarbejdere kan have en fælles forståelse af, hvad der er gode interaktioner. Min opfattelse er, at teoretiske begreber kan gøre det nemmere at afgøre, hvornår en interaktion lykkes – og hvad ”det” er, der får interaktionen til at forløbe, som ønsket. Hvis en interaktion ikke har det ønskede udfald, kan teoretiske begreber være med at klarlægge, hvad der gik galt, og hvordan ”fejlen” kan repareres eller bedst undgås fremadrettet.

Når jeg i dette speciale er optaget af ”mødet” mellem socialarbejderen og forælderen, skal det ses i lyset af min profession som socialrådgiver og psykoterapeut. Jeg er i forbindelse med egen praksis optaget af interaktionen mellem den professionelle, henholdsvis som myndighedsudøver og som socialhjælper over for borgeren/klienten/patienten. Jeg har bemærket, hvorledes metoder for socialt arbejde

kan gavne strategien for klarhed over problemtyper og ressourcer hos borgere og herefter mulige løsningsmodeller. Samtidig tilslutter jeg Højlund & Juuls bekymring for, at metodeinddragelse kan overskygge for opmærksomheden på, hvordan borgeren følelsesmæssigt har det – i sit liv og i sit samarbejde med socialarbejderen (Højlund & Juul 2005:158).

Når jeg som i dette speciale tager udgangspunkt i socialt arbejde i familieafdelinger, er det ud fra en hypotese om, at det må være særlig svært for forælderen at opnå tillid til socialarbejderen, når relationen synes at bygge på kritik af forældrens forældreevne *"[...]Jeg tror aldrig nogensinde, at det bliver rart at skulle have hjælp til at opfostre sine børn[...]"* (Kildedal 2011:111). Citatet fortolker jeg således, at forældre kan opleve sig udstillet som dårlige forældre, ved, at det netop kan være de sårbare forhold i familien, som gør, at forælderen mødes med socialarbejderen – Der synes at være risiko for, at forælderen kan "tabe ansigt", eller kan føle sig blottet ved at skulle sættes "under lup" i sine private forhold.

På den anden side kan jeg have en hypotese om, at det kan være en svær opgave for socialarbejdere at efterleve Højlund & Juuls anvisning om anerkendelse (Højlund & Juul 2005:30), når socialarbejderen er bekendt med eller har mistanke om, at forælderen misrøgter eller svigter sit barn.

Samtidig kan det være vanskeligt at skabe gode interaktioner med udgangspunkt i Uggerhøjs forklaring om, at socialarbejdere mangler forudsætninger for at indgå i relation til borgere: *"Socialarbejderne får [...] hverken redskaber til at skabe relation og etablere kommunikation eller til at forholde sig kritisk til de relationer og den kommunikation, der under alle omstændigheder etableres"* (Uggerhøj 2005:82).

Jeg har ikke selv arbejdet i en kommunal familieafdeling. Til gengæld kender jeg til dobbeltfunktionen hjælper og myndighedsudøver især fra ansættelse som socialrådgiver og senere som socialfagligleder i Kriminalforsorgen, hvor opgaven på den ene side var at hjælpe klienter til en kriminalitetsfri tilværelse gennem afvikling af sociale problemer. På den anden side var opgaven at indberette til

Anklagemyndigheden eller Direktoratet for Kriminalforsorgen med henblik på frihedsberøvelse, såfremt klienten fx misligholdte kontakten med mig.

Når det drejer sig om, hvorledes socialarbejdere tilgår interaktion med forældre, henter jeg min primære inspiration fra mine psykoterapeutiske uddannelser og flerårig kombineret funktion som psykoterapeut og socialrådgiver i regionspsykiatrien, og sideløbende og fortsat ved egen psykoterapeutiske konsultationsvirksomhed.

Med min psykologiske perspektivering på det sociale arbejde er jeg optaget af, hvorvidt der blandt socialarbejdere er fokus på, hvordan forældre kan opleve det, når der er et behov for, at de som forældre får hjælp i forhold til deres barns problemer. Hertil er jeg optaget af, hvordan socialarbejdere kan hjælpe forældre med at gøre situationen så lidt ømtålelig som mulig - Hjælp er her præciseret til, at socialarbejdere skal foretage gode interaktioner (jf. kap.9).

6 Sekundær Empiri

Med henblik på at perspektivere specialets teoretiske tema til praksis i socialt arbejde inddrages empiri fra feltet. Der benyttes to undersøgelser, som begge har opereret med relationen mellem socialarbejdere og forældre i kommunale familieafdelinger. Den ene indeholder data om forældres oplevelse, og den anden indeholder data om, hvordan socialarbejdere vægter relationen til forældre.

I perioden 2007-2011 gennemførtes en norsk-dansk forskningsundersøgelse, *Å bli undersøkt* (Kildedal, Uggerhøj, Nordstoga & Sagatun 2011), som indebar interviews af forældre fra 11 forskellige kommuner i de to lande. Gældende for samtlige informanter var, at de havde været i kontakt med socialarbejdere i kommunale familieafdelinger i forbindelse med børnefaglige undersøgelser af informanternes børn. Informanterne var udvalgt af socialarbejderne ud fra socialarbejdernes forventning om, at netop disse informanter havde oplevet et godt samarbejde. Men langt hen af vejen viste det sig, at disse informanter oplevede mange mangler i dette samarbejde (Uggerhøj 2011:161-162). En mor udtaler: ”*Jeg går hjem herfra [forvaltningen] med fornemmelsen af at jeg er jordens dårligste forældre, at de ser ned på mig og at de her møder bare handler om*

at rakke ned på mig”(Uggerhøj 2011:66). Informanterne var overordnede optaget af, hvordan samarbejdet havde formet sig, hvorvidt de som forældre var blevet inddraget og havde oplevet sig respekteret af socialarbejderen (Uggerhøj 2011:159-160). Ud fra informanternes besvarelser var der en tendens til, at de ikke havde oplevet sig anerkendt af socialarbejderne men i stedet følt sig underlagt af socialarbejdernes fordømmelse af dem som inkompetente i forældreopgaven (Uggerhøj 2011:164).

Jeg blev nysgerrig på den diskrepans, som undersøgelsen viste mellem socialarbejderes og forældres opfattelser af deres indbyrdes samarbejde omkring børnefaglige undersøgelser. Jeg fandt det relevant at finde frem til, hvorfor socialarbejdere anser sig selv for at skabe et godt samarbejde med forældre, og hvad socialarbejdere gør, som de mener, fremmer samarbejdet.

I forbindelse med projektarbejde på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde udarbejdede jeg i 2015 projektet *Indlevende socialarbejdere*. Jeg foretog en undersøgelse af, hvordan socialarbejdere i en familieafdeling opbygger samarbejde med forældre i forbindelse med børnefaglige undersøgelser (Serviceloven §50). Fem socialarbejdere og en socialrådgiverpraktikant var informanter i undersøgelsen. Socialarbejderne var ansat til at møde forældre i forlængelse af, at der var sket underretning på et barn, og der var truffet beslutning om, at der skulle foretages en børnefaglig undersøgelse. Undersøgelsen indebar blandt andet et fokusgruppeinterview.

De to nævnte undersøgelser *Å bli undersøkt* og *Indlevende socialarbejdere*, vil blive benyttet som sekundær empiri i specialet.

7 Metodologi

Mit udgangspunkt for specialet er ønsket om at bidrage til bedre socialt arbejde - At specialet kan hjælpe til et større kendskab om, hvordan teorier kan forstås i praksis, og herefter inddrages bedre i praksis.

Jeg overvejer at indhente data fra praksis ved kvalitativ forskning. Ved at vælge en sådan metode, kan jeg opnå empirisk materiale, som jeg kan tolke teoriens brug ud fra. Men såfremt jeg vælger praksisforskning ser jeg det vanskeligt at undgå, at

omdrejningspunktet for specialet bliver praksis. Og dermed fjerner jeg mig fra intentionen om at studere teori – teoriens potentiale og begrænsninger i forhold til interaktioner mellem socialarbejdere og forældre.

Samtidig med at jeg vil undgå, at specialet bliver forskning i praksis, er intentionen, at teoriundersøgelsen skal kunne forstås i sammenhæng med praksis. Hertil finder jeg det brugbart, om teori kan ses i sammenhæng med ”virkelige” interaktioner i familieafdelinger. I min metodiske overvejelse er jeg derfor optaget af, hvordan jeg kan få sparring om mine teoretiske tilgange til interaktioner i praksis. Jeg finder det relevant at få en sådan sparring fra én eller flere personer, som kan forholde sig til teori, som samtidig har kendskab til interaktioner mellem forældre og socialarbejdere.

7.1. Medforsker

På baggrund af ønsket om sparring, som nævnt ovenfor, falder metodevalget på medforsker. Ved betegnelsen medforsker forstås én eller flere personer, som forud for forskningen har et kendskab til feltet enten ud fra brugerperspektiv eller fra professionel erfaring i lignende organisering eller forskning (Hartley & Benington 2010).

Jeg har ikke tidligere beskæftiget mig med medforskermetoden, hvorfor jeg forud for dette afsnit har foretaget kvalificeret litteratursøgning herom (jf. kap.11.3).

Ifølge psykolog Kristjana Kristiansen er medforsker et begreb, som stammer tilbage fra 1930'erne, hvor sociologer i Chicago introducerede en kvalitativ forskning, som omhandlede etnografiske miljøer i gadelivet. Forskerne flyttede fra akademiske miljøer ud i gadelivet, hvor de inddrog de etniske grupper, som forskningen omhandlede. Sidenhen er medforskning blevet benyttet på forskelligvis, og metoden sammenlignes med et træ, som har mange grene og rødder, og træet har strøet frø rundt om i verden (Kristiansen 2009:17-25).

I medforskning deltager erfaringseksperter, som har egen erfaring med de forhold, som der forskes i. Som medforsker deltager man typisk i afklaring af målene for forskningen, planlægningen og designet, analyseprocessen, rapporteringen og implementeringen (Borg 2009:32).

Mens en informant giver de oplysninger, som denne anmodes om af forskeren, tillægges det medforskeren at være inddraget i refleksive overvejelser sammen med primærforskeren. En informant deltager frivilligt, og kan på et hvilket som helst tidspunkt i forskningsprocessen vælge at frabede sig informantrollen uden, at dette skal have negative følger for hende/ham. Derimod er der til medforskeren stærkere forventninger om, at hun/han bidrager gennem hele forskningsforløbet (Eide & Ekern 2011).

At inddrage medforskere bevirker, at der blandt forskere både er insiders og outsiders. De primære forskere er insiders på selve forskningen ved at have ejerskab og ansvar for forskningen. Medforskerne er outsiders i den betragtning, at de ikke har ansvaret for, at forskningen gennemføres. Omvendt kan medforskere betegnes som insiders i sammenhæng med, at de har insiderkendskab fra det perspektiv, som de hentes ind fra, og som kvalificerer netop dem til at være potentielle medforskere i den konkrete forskning. Ved inddragelse af medforskere skabes mulighed for en dialektisk undersøgelsesfase ved komplementære perspektiver fra forskere og medforskeres forskellige interesser, færdigheder og viden. De engelske organisationsforskere Jean Hartley & John Benington angiver, at brug af medforskere skaber gode kår for kreative forskningsprocesser og valide forskningsresultater. Dette forklares ud fra, at medforskeren ved sin insiderposition fra brugerperspektivet bidrager med overraskelser til forskningen – overraskelser betyder her, at forskningen opnår det input, som kun kan gives på baggrund af en insiderviden (Hartley & Benington 2010).

Erfaring viser, at det ikke altid er uproblematisk at inddrage medforskere. Der menes at være risiko for, at medforskerens rolle kan være svær at adskille fra, hvad det vil sige at være informant. Når forskningen forløber, kan medforskerrollen nemt komme til at skride således, at rollen glider over til at blive afløst af informantrollen forstået på den måde, at medforskerens udtalelser kommer til at indgå i datamaterialet og bliver en del af empirien, uden at dette forud for forskningen var aftalen med medforskeren, eller har været primærforskerens intention (Eide & Ekern 2011).

I al social forskning er der risiko for forskellige forførelser hen imod bestemte konklusioner på forskningen således, at man som forsker undervejs mister evnen til at være objektiv og undlader tilstrækkelig kritik af egne fortolkninger (Kristiansen & Krogstrup 2015). Den forførelse, jeg her vil nævne, omhandler, at man som forsker kan lade sig forføre af de mennesker, som indgår i forskningen. Erfaringer viser, at jo tættere man kommer på de mennesker, man studerer, jo større er risikoen for, at man som forsker identificerer sig med dem og ”go native” (bliver indfødt) – *”han lever sig ind i det miljø, han udforsker med en sådan intensitet, at han bliver en integreret del af det, hvorved en videnskabelig analyse vanskeliggøres”* (Kristiansen & Krogstrup 2015:105). Observationsstudie kan være et godt eksempel herpå (Kristiansen & Krogstrup 2015:102-105,190-193). Dette speciale er ikke et observationsstudie, men menes at have lighedspunkter angående forførelse med risiko for ”go native”: Jeg er som primærforsker i tæt arbejdsmæssig relation med medforsker, og jeg skal forsøge at leve mig ind i den insiderviden, hvorfra medforskeren fortolker teori angående interaktion. Udfordringen for mig i forhold til at undgå ”go native” er, at jeg på den ene side skal arbejde hen imod forståelse for medforskerens fortolkninger og på den anden side være tilbageholdende og kritisk (ibid.).

Ud fra fremfundne publiceringer benyttes medforskere typisk i forskning om minoriteter eller om bestemte sociale indsatser. Det er ikke lykkedes at finde publicering, som opererer med medforskere i en teoretisk analyse. Jeg vover mig ud på en ”ny gren” af medforskermetoden, når jeg vil inddrage en medforskers insiderblik i belysning af interaktioner ud fra et teoretisk perspektiv (Kristiansen 2009:17-25). Når jeg vælger dette, er det fordi, jeg bestræber mig på at finde frem til, hvad ”det” er, der sker i interaktionen i ”virkeligheden”, og hvordan ”dette” kan opleves set ud fra teoretiske perspektiver.

7.2 Valg af medforsker

Når jeg skal afgrænse mig til, hvilke personer der kan være relevante som medforskere, lader jeg mig lede af anvisningen om, at medforskere skal have mulighed for at bidrage med en insiderviden fra brugerperspektivet (Hartley & Benington 2010).

Derfor finder jeg det nærliggende at finde medforskere blandt de to parter, som indgår i interaktionerne, nemlig forældre og socialarbejdere i familieafdelinger.

Ved at vælge socialarbejdere som medforskere vil der hypotetisk være mulighed for at opnå et bidrag om, hvorvidt socialarbejdere i praksis benytter de teorier, som jeg vil operere med, ligesom de kan fortælle, hvorvidt de oplever teorierne hjælpsomme i deres interaktioner med forældre. Endelig kan socialarbejdere i rollen som medforskere give deres bud på, hvad der virker for dem i praksis, som eventuelt ikke kan indsættes i nuværende teorier.

Jeg ser dog en fare for, at specialet kan komme til at handle om, hvad der hindrer socialarbejdere i at inddrage teorier eller, at der kommer ulige vægt på teorierne afhængigt af, hvilket kendskab socialarbejderne forud for medforskeropgaven har til de enkelte teorier. Således ville det være teoriernes nuværende brug, som kom i fokus og ikke, hvordan teori bedst tjener i interaktioner.

Men den vigtigste grund til, at jeg fravælger socialarbejdere som medforskere, er fordi forældre foretrækkes hertil: Specialet beskæftiger sig med, hvad der skal til for, at forældre kan opleve en god interaktion (jf.kap.1).

At benytte forældre som medforskere kan åbne en diskussion om, hvorvidt det er muligt eller rimeligt, at medforskere skal beskæftige sig med teori i sammenhæng med deres insidervirkelighed, som de formodentlig ikke forud har tænkt ind i teoretiske perspektiver, hvilke heller ikke kan forventes, at de kender. Det betyder, at når der vælges medforskere, er det ud fra en selektering om, hvorvidt potentielle medforskere skønnes at kunne følge teoretiske forståelser i specialet. For så vidt muligt at sikre denne selektering har jeg benyttet mit faglige netværk til at indhente medforskere. Jeg har søgt medforskere gennem kontakt til fagfæller og gennem egne klientkontakter.

Min selektering i søgning efter medforskere giver nye overvejelser: Ved at vælge medforskere ud fra min eller andres kendskab til medforskeren, kan der være en forventning til, hvordan netop denne medforsker vil bidrage gennem holdninger og fortolkninger. Og det kan være etisk ukorrekt at udelukke nogle forældre på baggrund

af min fordom om, at de kan have svært at indgå i de refleksioner, som omhandler teoretiske perspektiver i specialet. Jeg når frem til, at der vil være etiske dilemmaer forbundet med min udvælgelse af medforskere uagtet, på hvilken måde jeg foretager udvælgelsen.

Det er ikke lykkedes mig at finde litteratur med anvisning om, hvor mange medforskere der kan anbefales i forbindelse med en undersøgelse. Derfor gør jeg egne overvejelser, og kommer frem til, at hvis jeg inddrager tre eller flere medforskere, kan det blive vanskeligt ikke at forveksle medforskere med informanter. En enkelt medforsker, vil jeg umiddelbart mene, er for lidt ud fra den betragtning, at refleksioner og tolkninger nemt kan blive for ensidige. Derfor er udgangspunktet at satse på to medforskere.

Jeg får kontakt til to kvinder, som begge er villige til medforskerrollen og -opgaven. Den ene, kaldes her Lisa, kender jeg gennem egen profession, hvilket jeg vender tilbage til.

Den anden, her kaldet Anna, får jeg kontakt til gennem en af mine klienter, som tilfældigt har spurgt til mit studie, og hun fortæller hertil om sin veninde Anna. Min klient kontakter Anna, som indvilliger i at være medforsker. Ved en telefonsamtale med Anna, viser det sig, at hun aktuelt er i en presset situation. Hun føler sig truet af socialarbejderen i den kommunale familieafdeling. Hendes oplevelse er, at socialarbejderen indirekte har sagt, at hvis hun ikke samarbejder på kommunens præmisser, kan hun risikere fjernelse af sine børn. Anna spørger, om jeg med min faglighed kan støtte hende ved et møde med socialarbejderen. Jeg overvejer min rolle, og beslutter, at jeg etisk ikke kan forsvare at lave en aftale om, at jeg inddrager Anna som medforsker i mit speciale til gengæld for, at jeg deltager ved hendes samtale med socialarbejderen. På den ene side ser jeg risiko for, at Anna kan være krisepreget, og jeg mener ikke, det var rimeligt, at hun skal forholde sig til interaktioner på et teoretisk plan, når hun har et behov for at blive forstået i egen fortælling. For det andet er jeg betænkelig ved at love Anna at støtte hende i hendes ”kamp mod” familieafdelingen ud fra den betragtning, at jeg ikke har kendskab til Anna og hendes familie. Anna finder hurtigt en anden bisidder til samtalen med socialarbejderen. Ud

fra endnu en etisk betragtning, har Anna set et håb i, at hun og jeg skulle samarbejde i forhold til familieafdelingen. Dette håb er tændt på baggrund af min henvendelse til hende. Derfor afviser jeg ikke at hjælpe, men gør det på en måde, jeg etisk kan stå inde for. Jeg tilbyder Anna, at hun og bisidderen før mødet med socialarbejderen kan drøfte med mig, hvorledes de kan arbejde hen imod et konstruktivt møde. Dette tilbud tager Anna imod, og samtalen afholdes.

Anna er her et eksempel på, hvordan man som primærforsker hurtigt kan komme i en situation med risiko for at blive forført til at få en solidarisk rolle på en sådan måde, at man som forsker bliver for involveret i sin medforsker, og det kan blive svært at adskille, hvad forskningen omhandler, og hvad der tillægges medforskerens erfaring. Mens en informant afgrænser sin information til de spørgsmål, som forskeren stiller, kan inddragelse af medforskeren skabe risiko for en mere fortrolig relation således, at jeg som primærforsker kan blive forblændet og miste et kritisk blik på de refleksioner og holdninger, som medforskeren fremlægger (jf. kap.7.1).

Med udeladelse af Anna som medforsker overvejer jeg at søge efter endnu en medforsker, og gør et kortvarigt forsøg herpå. Jeg fornemmer, at potentielle medforskere, som jeg umiddelbart kan skabe kontakt med, samtidig kan have behov for hjælp i deres familiesag. Jeg trækker mig hurtigt tilbage med de samme grunde som givet i forbindelse med at udelade Anna som medforsker.

Jeg har derfor én medforsker, Lisa. Lisa er en 42årig kvinde, og er ligesom Anna anonymiseret. Jeg mødte Lisa for nogle år siden, hvor jeg var hendes behandler for psykiske lidelser i offentlig regi. Da jeg fratrådte stillingen var Lisa i betydelig psykisk bedring, men ikke færdigbehandlet. Derfor har hun siden opsøgt mig i min psykoterapeutiske konsultation, og gennem det sidste års tid har hun fået det kontinuerligt bedre. Lisa er igen psykisk stabil, og kan klare hverdagens udfordringer. Hun står til rådighed for arbejdsmarkedet og føler sig parat til at indgå i sin profession som kunstner. Lisa er ikke længere i kontakt med den kommunale familieafdeling. Barnet har en stabil og tryk hverdag.

Når mit valg af medforsker falder på Lisa er det ud fra den betragtning, at jeg kender hende gennem flere år. Jeg har hørt hende fortælle om et langt samarbejde med den kommunale familieafdeling, og hvilke konsekvenser dette samarbejde har haft for hende og ikke mindst hendes barn.

Med mit kendskab til Lisa forestillede jeg mig, at hun ville indgå i medforskerrollen ud fra den betragtning, at hun finder det vigtigt, at der kommer fagligt og helst også politisk fokus på, hvilken socialservice der ydes eller ikke ydes til udsatte børn og deres forældre. Samtidig er min vurdering, at Lisa kan give sit bud på, hvad man som borger kan efterspørge i en interaktion med henblik på et opbyggende samarbejde med socialarbejderen.

Lisa giver hurtig tilsagn om at være medforsker, og hun skriver blandt andet i en mail: *"Er glad for at kunne hjælpe, fedt at du kan bruge det"*.

Aftalen med Lisa sker ved, at jeg kontakter hende, og giver hende en skriftlig fortælling om specialets tema og om medforskeropgaven. Efter tilsagn fra Lisa om at indgå som medforsker mødes hun og jeg nogle dage senere. Her får Lisa yderligere information om specialet. For at Lisa kan ses i sammenhæng med det input, hun giver til specialet, har hun beskrevet sig selv i forhold til medforskeropgaven (jf. kap.7.4).

To gange mødes jeg med medforskeren. Vi arbejder semistruktureret ud fra en dagsorden, som jeg har lavet udkast til angående de spørgsmål og refleksionstemaer, som på daværende tidspunkter skønnes relevante for specialeprocessen. Disse udkast til dagsorden er drøftet med medforskeren inden selve mødet går i gang.

7.3 Medforskerens opgave

I min "nye gren" af medforskermetoden har jeg en skarpere selektering af medforskerens inddragelse end den, som Borg lægger op til (jf. kap.7.1). Medforskeren har i dette speciale en vigtig rolle i analysearbejdet, men indgår ikke i øvrige processer for specialets tilblivelse (Borg 2009:32). Selv i analysearbejdet træffer jeg valg på egen hånd, og inviterer medforskeren med, når jeg ser behovet. Man kan naturligvis ud fra denne særlige "gren" diskutere, om der er tale om medforskermetoden. Dette mener

jeg at kunne forsvare ud fra det centrale i medforskermetoden: Medforskerens opgave at give et insiderblik i fortolkninger (Hartley & Benington 2010).

Når jeg vælger den skarpe selektering af medforskerens inddragelse, skal det ses i sammenhæng med, at jeg i de forskellige processer foruden analysen beskæftiger mig med teoretiske perspektiver, hvorfor medforskerens insiderviden fra erfaringer i livet i de sammenhænge ikke findes relevant. Ligeledes er analysen bygget op om teoretiske perspektiver, hvorfor medforskeren ikke er med i den fulde analyseproces.

Medforskeren indgår på den måde, at hun bidrager med sit insiderblik i forhold til, hvordan teorier kan forstås i sammenhæng med praksis – interaktioner mellem socialarbejdere og forældre.

Lisas inddragelse som medforsker bliver i første omgang i dialog om specialets praksisfelt, det vil sige om, hvordan det kan være at være forældre i kontakt med socialarbejdere. Der er tale om en løsstruktureret dialog, hvor vi forsøger at finde frem til at have fælles forståelse for specialets problemfelt. Denne dialog er ikke inddraget i specialet. Dernæst konkretiseres refleksionerne mellem medforskeren og jeg til at have afsæt i teoretisk forståelse for, hvordan en forælder kan opleve en interaktion med en socialarbejder. En måde at forsøge at sikre, at medforskeren og jeg har samme forståelse af teorierne er at diskutere teorierne i sammenhæng med eksempler fra praksis – hertil giver medforskeren nogle fortællinger fra sit liv (jf. kap.12.2.1). Medforskerens fortællinger indgår i specialet uden, at hun skal forveksles med at være informant. Men her kan der være et overlap afhængig af forståelsen for, hvor skellet er mellem de to positioner (Eide & Ekern 2011).

Af hensyn til at analysen af teoretiske perspektiver skal kunne forstås i sammenhæng med praksis, inddrages sekundær empiri angående socialarbejdere og forældres interaktioner (jf. kap.6). (Yderligere redegørelse for brugen af sekundær empiri fremgår af kap.12.3).

I analysen inddrages medforskeren på den måde, at hun forsøger at leve sig ind i forældrerollen i forbindelse med det enkelte citat fra sekundær empiri. Herudfra giver

hun sin fortolkning af, hvorledes en teoretisk retning kan afspejles. I flere tilfælde supplerer medforskeren sine fortolkninger med sine erfaringer.

7.4 Præsentation af medforsker

Med henblik på at introducere Lisa, har hun skrevet sin fortælling om, hvem hun er set i forhold til at være medforsker i dette speciale:

”Jeg er 42 år gammel, og har et barn med diagnosen Asperges. Mit barn er 13 år i dag, og går på specialskole. Den erfaring, jeg deler her, er hovedsageligt baseret på mine oplevelser, hvor jeg i 5 år kæmpede med systemet/kommunen om at få den rette hjælp til mit barn.

Da jeg var 16 år gammel, døde min mor, og jeg flyttede på ungdomspension som 17 årig. Der mødte jeg første gang kommunen. Jeg henvendte mig selv hos kommunen, og bad om hjælp. I løbet af min ungdom havde jeg en svær rygskaide, og kunne ikke forsørge mig selv. Jeg var på forrevalidering igennem HF og videre, indtil jeg blev opereret som 23 årig.

Da jeg som 29 årig fødte mit barn, var jeg på kontanthjælp, og flyttede fra barnets far, da mit barn var 6 måneder gammelt. Jeg endte med at bo på kvindehjem, da jeg ikke havde noget sted at flytte hen.

Da jeg fandt ud af, at mit barn havde autisme fortsatte mit liv og dagligdag med, at det var kommunen, jeg måtte søge hjælp hos. Mit barns velbefindende og min egen afhang af, at kommunen hjalp, støttede og vejledte mig. I disse fem år var jeg afhængig af kommunens hjælp. Mit barn havde psykiske lidelser, og var svært belastet af at gå på en almindelig skole fra 0.-4. klasse. Det svære arbejde, jeg har haft omkring mit barn, mindede mig netop om alle de erfaringer, jeg tidligere har haft i min nød; ikke at blive mødt venligt og værdigt af kommunen.

Barnet trivedes ikke hos faren, trivedes ikke i skolen, og jeg endte med at måtte holde barnet hjemme fra skole. Reaktionerne fra kommunen, respons på underretninger og kommunikation imellem instanserne var ikke tilstede. De skiftende sagsbehandlere betød, at den lange svære historie skulle forklares om og om igen, og det manglende

overblik og medmenneskelighed i mødet med sagsbehandleren voksede. Dette resulterede i, at jeg blev indlagt med en tilpasnings- og belastningsreaktion.

Min læge havde i årevis indsendt bekymringsskrivelser og underretninger om, at jeg havde alvorlig brug for hjælp. Der var mindst 20 underretninger fra læger, privatpersoner og børnepsykiatrien. Børnepsykiatrien inviterede kommunen til et møde. De dukkede ikke op.

Jeg har i løbet af de mange år og mange sagsbehandlere kun kunnet tælle de socialrådgivere på en hånd, som besvarede mig med medmenneskelighed, sympati, empati og forståelse for, at jeg som person var i en svær situation, som jeg ikke selv kunne komme ud af. Jeg ved derfor, at det vil være en meget stor støtte, at man har fornemmelsen af, at det er et menneske, man taler med, som har et ønske om at hjælpe og forstå ens liv som helhed, og at det ikke er kommunens logo, man er i dialog med.

Når man er i den situation, hvor den eneste hjælp, der er at hente, er fra kommunen, og alle ens private oplysninger ligger i en mappe på deres bord, kan og vil det gøre en meget stor forskel i en persons krise, at man kan få noget menneskelig forståelse for den situation, man er endt i” (Medforskeren).

7.5 Opsamling på metodologi

Specialet benytter metoden medforsker med henblik på at inddrage insiderviden til interaktioner mellem forældre og socialarbejdere. Der er tale om en ”ny gren” af medforskermetoden – medforskeren inddrages i teoretiske refleksioner. Medforskeren indgår ikke i hele undersøgelsesprocessen, men inddrages der, hvor teorier fortolkes i forhold til praksis. Specialet opererer med én medforsker, som på baggrund af sin forælderrolle har været i kontakt med en kommunal familieafdeling gennem flere år.

8 Videnskabsteori

Med henblik på at afklare, hvilken videnskabsteoretisk forståelse, som kan afspejles i specialet, må jeg have udgangspunkt i, hvad jeg vil undersøge, og hvad der er mit grundlag for at lave denne undersøgelse. Med andre ord, må jeg have udgangspunkt i, hvad der er specialets epistemologi og ontologi.

Jeg kan finde det vanskeligt at udpege én videnskabsteoretisk retning, som specialet bedst kan sidestilles med. På den ene side er det fortolkningsarbejdet, som er det mest fremherskende i specialet, hvilket taler for, at specialet befinder mig i en hermeneutisk videnskabsteoretisk forståelse. På den anden side er der et kritisk udgangspunkt for specialets problemfelt, hvilket argumenterer for en kritisk hermeneutisk videnskabsteori. Jeg er nået frem til, at specialet primært har udgangspunkt i en hermeneutisk videnskabsteori med inddragelse af den kritiske hermeneutik (Juul 2013):

8.1 Hermeneutik

Når jeg mener, at specialets videnskabelige retning primært er hermeneutisk kan det forklares med, at specialets problemfelt er valgt på baggrund af min forudgående teoretiske viden og praktiske erfaring i feltet. Specialets omdrejningspunkt er fortolkning af teories betydning for praksis. Medforskerens inddragelse er med henblik på at skabe gode betingelser for fortolkninger således, at den mest korrekte forståelse forsøges opnået angående teories benyttelse i socialarbejderes interaktioner med forældre.

Flere videnskabsteoretiske retninger er kendt for at omhandle en fortolkning af praksis. Men når der som i specialet foruden fortolkningen, handler om en fremfortolkning hen imod en mening, kan det ligestilles med den hermeneutiske videnskabsteori (Juul 2013:107).

Der er ikke i hermeneutikken tale om, at den ene fortolkning er ligeså god som den anden. I stedet drejer det sig om at nå frem til den bedste fortolkning alle forhold taget i betragtning (Juul 2013:108-110).

Under hermeneutikken er der flere teoretiske grene. Afgrænsningen inden for hermeneutikken i forbindelse med specialet tager udgangspunkt i, at der her er fokus på menneskets måde at være på og menneskets væren i verden. Dette kan sidestilles med en filosofisk hermeneutik, som er udviklet ved Martin Heidegger og Hans-Georg Gadamer (Juul 2013:107-146, Jørgensen 2009).

Den filosofiske hermeneutik har fokus på, hvad det vil sige at være menneske, og teorien understreger, at menneskets historiske, social- og samfundsmæssige og tidslige forhold, har stærk indflydelse på eller er afgørende for menneskets væren i verden (Juul 2013:121-128).

Mens epistemologien i den filosofiske hermeneutik omhandler den menneskelige væren i verden, drejer ontologien sig om at erkende menneskets væren i verden, og de muligheder denne erkendelse medbringer – der er en stadig pendlen mellem forskerens forforståelse og nye erfaringer (Juul 2013:121-128,404).

Det centrale i hermeneutikken er, at mennesket aldrig kan sætte sin væren i verden i parentes. Menneskets individuelle forudsætninger for sin position har stærk indflydelse på dets fortolkning af det, der opleves og de budskaber, der modtages (Juul 2013:121).

Generelt er hermeneutikken kendt for at operere med en hermeneutisk cirkel. Cirklen kan overordnet forklares således, at der er en helhed, som forstås ud fra de forskellige dele. Ligeledes forstås delene ud fra helheden. Der er således hele tiden en fortolkning på baggrund af de forskellige dele, som er afgørende for den nye helhedsforståelse ligesom den nye helhedsforståelse medvirker til ny forståelse af de enkelte dele. I den filosofiske hermeneutiske cirkel bliver forskeren central i cirklen -

Fortolkningsopgaven omhandler en verden, som forskeren er en del af (Jørgensen 2009:74-92).

Når den filosofiske hermeneutiske cirkel i specialet bliver det videnskabsteoretiske forståelsesgrundlag, betyder det, at jeg som forsker har min personlige, mine faglige herunder teoretiske og praktiske forudsætninger for i det hele taget at beskæftige mig med dette speciale. Ligeledes giver min væren i verden og medforskerens væren i verden hver vores forudsætninger for at fortolke på den måde, som vi hver især gør undervejs i processen (ibid).

Med den hermeneutiske videnskabsteori, afgrænset til filosofisk hermeneutisk cirkel, som grundlag for specialet, er opgaven at inddrage så mange perspektiver som muligt, eller være opmærksom på, hvilke perspektiver, der udelades, og hvilke begrænsninger

eller udvidelser de forskellige valg kan have. Ligeledes lægger den filosofiske hermeneutik op til, at vi som forskere ikke står udenfor, men netop er i den verden, som der fortolkes på (ibid.).

8.2 Kritisk hermeneutik

Specialet anses således for at operere med et hermeneutisk fortolkningsarbejde. Men samtidig er der også i udgangspunktet for at operere med denne fortolkning, at socialarbejderes interaktion med forældre er sat i en snert af et kritisk lys - Et normativt udgangspunkt om, at socialarbejdere har en etisk og juridisk forpligtelse til at arbejde hen imod den gode interaktion (jf.kap.1).

Et sådant kritisk blik på de forhold, som forskningen beskæftiger sig med, betegnes som en kritisk hermeneutisk forståelse. Heri ligger, at tilgangen bygger på en bestemt opfattelse af samfundet, institutionerne og mennesket, og er dermed ikke neutral i sin opfattelse. Kritisk hermeneutik kaldes også for nyere kritisk teori (Juul 2013:319-321, 410).

Den filosofiske forklaring og den historiske udvikling vedrørende kritisk hermeneutik fremgår i kap.12.1.1.

8.3 Afrunding

Når specialet menes at have rødder i to videnskabsteoretiske retninger nemlig filosofisk hermeneutik og kritisk hermeneutik, ser jeg det nyttigt undervejs i specialet at være opmærksom på, hvilken teoriretning der benyttes hvornår, eller om der spores begge teoriretninger samtidigt. Dette er med henblik på at jeg gør mig bevidst om, at jeg hele tiden træffer valg, og jeg må være klar på, hvilke refleksioner, der ligger bag de valg, jeg kontinuerligt træffer (Juul 2013:128-130).

9 Definition af den gode interaktion

Når specialet er en søgen efter teori til brug for gode interaktioner, finde jeg det nødvendigt forinden at få defineret, hvad der menes med den gode interaktion. Til brug for denne definitionsafklaring vælges en inddragelse af teoretikere, som gennem tiden har beskæftiget sig med dette, og som i en vis udstrækning også kan have påvirket nogle af hinanden til udvikling i forståelsen af den gode interaktion.

Den første teoretiker som her skal nævnes, er den tyske filosof Immanuel Kant (1724-1804), som blandt andet er kendt for sin erkendelsesteori: Mennesket er ikke blot en passiv modtager af sanseindtryk. Mennesket erkender verden både gennem sine sanseindtryk og gennem sin fornuft. Det vil sige, at mennesket bliver produkt af det, som mennesket erfarer. Kants filosofiske teori indebærer ikke noget begreb, som præciserer eller definerer den gode interaktion. Det nærmeste man kan komme på en forklaring fra Kant, er en betydning af relationen herunder interaktionen, hvilket han eksemplificerer ud fra egen erfaring: *"Aldrig vil jeg glemme min moder, thi hun såede og gav næring til det godes kim i mig; hun åbnede mit hjerte for naturens indtryk; hun bragte mine begreber til love og udvidede dem og hendes undervisning har haft en stadig velgørende indflydelse på mit liv"* (Tullberg 2012).

Når vores erkendelse af verden har betydning for, hvorledes vi erfarer det, vi oplever gennem livet, betyder de ifølge Kant, at det er en individuel erfaring, vi gør os til trods for, at det umiddelbart kan være de samme sanseindtryk, vi udsættes for (Kant 2000).

Den anden teoretiker som her skal inddrages er den danske teolog og filosof Søren Kierkegaard (1813-1855), som blandt andet er kendt for citatet *"At man, naar det i Sandhed skal lykkes En at føre et Menneske hen til et bestemt Sted, først og fremmest maa passe paa at finde ham der, hvor han er, og begynde der"* (Kynde 2011).

Ligesom Kant giver Kierkegaard ikke nogen begrebsliggørelse af den gode interaktion. Ved min tolkning af Kierkegaards citat menes han at give en redegørelse for, hvad den gode interaktion indebærer – nemlig en nødvendighed af at sætte sin ind i, hvordan det andet menneske har det, og hvad den anden er parat til at modtage hjælp til.

På den måde ser jeg, at Kierkegaard deler Kants tanker om, at det er individuelt, hvor et menneske befinder sig eller, hvordan et menneske oplever det, der sker.

I forlængelse af Kant og Kierkegaard inddrages den tyske filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831). Han har i sin position som teolog og filosof beskæftiget sig med eksistentielle forhold. Han angav, at individets identitet skabes gennem interaktioner med andre. Han demonstrerede, at nogle interaktionsformer kan anerkende individet, mens andre interaktioner skaber krænkelse af individet. Mens

Hegel anså krænkelse for at hæmme identitetens selvopfattelse, forklarede han, at anerkendelse kendetegner de sociale mønstre, som er nødvendige forudsætninger for en autonom identitetsdannelse (Ziethen, Stegeager & Molly-Sørensen 2013:1).

I modsætning til Kant og Kierkegaard, finder Hegel et begreb til at præcisere, hvad han mener, når han taler om den gode interaktion - nemlig anerkendelse. Derimod ser jeg ikke, at Hegel får givet en definition af begrebet anerkendelse, som kan præcisere, hvad det er, man skal gøre gennem anerkendelse for at skabe den gode interaktion.

Mens Hegel afgrænsede anerkendelse til at omhandle interaktion mellem to individer, har den tyske filosof Alex Honneth (1949-) en bredere forståelse af anerkendelse. Han mener, at anerkendelse ikke alene kan foregå i interaktioner, men i relationer, det vil sige, hvordan vi omgås og behandler hinanden. Mens Hegels forståelse af anerkendelse er ud fra et eksistentielt perspektiv, skal Honneths anerkendelsesteori forstås ind i et moderne velfærdssamfund med social ligeberettigelse (Honneth 2006:187-206).

Honneths anerkendelsesteori indebærer, at individet kan opnå anerkendelse ud fra tre sfærer. Den første er privatsfæren, som omhandler kærlighed i nære relationer, hvilket er en forudsætning for, at individet kan opnå fortrolighed med egne værdier og ressourcer (Honneth 2003:14-19). Den anden sfære for anerkendelse omhandler de universelle rettigheder, som gælder alle samfundets borgere. Såfremt individet oplever at have tilgang til de samme velfærdsgoder som andre mennesker, kan individet opnå en selvrespekt (ibid.). Anerkendelsens tredje sfære omhandler individets relation til fællesskabet. Individet anerkendes for sine særlige kvaliteter og sit bidrag til reproduktion af samfundet (Juul & Pedersen 2012: 333-336, Honneth 2003:16-17).

Ifølge Honneth er alle tre sfærer for anerkendelse forudsætninger for hinanden. Kærligheden, som barnet får, er en forudsætning for et vellykket møde med grupper/samfundet. De universelle rettigheder og den samfundsmæssige solidaritet er forudsætning for, at individet kan se sig som ligeværdig i forhold til andre. Ved

opfyldelse af alle tre sfærer for anerkendelse får individet mulighed for at udvikle sit selvværd (ibid.).

Højlund & Juul benytter Honneths anerkendelsesteori til at stille skarp på socialarbejderes møde med udsatte borgere. De er optaget af, hvordan borgere ofte ikke modtager rette eller berettiget hjælp fordi, der ikke skabes et konstruktivt samarbejde mellem socialarbejderen og borgeren. Højlund & Juul placerer ansvaret for sådanne frugtbare møder hos socialarbejderne, og angiver på baggrund af deres forskning, at der i praksis ikke altid er anerkendelse af borgerne. Højlund & Juul opererer således med det menneskelige møde, hvor socialarbejderen anses for at have mulighed for at være henholdsvis anerkendende eller krænkende i interaktionen med borgeren, som på grund af sin svaghed må lade sig anerkende eller krænke afhængig af socialarbejderens adfærd (Højlund & Juul 2005:11-13).

9.1 Specialets definition

Kant forklarer, hvor vigtigt det er for individet at have gode erfaringer fra relationer, og hvordan disse erfaringer bidrager til individets erkendelse af nye interaktioner. Kirkegaard anviser til, hvordan man skal møde et menneske i dets selvforståelse for at kunne hjælpe dette menneske. På linje med dette befinder Hegel sig. Han beskæftiger sig med et menneskes anerkendelse af et andet menneske i konkrete interaktioner. I forlængelse heraf er Honneth optaget af, hvordan individet kan opnå anerkendelse i nære relationer, fra retssamfundet og i sin deltagelse i lokale fællesskaber. Højlund & Juul afgrænser Honneths teori til at omhandle anerkendelse af borgere i relation med socialarbejdere.

Til trods for hjælp fra ovennævnte teoriperspektivering og begrebsdiskussion er det ikke lykkedes at finde frem til en klar definition på den gode interaktion. Det betyder, at jeg må udvikle en definition: Hertil inddrager jeg en forståelse fra Hegel om, at der er muligt at møde et andet menneske enten med anerkendelse eller med krænkelser. Ud fra specialet hældning til det normative udgangspunkt i kritisk hermeneutik tilsluttes Højlund & Juul i deres holdning om, at det er socialarbejderens etiske pligt at møde borgeren med anerkendelse. Endvidere er jeg særlig inspireret af Kierkegaard - Jeg ser et nødvendigt detektivarbejde i at finde frem til, hvor det andet menneske

befinder sig forud for, at man overvejer, hvilken hjælp man eventuelt kan tiltræde med.

I forlængelse af mine teoribeskrivelser har jeg foretaget research på begrebet anerkendelse, og fundet definitioner, som jeg ligeledes lader mig inspirere af til brug for min egen definition (Gyldendal 2009, Leksikon 2009).

Min definition af den gode interaktion til brug for specialet kan tydeligst formuleres som *en åben nysgerrighed på, hvem individet er. Individet mødes med en grundlæggende anerkendelse af at være et unikt menneske i sin personlighed. Anerkendelsen udledes gennem kontakten til dette individ, hvor der høres på det, individet siger på en imødekommende måde.*

Til trods for, at ordet anerkendelse indgår i min definition, fastholdes betegnelsen *den gode interaktion* frem for anerkendelse. Dette skyldes for det første, at begrebet anerkendelse menes at kunne rumme mere end interaktion, nemlig samarbejde i en bredere forståelse. For det andet formoder jeg, at der kan opstå forvirring om, hvornår der er tale om min definition af begrebet, og hvornår der er tale om anerkendelse ud fra fx Honneths teoretiske forståelse af begrebet.

10 Brantes niveaumodel

Med henvisning til den filosofiske hermeneutik kan det være vigtigt at inddrage så mange perspektiver på feltet som muligt – Eller i det mindste være sig bevidst om, hvilke perspektiver, der udelades og men hvilke grunde (jf. kap.8.1.). Med henblik på at forklare, hvilke perspektiver, som henholdsvis inddrages eller udelades i specialet, benyttes Brantes niveaumodel:

Når specialet opererer med interaktioner mellem to mennesker, forælder og socialarbejder, kan det være vigtigt for at forstå den enkelte interaktion, hvem henholdsvis forælderen og socialarbejderen er i hver deres personlighed og i hver deres position for interaktionen. Men, hvis de to parter skal kunne forstås, vil det i følge Brante samtidig være nødvendigt at se dem i sammenhæng med de forhold, som er uden for den enkelte interaktion, og som har haft indvirkning for, at interaktionen praktiseres (Ejrnæs & Guldager 2010:108-113).

Til dette formål har Brante udviklet en sociologisk, samfundsvidenskabelig model, som indebærer tre niveauer. Niveauerne er hver en overordnet betegnelse for teorier inden for hvert sit niveau. Makroniveauet omhandler henholdsvis international samkvem og globalisering og samfundspolitiske strukturer, markedsføring og økonomi. Mesoniveauet indebærer organisationer, institutioner og familier i en institutionel forståelse. Mikroniveauet er afgrænset til interaktioner i direkte samspil, individets egenskaber, herunder personligheds- og identitetsudvikling og individets sociale jeg (ibid.).

Samtidig med denne niveauopdeling forklarer Brante, at ingen af niveauerne står alene: *"Hvert lavere niveau er en forudsætning for det højere niveaus eksistens". "Det lavere niveau kan give en patiel forklaring til det højere niveau". "Det højere niveau har en vis relativ autonomi i forhold til det lavere"* (Ejrnæs & Guldager 2010:109). Mens der opereres inden for ét af niveauerne, vil dette niveau samtidig være under påvirkning af og have indflydelse på øvrige niveauer (ibid.).

Med udgangspunkt i Brantes teori befinder specialet sig, med sin afgrænsning til interaktioner mellem socialarbejdere og forældre, på mikroniveau, hvilket jeg vender tilbage til. Samtidig kan interaktioner, som foregår i familieafdelingen forstås i sammenhæng med den autonomi, som befinder sig på henholdsvis meso- og makroniveau:

Interaktionen er i første omgang etableret ud fra forhold på makroniveau. Den samfundsstrukturelle ideologi og lovgivning er afgørende for, at socialarbejdere mødes med forældre i familieafdelingen. Derfor vil den dominerende ideologi i dansk politik være af betydning for, hvilke forventninger man stiller henholdsvis til socialarbejdere og til forældre (Ejrnæs & Guldager 2010:109-111). Jeg forestiller mig, at den samfundsmæssige debat om udsatte familie kan have indflydelse på, hvordan socialarbejdere forstår dels deres opgave som hjælpere og myndighedsudøvere, og dels hvordan de forstår forældrene i deres sociale forhold og i deres konkrete situation (Skytte 2013:11-19).

Herunder foregår interaktionen på mesoniveau (Ejrnæs & Guldager 2010:109-111). Familieafdelingens opbygning og kultur er en del af den lokale kommunes organisationsmodel (KL). Det vil sige, at familieafdelingens personalekvote og den personalemæssige kvalificering kan have indflydelse på interaktioner med forældre, ligesom organisationens reformer, mål og prioriteringer kan have det (Jacobsen & Thorsvik 2014:32-112). Organisationskulturen kan være medvirkende til at sætte ramme for, hvordan det er legalt for socialarbejdere at interagere med forældre, og hvorledes socialarbejdere skoles til opgaven (Jacobsen & Thorsvik 114-148). På mesoniveau henhører samtidig, at interaktionen er afstedkommet ud fra forælders ansvar for familien – Som ifølge Brante kan betegnes som en institution (Ejrnæs & Guldager 2010:108-113).

Med benævnelse af makro- og mesoniveauerne er mit ærinde at gøre opmærksom på, at til trods for at specialet opererer på mikroniveau, er der forklaringer for interaktionens udformning, som kan være henhørende på makro- og mesoniveauerne (ibid.).

10.1 Mikroniveau

Med denne korte skitsering af makro- og mesoniveauerne vender jeg tilbage til mikroniveauet i Brantes model. Det vil sige, at der her opereres med individperspektivet (ibid.). Herunder er der to parter, som må forstås ud fra hver sin position.

En interaktion mellem en socialarbejder og en forælder indebærer en asymmetrisk relation, som skyldes den samfundsmæssige struktur, der ligger forud for interaktionen. Forælderen har kontakt med familieafdelingen fordi, at forælderen og/eller andre er bekymrede for barnets trivsel eventuel på baggrund af vanskeligheder i hjemmet (Egelund 2005:130-145). Dette kan for en forælder føles sårbart, og forælders sårbarhed kan forstærkes ved det faktum, at hun/han skal have hjælp fra familieafdelingen (ibid.). Derfor må socialarbejderen ifølge Uggerhøj være opmærksom på, hvordan forælderen i sin sårbarhed kan opfange socialarbejderens adfærd, og han tilføjer: *"De [socialarbejdere] [...] har en forpligtelse til ikke at begå overgreb og være*

opmærksom på, at deres position indeholder et potentiale for overgreb" (Uggerhøj 2011:164).

Socialarbejdere

Socialarbejdere har til opgave at hjælpe børn gennem foranstaltninger. Disse foranstaltninger kan i nogen sammenhænge samtidig betegnes som sanktionering af forældre i forhold til deres udførelse af forældreopgaven (Egelund 2005:144). Dette kan tolkes som en tvetydig opgave. På den ene side skal socialarbejderen være hjælperen, og på den anden side kan hun/han være "anklageren", "dommeren" og/eller "bødlen" (ibid).

Fokuseres der på socialarbejdere ud fra en faglig vinkel, kan der foretages en undersøgelse af, hvorvidt socialarbejderen teoretiske kunnen og/eller praksiserfaring er tilstrækkelig – Om de har gode nok forudsætninger for blandt andet at skabe den gode interaktion med forældre (Skytte 2013:16-21).

Måske er socialarbejderen tilgang til samarbejdet med forældre endnu mere kompleks; Ud fra socialarbejderen forskelligheder i personlighed med hver deres faglige egenskaber kan det forventes, at de har forskellige forudsætninger for at evne og ville den gode interaktion med forældre: *"Dette stemmer overens med, hvad familierne siger, nemlig at det opleves som et chancespil om man får tildelt en socialarbejder, man oplever et godt samarbejde med"* (Uggerhøj 2011:172).

Forældre

Ligesom socialarbejdere er forskellige, gælder det samme for forældre. Derfor er min hypotese, at forældres evne og/eller forventninger til interaktionen med socialarbejderen medvirker til, hvordan interaktionen forløber, og hvorvidt forælderen vil opleve interaktionen som værende god.

Med udgangspunkt i Honneths anerkendelsesteori (jf. kap. 9, kap.12.1.1) er det individets individuelle selvopfattelse, som danner baggrund for dets møde med verden. Teoriens første sfære omhandler, at kærlighed fra forældre og sidenhen andre nære relationer er forudsætning for, at individet får den fundamentale selvtillid og respekt for sig selv som et menneske, der kan deltage i samfundsmæssige forhold og lokale fællesskaber (Honneth 2003:15).

Med henvisning til Honneths forklaring angående første sfære konkluderes, at hvis individet ikke har fået og ikke får kærlighed fra nære relationer, vil individet ikke være i stand til at opfatte sig selv som et menneske, der er værdigt. Derfor vil individets møde med omgivelserne blive præget af individets selvopfattelse, og derfor kan det blive vanskeligt for individet at opleve den gode interaktion, da individet ud fra sin selvforståelse ikke anser sig selv for at være et menneske, der har mulighed for at blive tilbudt den gode interaktion.

I tråd med dette udtaler Honneth, at såfremt individet ikke har opnået anerkendelse i nære relationer, vil individet ikke have ”*[...]forudsætningen for at træde ud i en konfliktfyldt verden*” (Honneth 2006:11). Forælderen kan således være hæmmet i at opbygge en tillid til, at det er muligt, at hun/han kan opleve en god interaktion med socialarbejderen – også selv om andre kan synes, at socialarbejderen formår at bidrage til den gode interaktion (Honneth 2006:11-12).

Med denne udlægning af Honneths anerkendelsesteori afspejles den psykologiske vinkel i Honneths tilgang til det mellem menneskelige møde (Honneth 2006:7).

Udviklingspsykologien vil antage, at såfremt forælderen på grund af fejludvikling, særligt i barnestadierne, har brist i sin personlighedsstruktur, kan dette hæmme forælderen i at afkode situationer og andre mennesker fx socialarbejderens bidrag til den gode interaktion (Freud 1993:18-21,27-34). I stedet kan forælderen fastholdes i sin oplevelse af, at mennesker ikke har til hensigt at bidrage til en god interaktion, og derfor kan socialarbejderen anses for at være krænkende i sin holdning til forælderen – uagtet socialarbejderens verbale og nonverbale adfærd. Dette træk kan genkendes i nogle psykiske diagnoser (Hutchinson & Oltedal 2006:41-88, WHO ICD-10 1995).

Med denne psykologiske vinkel på forælders mistillid til andre mennesker, herunder om socialarbejderen kan have intention om den gode interaktion, kan der stilles spørgsmålet: Er der forældre, som socialarbejdere ikke kan lykkes med at give en oplevelse af en god interaktion, fordi forældrene ikke har forudsætninger for at kunne bedømme det, når de mødes med anerkendelse af socialarbejderen med henblik på den gode interaktion?

10.1.1 Opsamling på mikroniveau

Socialarbejdere kan have såvel faglige som personlige forudsætninger, som kan tages i betragtning for, hvorvidt det lykkes dem at foretage den gode interaktion. Samtidig har forældre hver deres forskellige forudsætninger for at indgå i interaktioner og forskellige forudsætninger for at opleve, om en interaktion er god.

10.2 Afrunding

Ved brug af Brantes niveaumodel fremhæves, at interaktioner mellem forældre og socialarbejdere foregår på mikroniveau. Socialarbejdere har individuelle forudsætninger for at interagere med forældre, og forældre har individuelle forudsætninger for deres oplevelse af interaktioner med socialarbejdere.

Samtidig er intentionen med inddragelse af Brantes niveaumodel at skabe bevidsthed om, at selvom specialet opererer på mikroniveau, kan udformningen af interaktioner mellem socialarbejdere og forældre forklares ved partieller på meso- og makroniveauer.

Specialet har alene udgangspunkt på mikroniveau, men også herfra er der udeladt perspektiver – de ovenfor mulige begrundelser for, hvordan henholdsvis socialarbejdere eller forældre kan have deres individuelle forklaringer på, hvorfor den gode interaktion ikke lykkes eller opleves. Det vil sige, at med en filosofisk hermeneutik i specialet er fravalgt mange perspektiver på problemfeltet. Tilbage er socialarbejderens måde at interagere med forældre set ud fra det teoretiske perspektiv (jf.kap.3).

11 State of the art

For at sikre at dette speciale ikke allerede er udviklet, og for at opnå kendskab til hvilken viden der er på området eller på delområderne, er foretaget litteratursøgning angående socialarbejderes gode interaktioner med forældre. Litteratursøgningen omhandler dels teori om interaktion mellem den professionelle og den hjælpsøgende/trængende, og dels forskning om kommunale familieafdelingers arbejde med familier, herunder den gode interaktion med forældre. Da specialets emne anses for at være universelt, er der søgt publiceringer på nordiske sprog og på engelsk, som er de sprog,

jeg kan navigere i. Endvidere findes emnet mindre tidsmæssigt afhængigt, hvorfor der ikke er indlagt afgrænsning for det tidsrum, der søgtes i.

I et forsøg på at fremfinde relevante publiceringer er der foretaget avanceret litteratursøgning gennem bibliotek.dk, Google Scholar.dk, Den danske forskningsbase.dk og AUB.AAU.dk. I forbindelse med sidstnævnte er benyttet søgemaskinerne ProQuest – tværfaglig, Web of science og social humaniora, Jstor – social science og humaniora, Academic Search Premier – Tværfaglig & Ebsco Host – Tværfaglig. Søgeordene er valgt ud fra mit kendskab til emnet og ud fra de begreber, som synes at være overordnede for den litteratur, som er ønsket. Efter at have forsøgt med forskellige søgeord, viser det sig mest relevant at benytte socialarbejdere/socialworkers og børnefaglige undersøgelser/socialservice, family cases. Endvidere søges på anerkendelse/recognition/acknowledgement, interaktion/interaction, psykologisk samspil/psychological interaction og mentalisering/mentalization.

Fremgangsmåden er at tage et bibliotek, en søgemaskine og et eller flere søgeord af gangen. Der forsøges en udtømming af de relevante publiceringer, og dernæst en sortering af de indhentede bøger og artikler således, at der så vidt muligt er sikret kendskab til den mest relevante forskning og de mest relevante teorier. Derudover er lavet en opdeling i kategorierne *teori* og *forskning* af de valgte publiceringer.

Da jeg finder frem til, at jeg vil beskæftige mig med metodologien medforsker, laver jeg ny søgning. Jeg benytter de samme søgemaskiner som nævnt ovenfor, og benytter begreberne medforsker/co-research og socialt arbejde/social work, samfundsvidenskab/social science/community science.

11.1 Teorier

I sorteringen af publiceringer omhandlende teorier, er prioriteret tre teoriretninger, som skønnes at kunne skabe overordnede perspektiver på mødet mellem borgere og socialarbejdere:

Den første teoriretning fremkommer hurtig ved at benytte søgeordet anerkendelse. Det overordnede mål er at arbejde hen imod bedre, mere ligeværdig og mere

anerkendende praksis. I litteratursøgningen er Honneths anerkendelsesteori og udlægninger heraf, det, der har den dominerende plads.

Den anden teoriretning findes ved at søge litteratur ved søgeordet *interaktion/interaction*. Der fremkommer publiceringer om interaktionisme. Der er her fokus på, hvordan individet kan forstås i sammenhæng med samfundet og dermed er der mindre fokus på individet i sig selv. Mennesket opfattes som meningssøgende. Derfor bliver det centralt, hvordan individet tolker sig frem til en mening med det, der sker i en relation.

Ved at supplere interaktion/interaction med socialt arbejde/social work fremkommer betegnelsen symbolsk interaktionisme. Ved symbolsk interaktionisme forsøger socialarbejderen at fralægge sig sine forforståelser, når hun/han møder borgeren og således gør sig nysgerrig på borgerens fortælling og forståelse af sin situation (Mead 2005:104,307). Endvidere fremkommer Shulmans interaktionistiske model for socialt arbejde, hvor det nye er, at socialarbejderen skal være følsom i relation med borgeren (Shulman 1991,1992). Han giver en faseopdelt manuskript til, hvordan socialarbejdere anbefales at interagere samtidig med, at de sørger for, at det nødvendige og nyttige indhold for relationen indgår i samtalen med borgeren (Hutchinson & Oltedal 2006).

Den sidste teoriretning, som vælges på den gode interaktion i relationen mellem socialarbejdere og borgere, har udgangspunkt i det psykologiske samspil. Dette samspil kan forklares ud fra diverse psykologiske referencerammer, men her indsnævres det psykologiske perspektiv til teoribegrebet, *mentalisering*. Kort fortalt betyder mentalisering, at individet har evnen til at forstå, hvilken indvirkning det har på et menneske, ligesom individet har en forståelse for, hvordan det er at være netop det menneske, som det indgår i relation med (Fonagy, Bateman, Gergely, Jurist, & Target 2007). Mentalisering er udviklet til psykoterapeutisk behandling, men er senere implementeret nogle steder i det sociale felt (Hagenquist 2012)

11.1.1 Afrunding

De fremhævede teoriretninger anerkendelse, interaktionisme og mentalisering er udviklet ud fra forskellige filosofiske og/eller psykologiske teorier (jf.kap.12.1). Med anerkendelsesteorien kan der arbejdes hen imod undgåelse af krænkelse af forældre.

Interaktionisme kan benyttes til at arbejde hen imod, at socialarbejderen får en større åbenhed, så der gives mere plads til at forstå det, som forælderen forstår, og mentalisering handler her om, at socialarbejderen skal se, hvorledes hun/han påvirker forælderen, og hvorledes forælderen kan forstås i sine valg og reaktioner.

11.2 Forskning

Når der søges forskning inden for socialt arbejde i kommunale familieafdelinger, fremkommer forskellige undersøgelser af, hvorvidt der arbejdes ud fra bestemte metoder i socialt arbejde, og eventuelt hvilken effekt disse metoder kan have.

Umiddelbart er indtrykket, at der kontinuerligt arbejdes hen imod bedre praksis på området både ved udvikling af metoder og ved implementering af metoder. Her skal nævnes, at systemisk familiebehandling har været en dominerende metode i det sociale arbejde i kommunale familieafdelinger. Metoden indebærer, at borgerens ressourcer og sociale problemer klarlægges ud fra en helhedsforståelse ved at lave beskrivelse af blandt andet beskæftigelsessituation, økonomiske forhold, interesser, stof- og alkoholforbrug, helbred og ikke mindst netværk. (Hutchinson & Oltedal 2006:229-281). Siden er fx *Signs of Safety* kommet til. Metoden er oprindelig australsk og er sidenhen videreudviklet og implementeret i nogle danske kommuner (Petersen & Johansen 2015). *"Signs of Safety (SoS) er en metode til at skabe gode samarbejdsrelationer med forældre og professionelle såsom sagsbehandlere, lærere og vejledere. Der er fokus på den gode samarbejdsrelation, uden at alvoren i vanskelighederne for det udsatte barn eller den unge minimeres"* (Vithen 2014).

Med respekt for metoders nødvendighed for at sikre målrettet behandling af borgere, fravælges fordybelse i metoder. Specialet er optaget af interaktion uafhængig af hvilken metode, der eventuelt benyttes i socialarbejderes indsatser i kommunale familieafdelinger.

En antagelse om, at metode ikke er det afgørende for god effekt af socialarbejderes indsats overfor familier, fremgår af en canadisk artikel *Mother-Led Families with Multiple Stressors, A Qualitative Study About Mothers' and Their Social Workers' Perspectives of the Social Service Experience* (Peters 2009). Artiklen bygger på forskning af socialarbejdere, som støtter udsatte mødre i udvikling væk fra fattige

forhold. Artiklen understreger, hvordan socialarbejdernes interaktion med mødrene har indflydelse på familiernes trivsel. I artiklen angives: ”*Successful intervention with families depends more on engaging with the family and connecting with existing family resources than on therapist techniques*”. Artiklen giver en forklaring om, at effekten af den sociale indsats er stærk sammenhængende med, hvilken relation socialarbejderen formår at skabe til moren (ibid.).

Lignende syn på arbejdet med udsatte borgere fremgår af den norske artikel *Anerkendelse og selverkendelse* (Christiansen 2011). Artiklen er centreret om, hvad socialarbejderens relation til borgeren skal indeholde for at kunne skabe udvikling hen imod løsning af borgerens problemer: ”*Anerkendelse rummer nemlig også lytning, indlevelse, forståelse og bekræftelse og har dermed en dybde i sig*” (ibid.).

Fokus på det etisk korrekte møde med borgere i socialt arbejde er temaet i bogen *Når anerkendelse ikke er nok* (Pettersen & Simonsen 2010). Bogen problematiserer anerkendelsesbegrebet ud fra en etisk betragtning ved at illustrere, at som socialarbejder er det ikke tilstrækkelig at anerkende borgeren for at være et unikt væsen. Der er risiko for krænkelse af borgeren såfremt, der ikke samtidigt tages højde for borgeren som individ, herunder den individuelle sociale, økonomiske og politiske situation (ibid.). Bogen er optaget af, hvorledes der gennem professionsudøvelse sker undertrykkelse af borgere – ”*[...]den undertrykkelse, som det kan være vanskelig at få øje på. Professionsudøvere udgør sådanne blinde pletter, dvs. handlingskonsekvenser, som umiddelbart ikke er til at få øje på, en stor udfordring i det daglige arbejde*” (Pettersen & Simonsen 2010:87).

Her er givet nogle af flere eksempler på publiceringer angående vigtigheden af, at socialarbejdere har gode relationer, herunder interaktioner med borgere. I forlængelse heraf er der i litteraturen fokus på, hvad det er, at socialarbejdere skal gøre i interaktioner for, at den gode relation opstår:

Lis Møller beskæftiger sig i bogen *Anerkendelse i praksis* med interaktioner mellem socialarbejdere og borgere, hvor interaktionen er en del af en længerevarende relation. Bogen omhandler blandt andet socialarbejderes autenticitet i interaktioner som

forudsætning for, at de kan opnå borgeres tillid. Bogen synes at henvende sig primært til pædagogisk praksis. Når der i en interaktion begås fejl af socialarbejderen, kan relationen mellem denne og borgeren løbende reparereres, såfremt socialarbejderen er opmærksom på sine fejl, og er parat til at tage ansvar for fejlen overfor borgeren (Møller 2008).

En publicering, som anses for at være den mest relevante for specialet, er bogen *Å bli undersøkt* (Kildedal, Uggerhøj, Nordstoga & Sagatun 2011). Bogen er skrevet på baggrund af forskning. Forskningen har udgangspunkt i relationen mellem forældre og socialarbejdere i kommunale familieafdelinger. Ligeledes sætter forskningen skarp på forældrenes oplevelse af relationen og den konkluderer: *”Det der optager familierne, er hvordan samarbejdet former sig, samt hvordan de involveres og respekteres”* (Uggerhøj 2011:160). Bogen indeholder blandt andet citater, som eksemplificerer situationer, hvor forældre henholdsvis føler eller ikke føler at have haft en god interaktion med socialarbejderen (jf.kap.6).

11.2.1 Afrunding

De fremhævede forskningsresultater med hver sit problemfelt, understøtter samstemmende vigtigheden af fokus på interaktionen mellem socialarbejderen/den professionelle og borgeren/klienten/forælderen. Ingen af disse forskningsundersøgelser er optaget af det metodiske i det sociale arbejde. Højlund & Juul forklarer, at metoder kan hjælpe os til at nå frem til de tilsigtede mål. Men metodefiksering kan bortlede opmærksomheden fra etiske problemstillinger, og gøre kvaliteten af det sociale arbejde til et spørgsmål om, hvorvidt metoden er anvendt og fulgt – og kan *”[...]/stå i vejen for etisk autonomi, hvis metodeudviklingen ikke går hånd i hånd med en opkvalificering af socialarbejdernes etiske og retlige kompetencer”* (Højlund & Juul 2005:158-159).

11.3. Medforskermetoden

Forklaring på medforskerebegrebet og brugen heraf fremgår af artiklen, *Co-research*. I artiklen forklares, hvorledes primærforskere og medforskere kan forstås ud fra begreberne insiders og outsiders. Ligeledes fortælles om, hvordan medforskere kan bidrage til forskningen (Hartley & Benington 2010).

Borg & Kristiansen har skrevet bogen *Medforskning*, som giver en historisk beskrivelse af medforskermetodens tilblivelse og udvikling (Borg & Kristiansen 2009:21-25). Medforskerbegrebet bliver forklaret som et samlebegreb for brugermedvirken i forskning (Borg & Kristiansen 2009:11). De forklarer, at marginaliserede grupper gennem tiden har insisteret på at blive inddraget i den forskning, som omhandler dem som gruppe - ”*Intet om oss uten oss*” (Borg & Kristiansen 2009:11-12).

Den sidste publicering, som her skal nævnes er artiklen *Uklare roller: Medforsker og informant på samme tid* (Eide & Ekern 2011). Artiklen omhandler brugen af medforskermetoden – hvordan medforskere indgår i forskning. Der er en problematisering af, hvordan det i forskning kan være svært at adskille brugeres inddragelse som medforskere fra det at være informant, og omvendt (ibid.).

11.4 Opsamling

Gennem litteratursøgningen er der ikke fremkommet nogen publicering, som er tilsvarende dette specialets problemstilling. I stedet har litteratursøgningen hjulpet til, at teori i feltet er blevet mere nuanceret på en sådan måde, at en opbyggende interaktion både kan søges ud fra et normativt værdigrundlag ved Honneths anerkendelsesteori og ud fra en fænomenologisk filosofisk tilgang ved interaktionisme. Endvidere udvides kendskabet til teori i feltet med en psykologisk forklaring på, hvad der fremmer individets selvforståelse og forståelse af modparten ved evnen til mentalisering.

Angående forskning har litteratursøgningen ledt til publiceringer, som netop omhandler interaktionen mellem socialarbejdere og borgere. Og disse publiceringer understøtter vigtigheden af, at socialarbejdere møder borgere på anerkendende vis og/eller med individ-fokus.

Litteratursøgningen har givet definition på medforskerbegrebet, bud på anvendelse af medforskermetode og fordele og udfordringer ved at inddrage medforskere.

12 Analyse

Hidtil har jeg ikke inddraget medforskeren i specialeprocessen. Dette skyldes, at de forudgående processer har været studierelaterede overvejelser uden praksisnære input (jf.kap.7.3).

I mine overvejelser om opbygning af specialets analysearbejde retter jeg i første omgang min opmærksomhed mod medforskeren - Jeg har et ønske om at inddrage medforskeren således, at hendes insiderbidrag kan medvirke til en så grundig fortolkning i analysen som muligt.

Ønsket om medforskerens inddragelse kan også ses i tråd med, at specialet primært har udgangspunkt i hermeneutisk videnskabsteori. Medforskerens deltagelse kan medvirke til at give nuancer, som jeg ellers kunne overse, og hendes medfortolkninger af de små nuancer kan medvirke til, at der i en eller anden grad fremfindes en anden forståelse af helheden. Medforskeren og jeg må diskutere, hvordan tingene kan fortolkes med det for øje, at analysen ikke kan bibringe en "rigtig" fortolkning, men kan give et bud på, hvordan teorierne koblet til interaktioner bedst kan fortolkes (Juul 2013:107-110)

Efter at have besluttet at inddrage medforskeren i analyseprocessen, bliver min næste overvejelse, at finde frem til, hvordan hun bedst kan inddrages heri. Jeg ser en udfordring forbundet med, at analysen skal omhandle teori for socialt arbejde, og medforskerens insiderviden må forventes udelukkende at være fra praksis i socialt arbejde. Her kunne jeg tage udgangspunkt i mine forbehold om, at medforskeren ikke har kendskab til teori, og derfor ikke skal indgå i analysen af teorier, men udelukkende skal benyttes til at give refleksioner om praksis. Men ved en sådan afgrænsning af medforskerens deltagelse, tager jeg udgangspunkt i mine forbehold om hendes begrænsninger og ikke, hvad jeg finder relevant for specialet. Derfor vælger jeg til trods for mine forbehold på pragmatisk vis at inddrage medforskeren i det teoretiske perspektiv, som er det centrale for analysearbejdet. Jf. kap.7.2,7.3 har jeg i min udvælgelse af medforsker også haft nogle af disse overvejelser allerede før medforskeren blev spurgt om at deltage som medforsker.

Jeg ikke har fundet publiceringer, som benævner brug af medforskere i inddragelse i teoretiske overvejelser, hvorfor jeg ikke har belæg for effekten heraf. Derfor finder jeg det vigtigt, at jeg senere evaluerer på denne ”nye gren” af medforskermetoden (jf. kap.17).

For at vende tilbage til min beslutning om, at invitere medforskeren til at deltage i analysen, herunder få indsigt i de teoretiske perspektiver, forklares hun forud, hvordan jeg forventer at opbygge analysen.

Dernæst forelægges medforskeren de tre teoriretninger, som jeg har udvalgt i forlængelse af litteratursøgningen til brug for analysen. I min drøftelse med medforskeren er jeg særlig optaget af, hvordan hun forstår de tre teoriretninger, og hvorvidt hun tolker, at teorierne kan afspejles i interaktioner mellem forældre og socialarbejdere.

For at det kan give mening at lave analyse om teorier for praksis i socialt arbejde, finder jeg det nødvendigt at hægte teori til praksis. Derfor vælger jeg i analysen at inddrage udsagn fra praksis, hvorudfra teorierne vil blive diskuteret. Disse udsagn er hentet fra sekundær empiri (jf. kap.6).

Med supplement fra kritisk hermeneutisk videnskabsteori (jf. kap.8.2) vil der i analysearbejdet være en kritisk tilgang til fortolkningsarbejdet ud fra det normative udgangspunkt, som ligger i kritisk hermeneutik (Juul 2013:319-321). Det betyder, at i analysen vægtes mest de interaktioner, hvor socialarbejderen ikke synes at opbygge den gode interaktion til trods for de etiske forventninger hertil (Højlund & Juul 2005:11).

12.1 Teoriretninger til analyse

Forud for analysen gives en redegørelse for og præcisering af de tre teoriretninger, som vil blive analyseret set i forhold til, hvilken interaktion forældre oplever i relation til socialarbejdere.

Teorierne, som vil blive anvendt i forbindelse med analysen, er de tre teoriretninger, som ved hjælp af litteratursøgningen er fundet mest relevante, og som samtidige er forskellige i forhold til perspektiv på interaktion (jf. kap.11.1). Der er tale om

teoriretningerne anerkendelse, interaktionisme og mentalisering. Disse teoriretninger forklares ud fra hver sit ideologiske eller psykologiske grundlag. Teorierne beskrives hver for sig og sættes herunder i sammenhæng med interaktioner mellem socialarbejdere og forældre. I forlængelse af gennemgang af de tre teoriretninger, vil disse blive sammenholdt med henblik på at diskutere, hvorledes de kan være forenelige og/eller modstridende.

12.1.1 Anerkendelse

Den første teori er Honneths anerkendelsesteori. Teorien anses for at henhøre under samfunds- og videnskabsteorien kritisk hermeneutik (jf.kap.8.2). I sit menneskesyn og værdigrundlag skal videnskaben ikke bare forklare samfundet, men bidrage til at forandre det - Der er tale om en forandring hen imod bedre forhold for de, som mødes med uberettiget dårlig behandling. Det vil sige, at anerkendelsesteorien har udgangspunkt i et normativt ideal, der kan fungere som standard for kritisk analyse (Juul 2013:319).

Ideologisk grundlag

Fokus på menneskers undertrykkelse af andre, som befinder sig lavere i samfundsstrukturens magthierarki, er den tyske sociolog, politiske økonom og filosof Karl Marx (1818-1883) kendt for. Hans teori var centreret om kapitalistiske arbejdsgiveres undertrykkelse af arbejdere i lyset af den økonomiske samfundspolitik (Juul 2013:319-224). Den tyske samfundsfilosof Max Horkheimer (1895-1973) & den tyske filosof Theodor Ludwig Weisengrund Adorno (1903-1969) benyttede undertrykkelseselementet i Marx' teori, og sammenholdte den med psykoanalysen af den østrigske psykoanalytiker og religionskritiker Sigmund Freud (1856-1939) - Ligesom psykiske symptomer skal analyseres ud fra individets blokeringer, skal samfundsvidenskaben være i stand til at kritisere samfundet ved at søge samfundets moralske brister (ibid).

På baggrund af denne teoretiske sammensætning anses Horkheimer & Adorno for at være ophavsmænd til kritisk hermeneutik, som har til hensigt at forske i samfundet og forstå samfundsforhold. Horkheimer & Adorno fokuserede på den moderne

civilisation ud fra et normativt holdepunkt om at afsløre magtformer, som udspilles over for underprivilegerede (ibid.).

I forlængelse af en ontologi, som omhandler de faktiske forhold omhandler epistemologien det ikke umiddelbart synlige – Det er de forhold, som omhandler menneskers ”væren” i verden. Videnskabens opgave er med et kritisk blik at blotlægge den virkelighed, der findes derude. (Juul 2013:319,410, Buch-Hansen & Nielsen 2012:280).

I forlængelse af Horkheimer og Adorno er den tyske filosof og sociolog Jürgen Habermas (1929-) den anden hovedteoretiker inden for nyere kritisk teori. I modsætning til Horkheimer & Adorno er Habermas ikke optaget af samfundsstrukturen. Han fastholder det normative perspektiv, men fokuserer på en diskursetik, hvor målet er, at mennesker imellem opnår gensidig forståelse (Juul & Pedersen 2013:324-336).

Habermas har udviklet teorien *kommunikativ handlen*. Teorien bygger på et ideal om en herredømmefri samtale. Samtaleparterne er ligeværdige i den forstand, at alle har mulighed for at gøre sig gældende, og målet er, at parterne opnår en gensidig forståelse. Den kommunikative handlen indeholder en opdeling i to verdener, en *livsverden* og en *systemverden*. Mens livsverden omhandler menneskets private liv og privatlivets relationer, indebærer systemverden stat, marked, og bureaukratiske institutioner fx skoler og kommunale familieafdelinger - magt og penge er rationelle midler med henblik på samfundsmæssige mål (ibid, Nørager 1995:52-82).

Habermas' kommunikative paradigme blev kritiseret af Honneth for ikke at være forankret i menneskers før-videnskabelige praksis. Det vil sige, at Honneth mener, at teorien ikke bygger på konkret menneskelig erfaring. Han påstår, at mennesker ikke forstår deres problemer som et overgreb mod abstrakte sprogregler. Der imod vil mennesker se deres problemer som krænkelse, når de udsættes for en behandling, hvor de ikke bliver mødt med ligeberettigelse og værdifuldhed (Juul 2013:223-224).

I forbindelse med denne kritik af Habermas, skeler Honneth blandt andre til Hegels tale om anerkendelse og udvikler anerkendelsesteorien (jf. kap.9). Ud fra sin

eksistentielle filosofiske forståelse af mennesket, forklarer Hegel, at anerkendelse er, når et menneske oplever andres tilgang til én ud fra en forståelse om, at *"Det er et mig med en uforvekslelig personlig identitet. Et Mig bliver til et Jeg ved at blive set, og ikke kun set, men anerkendt af den anden"* (Wind1998:87). Honneth tilslutter sig Hegels opfattelse af, at *"anerkendelsesforholdet er [...] en eksistentiel betingelse for, at et menneske kan udvikle en velfungerende identitet"* (Juul 2013:340). Med dette syn på menneskelig opbygning, vil Honneth med sin anerkendelsesteori gøre begrebet anerkendelse til omdrejningspunktet for, hvorledes man gennem social- og samfundsteoretisk forståelse moralsk søger at kæmpe mod menneskers problemer (Juul 2013:341). Samtidig skal anerkendelsesteorien give mulighed for at fælde normative domme over forholdene i struktur og institutioner i det eksisterende velfærdssamfund. Med denne kritiske holdning til, hvornår mennesker mødes med anerkendelse, bliver Honneth anset for at være den tredje teoretiker i kritisk hermeneutik (Juul 2013:319-358).

Anerkendelsesteoriens begrænsninger

Når der tales om anerkendelse er det i det interpersonelle møde. Det vil sige, at der er en part, som udviser anerkendelse, og der er en part, som modtager anerkendelse. Da anerkendelse ikke er en såkaldt metode, som kan følges for den, der skal udvise anerkendelse, bliver det ikke objektivt målbart, om modparten mødes anerkendende. Dette rejser en kritik af Honnehts anerkendelsesteori, som ikke indebærer nogen anvisning til, hvordan anerkendelse skal ske i praksis. Teorien er alene en etisk opfordring til at hjælpe mennesker til at arbejde hen imod, hvad der for den enkelte er "det gode liv". Men Honneth definerer ikke, hvad "det gode liv" indebærer (Juul 2013:346-350).

En anden kritik af anerkendelsesteorien er, at Honneth ikke giver noget svar på, hvordan mål om anerkendelse skal ses i forhold til social retfærdighed i samfundsperspektiv - Han går ikke ind i diskussionen om, hvordan anerkendelseskrav skal prioriteres eller bedømmes i tilfælde, hvor anerkendelseskravene strider mod hinanden i forhold til forskellige minoritetsgrupper eller individer (ibid.).

Herfra kan udledes, at det på flere måder og niveauer kan være diffust og vanskeligt at indramme og præcisere, hvornår der udøves anerkendelse.

Anerkendelsesteorien i det sociale arbejde

Til trods for kritikken af anerkendelsesteorien præciseres nedenfor, hvorledes teorien menes at kunne bidrage til at beskue socialarbejderens anerkendelse af forælderen i deres fælles interaktion.

Anerkendelsesteoriens første sfære er centreret om individet i relation til forældre i barndommen og sidenhen i relationer i bredere forstand i individets privatliv (Honneth 2006:127-175). Hertil menes socialarbejderen ikke at henhøre til den private sfære. Kort kan dette forklares ved, at der her er tale om et møde, som sættes i stand ud fra de formelle krav ved socialarbejderens ansættelse og forælders rolle som den, der har brug for sociale ydelser, eller er forpligtet til at indgå i kontakt med en offentlig myndighed. Relationen indebærer ikke de former for kærlighed, som kan tillægges nære relationer (Højlund & Juul 2005:151-154).

I anerkendelsesteoriens anden sfære sættes fokus på individets oplevelse af den behandling hun/han modtager gennem samfundets struktur og lovgivning og den institutionelle forvaltning i sammenligning med, hvorledes andre mennesker behandles (Honneth 2006:127-175). *"Honneths pointe er, at respekt for borgeren [...]må forstås konkret som respekt for borgerens rettigheder i praksis". "Denne anerkendelse består af universel ligebehandling, hvor en borger tillægges samme moralske tilregnelighed som alle andre"* (Højlund & Juul 2005:26-27). Denne sfære for anerkendelse gør sig gældende set i forhold til, hvorvidt socialarbejdere møder borgere ud fra de behov og krav, de har.

Den tredje og sidste sfære i anerkendelsesteorien kaldes for social værdsættelse og indebærer en anerkendelse af individet for dennes livsstil og levemåde. Der er ud fra samfundsperspektivet en solidarisk tilgang om anerkendelse af den enkelte som et menneske, der har sit særlige at bidrage fællesskabet (ibid.). *"Den enkelte bliver anerkendt som en person, der besidder evner af grundlæggende værdi for et konkret fællesskab"* (Højlund & Juul 2005:27). Denne sfære for anerkendelse synes sammenlignelig med mødet mellem socialarbejderen og borgeren ved, at

socialarbejderen som repræsentant for samfundet skal møde borgeren i solidaritet og med fokus på, hvad der gør denne borger til et unikt individ.

Honneth benytter ikke begrebet interaktion og afgrænser ikke forståelsen af anerkendelse som essensen af en samtalsituation. Men Højlund & Juul brygger videre på Honneths teori ved at tale om anerkendelse i mødet mellem socialarbejdere og borgere og forklarer at, *"Det handler om den måde borgeren modtages på i forvaltningen, dvs. om talemåder, gebærder og kropshandlinger, som signalerer hvilke muligheder der reelt er for medvirken"* (Højlund & Juul 2005:30). Ud fra dette citat menes det forsvarligt i specialet at fremtolke anerkendelse i det sociale arbejde til også at omhandle socialarbejderes interaktion med borgere. Det er klart en forsnævring af begrebet anerkendelse at præcisere det til interaktion. Men når interaktion kan indgå i definitionsområdet for anerkendelse, findes det forsvarligt at benytte anerkendelsesteorien, når anerkendelse skal analyseres i interaktioner mellem forældre og socialarbejdere.

I forældres møde med socialarbejdere er der interesse for, hvordan forældre oplever sig mødt ud fra det normativ, at de anerkendes som mennesker og ikke krænkes i deres levevis (Højlund & Juul 2005:154).

Afrunding

Med en normativ forventning til socialarbejdere om at være anerkendende over for forældre, ligger der implicit, at socialarbejderen skal få øje på forælders personlighed og finde forælders ressourcer, italesætte disse og lade det unikke ved forælderen være i forgrunden for deres interaktion. I så fald lever socialarbejderen op til sin socialfaglige etiske forpligtelse over for forælderen (Uggerhøj 2011:164).

Der synes dog her at være en udfordring for socialarbejderen i at skulle anerkende forælderen for sine kvaliteter samtidig med, at rammen for de to parter møde er på baggrund af barnets mistrivsel, som hyppigt helt eller delvist kan forklares med forælders manglende ressourcer i forældreopgaven.

12.1.2 Interaktionisme

Den anden teoriretning, som er valgt i analysearbejdet er interaktionisme.

Interaktionisme bygger på en nysgerrighed om, hvad der får et andet individ til at

rette sin opmærksomhed mod noget bestemt – hvorledes individet skaffer sig viden om den verden, der er uden for det selv i samspil med andre mennesker (Hutchinson & Oltedal 2006:94).

Filosofiske rødder

Interaktionisme har udspring i en fænomenologisk filosofisk forståelse, som indebærer dels en beskrivende lære og dels erfaringer med verdens fænomener. Fænomenologi betyder således, ”læren om det, der viser sig for os”. I fænomenologiens forståelse findes der ikke nogen objektiv virkelighed, som videnskaben skal undersøge bag ved den virkelighed, som fremtræder. Der er således ingen sondring mellem den verden, som individet oplever, og den verden, som verden er foruden individets oplevelse - Virkeligheden er det, som viser sig for individet i dets erfaring, og virkeligheden kan dermed ikke forklares uden individets subjektive erfaringer (Juul 2013:65).

Edmund Husserl (1859-1938) anses for at være ophavsmand til fænomenologien. Han opfandt denne filosofiske retning ved sin inspiration om, *”at bevidstheden altid er rettet mod noget og af natur rettet mod genstande i den materielle verden”* (Juul 2013:66). Han var optaget af den bevidsthed, som er karakteristisk for mennesker, og adskiller mennesker fra dyr. Husserl forklarer, at al bevidsthed har et objekt, som det er rettet mod. Tanker omhandler noget, individet tænker på. Når noget høres, er der lyde, som individet tager ind i sin forestilling. Således er alle sanser medvirkende til at skabe individets bevidsthed (Husserl 1997:19-21). Dette kan eksemplificeres ved en forestilling om et træ, som individet iagttager. Træet har *”[.] en bagside, som jeg ikke ser, der fra hvor jeg er, men som jeg venter at finde, hvis jeg går rundt om træet og ser det fra den anden side. Jeg ser ikke bagsiden derfra hvor jeg er, men jeg ser noget, et træ, som har en bagside. Hvis jeg går rundt om det og ikke finder nogen bagside, opgiver jeg troen på, at jeg ser et træ. Jeg omstrukturerer min erfaring og mener f.eks. fra nu af, at det er en kulisse jeg har foran mig”* (Ingarden 1970).

Med dette billede af træet gives en illustration af, hvorledes individet skaber virkeligheden ud fra sine forestillinger. Videre forklarer Husserl, at det ”verdenserfarende” subjekt bliver båret i individets bevidsthed, og skaber individets mening med verden (Husserl 1997:69-75). Denne meningsskabelse af verden er

samtidig uadskillelig fra, hvordan individets virkelige væren i verden, er. Med andre ord kan siges, at *"Vejen til objektiv erkendelse går gennem indsigt i menneskers subjektive og intentionelle erfaringsverden"* (Juul 2013:67).

Husserl indfører begrebet *livsverden*. Livsverden er betegnelsen for den verden, som individet lever i, og tager for givet. Livsverden har en tilblivelseshistorie og er under konstant forandring ved at den konstrueres gennem intersubjektivitet (oplevelsen af verden). Når der således ikke findes en objektiv verden, men al erfaring af verden sker gennem menneskers subjektivitet, giver det ikke mening i fænomenologien at skelne mellem teoriens ontologi og epistemologi (ibid.).

Interaktionisme i det mellemmenneskelige møde

Mens den fænomenologiske filosofiske teori giver mennesket en overordnet forståelse af verden, er herunder interaktionismen afgrænset til at operere med menneskets samspil med andre, kaldet samhandel/interaktion. I interaktionismen er der en nysgerrighed på, hvad det er, at samhandlen indeholder af intersubjektivitet. Det vil sige, at teorien opererer med, hvad der skaber hvilke opfattelser af konkrete situationer, og hvordan disse opfattelser dernæst virker tilbage på de handlinger, parterne hver især i samhandlen og på baggrund af samhandlen, foretager (Hutchinson & Olte dal 2006:89).

Når mennesker anser en situation for at være reel, så har denne realitetsopfattelse konsekvenser for måden, hvorpå individet skaber et billede af sig selv og billeder af andre. Dette gør sig gældende uagtet, om individets realitetsopfattelse af situationen synes at være korrekt eller forkert. Der er her tale om noget af det mest centrale i den interaktionistiske tænkemåde, hvilket også forklares i teorien Thomas-teoremet (1928): *"Når mennesket definerer en situation som virkelig, så er den virkelig i sine konsekvenser"* (Hutchinson & Olte dal, 2006:91).

Det centrale i den fænomenologiske forståelse af interaktioner er, at for at en kommunikation ikke skal gå i stå, forudsættes, at parterne ikke udelukkende tager udgangspunkt i egen situationsdefinition, når de byder ind i dialogen. (Juul 2013:66-68, Hutchinson & Olte dal 2006:91-93). Derimod skal parterne bestræbe sig på at have en fordomsfri tilgang. Det vil sige, at de skal møde modparten, så vidt muligt uden at

have nogen forudgående holdning til dette menneske. Opgaven er at møde modparten således, at man prøver at forstå det, som modparten forstår ud fra dennes perspektiv. Det, der her lægges op til, er, at parterne går ind i udfordringen, som indebærer at komme på bølgelængde med sin modpart (ibid.).

En teori indenfor interaktionisme er *symbolsk interaktionisme*. Symbolsk interaktionisme er udviklet af den amerikanske filosof, sociolog & psykolog George Herbert Mead (1863-1931) med henblik på at skabe en teori til brug for det sociologiske perspektiv på den fænomenologiske interaktion. I symbolsk interaktionisme forstås sprog og symboler som det centrale for interaktionen. I den symbolske interaktion menes, at man ikke kan undgå fortolkninger i interaktioner fordi, der hele tiden sker en handling om, hvordan symboler i sproget forstås. Der foregår en proces interaktionsparterne imellem med henblik på at forhandle sig frem til en fælles forståelse af en given situation. Det vil sige, at parterne i interaktionen anses for at være meningssøgende. Det centrale er således, hvordan parterne i relationen tolker mening (Mead 2005:106, Hutchinson & Oltedal 2006:98-99).

Interaktionisme i socialt arbejde

En nyere teoretiker indenfor interaktionisme er den amerikanske professor i socialt arbejde Lawrence Shulman (1937-). Shulman forklarer interaktionisme i forbindelse med socialt arbejde. Han er i opposition til den traditionelle forståelse af professionalitet i socialt arbejde, hvor socialarbejderen anses for at være ekspert. Shulman citeres for at sige, at det er *"[...]svært at tage udgangspunkt i, at det er socialarbejderen, der er eksperten, der ved bedst og således bestemmer over 'relationen'".* (Hutchinson & Oltedal 2006:114). Dette forklarer han med, at socialt arbejde er en dynamisk interaktion, som må udvikles i et samspil (ibid.). Shulman er optaget af følelser i socialarbejderens samspil med borgeren, og forklarer, at socialarbejderens professionalitet er, når hun/han kan benytte sit personlige *selv* ved at dele følelser med borgeren. Denne professionelle tilgang forklarer han gennem et eksempel: Socialarbejderen tager en mor i hånden, græder sammen med hende, da moren fortæller om sit døende barn (Shulman 1992:130).

Shulman konkretiserer interaktionisme i socialt arbejde ved at lave en fasemodel, som er en retningslinje til socialarbejdere angående deres relationen med borgere. Den første fase omhandler socialarbejderens forberedelse til et møde borgeren. I denne forberedelse skal socialarbejderen forberede sig på at aflæse den indirekte kommunikation og artikulere denne til direkte kommunikation. Derudover skal socialarbejderen forberede sig på at "tune in" på borgeren ved at forholde sig empatisk og sætte ord på sine egne følelser (Hutchinson & Oltedal 2006:116, Shulman 2011:82).

Den anden fase er startfasen, som omhandler socialarbejderens første møde med borgeren. Socialarbejderen skal over for borgeren tydeliggøre målet for deres kontakt. Hun/han skal informere om konteksten for deres relation, bede om borgerens udlægning af, hvad der er problemet, og hvad det er, borgeren ønsker hjælp til. Socialarbejderen skal tydeliggøre gensidige forventninger og italesætte autoritet, herunder tavshedspligt med mere. Endelig skal socialarbejderen fortælle sit helhedsindtryk af borgerens problem og støtte borgeren, når der tales om tabuemner.

Den tredje fase er midterfasen, og handler om, at socialarbejderen skal være "der", hvor borgeren "er" og lave en aftale for deres samtale. Socialarbejderen skal ved empatisk tilgang få borgeren til at fortælle og skal delagtiggøre sig i borgerens følelserne. Endvidere skal socialarbejderen stille krav til, at borgeren yder en indsats. Socialarbejderen skal fra borgeren indhente relevante data til brug for sagsforløbet. Endelig skal socialarbejderen ved samtalens afslutning lave opsummering af, hvad der er borgerens næste skridt.

Den fjerde fase er afslutningsfasen. Afslutningen skal italesættes tidligt i forløbet. Socialarbejderen skal være opmærksom på borgerens eventuelle svære følelser i den forbindelse, og skal sammen med borgeren italesætte følelser vedrørende deres relation. Socialarbejderen skal give borgeren anerkendelse for dennes fremskridt under forløbet og identificere klientens næste skridt (Hutchinson & Oltedal 2006:116-118).

Afrunding

Med en opmuntring til socialarbejdere om at være åbne og fordomsfrie i interaktioner giver symbolsk interaktionisme en præcisering af, hvad åbenhed kan betyde ved

undersøgelse af, hvad modparten forstår, med det sagte. Og Shulman har en model til, hvordan åbenhed kan indgå i socialt arbejde ved, at socialarbejdere bruger sine følelser i tilgangen til borgere. Interaktionisme kritiseres for, at når to-personsrelationen bliver det centrale, risikeres, at socialarbejderen ikke samtidig er tilstrækkelig bevidst om den institutionelle sammenhæng, interaktionen foregår i. Det forklares med, at ved interaktionisme har socialarbejderen fokus på det, der viser sig i den konkrete samhandel, og er mindre optaget af den samfundsmæssige moral, som ligger til grund for interaktionen - Socialarbejderen kan komme til at overse, hvad der er normativt rigtigt og forkert i det etiske perspektiv (Hutchinson & Oltedal 2006:135-137).

12.1.3 Mentalisering

Den tredje og sidste teori, som er valgt til at indgå i analysearbejdet, er mentalisering.

"Mentalisering er fokus på mentale tilstande hos en selv eller hos andre, især i forbindelse med forklaring på adfærd" (Bateman & Fonagy 2007:33). *"De mentale tilstande, der påvirker adfærden, kan blandt andet være: følelser, behov, mål, grunde og tanker"* (Bateman 2010).

Mentaliseringens ophavsmand er den engelskboende psykoanalytiker Peter Fonagy (1952-). Mentaliseringsbegrebet er udviklet med henblik på i psykoterapeutisk behandling at hjælpe klienter til større forståelse af, hvordan de indvirker på andre mennesker, og hvordan de kan træne en større forståelse for andre mennesker i deres handlinger. Når mentalisering inddrages her, skyldes det metodens centrering gennem individperspektivet om at se individet i sammenhæng med dets samspil med andre mennesker. I takt med mentaliseringsbegrebets brug er der kommet fokus på, hvorledes psykoterapeuten i sin egen person er mentaliserende. Endvidere er mentalisering blevet udvidet til også at omhandle arbejdet med børn med tilknytningsforstyrrelser, herunder hjælp til barnet i udvikling af mentaliseringsevne. Endelig er mentalisering kommet på paletten for måder at udvikle sig selv som psykoterapeut (Hagelquist 2012:17-49).

Psykologiske rødder

Mentalisering er i modsætning til de to andre teorier til brug for analysearbejdet ikke nogen sociologisk teori med samfunds- eller videnskabsfilosofiske rødder. I stedet udspringer mentalisering af en udviklingspsykologisk forståelse, som har rødder i psykoanalysen, som grundlagdes ved Freud (jf.kap.12.1.1). Freud beskæftigede sig i sin teoriudvikling med personlighedsdannelse, børns udvikling og psykisk sygdom herunder behandling (Hutchinson & Oltegal 2006:43-46).

Ifølge Freud vil der hos et forholdsvist harmonisk menneske være balance mellem psykens tre dele, og disse dele vil indgå i en helhed: Det'et er den medfødte del af personligheden og indebærer behov, drifter og impulser. Jeg'et, dannes gennem barnets udviklingsfaser, og omhandler individets fornuft og vilje, som styrer handlinger på en hensigtsmæssig måde. Jeg'ets formål er at opfylde det'ets impulser, men på en måde, som det kan accepteres af det sociale miljø, barnet vokser op i. Overjeg'et, er den indre samvittighed, som har en rolle i at styre og true jeg'et på en måde, som forældrene gjorde det gennem opdragelse i individets barndom (ibid., Freud 1993:15-17).

Psykoanalysen har sidenhen udviklet sig til flere traditioner, her skal nævnes Bowlbys teori om barnets tilknytningsbehov. Om et individ opnår sine tilknytningsbehov dækket i barndommen, vil senere i livet få indflydelse på individets forventning om, hvorvidt andre nærtstående personer kan være tryghedsgivende. Dette kaldes for individets indre arbejdsmodel i psyken angående tilgang til og deltagelse i relationer. Bowlbys tilknytningsteori anses for at være den primære teori, hvorfra Fonagy har videreudviklet mentaliseringsteorien (Karterud & Bateman 2011:16).

Mentalisering er en overordnet betegnelse for individets selvopfattelse og dets opfattelse af andre. Evnen til at mentalisere er et afgørende aspekt for individets sociale funktion – Udviklingen af individets mentale struktur afgør dets fortolkning af interpersonelle handlinger (Fonagy, Gergely, Jurist & Target 2007:13-19).

Begrebet mentalisering er en psykologisk forklaring på individet, herunder at nogle mennesker har gode mentaliseringskompetencer, mens andre er mest præget af mentaliseringsbrist. Endvidere kan mentalisering benyttes til at forklare, hvordan mennesker i forskellig grad, på forskellig vis og i forskellige situationer kan have mentaliseringssvigt. Endelig benyttes mentaliseringsbegrebet til at navngive en bestemt psykoterapeutisk retning med fokus på interpersonelle vanskeligheder i hensigten om større selvforståelse (ibid.).

Menneskers mentalisering

At have god mentaliseringsevne betyder, at individet på baggrund af sunde tilknytningsrelationer har udviklet god forståelse af sig selv og af andre – Individet ved, at dets oplevelser og handlinger skal ses i lyset af dets følelser, intentioner og antagelser. Individet har ved mentalisering, gennem et stabilt og anerkendende kendskab til sig selv, sin forståelse af egen position og egne valg. Individet har samtidig evnen til at forstå andre. Det vil sige, at mentalisering indebærer, at individet både har selvindsigt og har empati (Hagelquist 2012:18).

Ved en ikke-mentaliserende forståelse af sig selv og/eller andre er individet styret af ydre påvirkninger. Det vil sige, at det budskab, som individet i situationen tolker, bliver det styrende for individets reaktion og handling (ibid.).

Vi kan aldrig med sikkerhed vide, hvad modparten tænker eller føler, ligesom vores egne følelser og tanker kan være utydelige. Men ud fra mentaliseringsteorien vil individets mentaliseringsevne være afgørende for, hvor meget individet misforstår andre, og lader egne tolkninger være afgørende for sin opfattelse af situationen (Karterud & Bateman 2011:15).

Forudsætning for mentaliseringskunsten er dels, at man kender egne følelser, tanker og antagelser, som ligger bag den adfærd, man udviser. Dels, at man kan se tingene fra den andens perspektiv. Ved mestring af disse to perspektiver samtidigt haves nøglen til selvregulering og selvstyring, som er evnen til at mentalisere (Hagelquist 2012:18-20).

Mentalisering i socialt arbejde

Mentalisering benyttes i det terapeutiske arbejde i målet om at lære patienter at mentalisere. Men for at terapeuten kan lære fra sig om mentalisering, er en forudsætning, at terapeuten kan mentalisere (Allen, Fonagy & Bateman 2010:177-190).

Fonagy-gruppen har udviklet mentaliseringsteorien gennem erfaring med psykoterapeutisk behandling af voksne med den psykiske diagnose borderline personlighedsforstyrrelse (Allen, Fonagy & Bateman 2010:291-294). Herigennem er Fonagy-gruppen kommet frem til en mnemoteknik (husketeknik) kaldet ÅBENT. ÅBENT består af Åbenhed, Balance, Empati, Nysgerrighed og Tålmodighed (Hagelquist 2012:44). ÅBENT anses for at være den vigtigste færdighed for, at terapeutens interaktion kan være patienten til hjælp. Men samtidig menes ÅBENT også at være den vanskeligste færdighed for terapeuten at få styr på ((ibid.).

I forlængelse af erfaring med det terapeutiske arbejde om mentalisering af voksne, er der kommet opmærksomhed på, hvordan behandlere og socialarbejdere gennem mentaliseringskundskab kan opnå større forståelse for og bedre relation til udsatte børn og unge. Der undervises heri blandt psykologer, socialarbejdere og andre faggrupper, som arbejder inden for dette felt (Hagelquist 2012). Men det er ikke lykkedes mig at finde publiceringer, som indikerer, at der arbejdes mentaliseringsbaseret i socialt arbejde med voksne, herunder i interaktioner mellem forældre og socialarbejdere i familieafdelinger. Til trods for, at der tilsyneladende endnu ikke kan skaffes sådan litteratur, skønner jeg, at Fonagys mentaliseringsteori alligevel kan benyttes til at skabe indblik i, hvorledes samspillet mellem forælderen og socialarbejderen kan forstås og eventuelt udvikles hen imod bedre interaktion.

Uden at socialarbejderen skal tillægges en psykoterapeutisk opgave, skønnes hun/han gennem mentaliseringsperspektivet at kunne få bevidsthed om, hvorledes hun indvirker på forælderen, ligesom hun/han gennem mentalisering kan opnå forståelse for forælderen reaktion. Dette kaldes for den mentaliserende indstilling, ovenfor forklaret ved ÅBENT (Hagelquist 2012:45).

Som illustration på dette kan nævnes, at hvis fx en borger beskylder socialarbejderen for at være ligeglad med hende/ham, vil socialarbejderen ud fra en mentaliserende tilgang reagere med nysgerrighed på, hvad der gør, at borgeren har denne oplevelse. Herved lykkes det socialarbejderen at fastholde det mentaliserende samspil, og borgeren bliver igen rolig og kan fortsætte samtalen. Det ikke-mentaliserende udspil fra socialarbejderen ville fx være der, hvor hun/han modsagde borgeren i dennes oplevelse og/eller forsvarede egne udsagn og handlinger (ibid.).

Målet med mentaliseringen bygger på teorien om, at mentalisering avler mentalisering, ligesom ikke-mentalisering avler ikke-mentalisering. Hvis socialarbejdere indgår i samspil med borgere uden at mentalisere, bliver det vanskeligt for borgeren at mentalisere (Hagelquist 2012:19).

Afrunding

Gennem mentaliseringsperspektivet kan socialarbejdere få en indsigt i, hvordan de har indvirkning på, hvorledes forældre reagerer på deres indbyrdes samspil. En stor udfordring ved at benytte mentalisering i det sociale arbejde synes at ligge i, at socialarbejderen for at kunne være mentaliserende i interaktionen med forælderen forud skal have kendskab til egen mentalisering, herunder eventuelle mentaliseringsbrist med rødder i ubearbejdede tilknytningstraumer, og i forlængelse heraf arbejde hen imod bedre mentalisering (Karterud & Bateman 2011:16-20).

12.1.4 Sammenholdelse af teoriretninger

Teoriretningerne anerkendelse, interaktionisme og mentalisering bygger på hver sin forståelse af mennesket og det mellemmenneskelige møde. Det kan synes vovet at sammenholde teorier, som udspringer af så forskellige teoretiske perspektiver på mennesket. Men en sådan sammenholdelse af teoriretninger vælges ud fra en pragmatisk holdning, som står for egen regning, om, at i socialt arbejde med det unikke menneske kan det være givtigt ikke at reducere perspektivet på mennesket eller det interpersonelle møde ud fra én teoriramme, men have en eklektisk tilgang i sin forståelse. Hermed menes, at det kan være for forenklet at reducere det mellemmenneskelige møde til at kunne forklares ud fra en forståelsesramme med én teoretisk vinkel.

Anerkendelse og interaktionisme er begge kendetegnet ved at være videreudviklede fra samfundsfilosofiske teorier, som har udspring i forståelse af mennesket i samfunds- og sociale sammenhænge til at omhandle samspillet mellem mennesker, og hvordan dette samspil har indvirkning på individet. Mentaliseringen derimod har ikke rødder i samfundsteori, men har sit udgangspunkt i mennesket selv - som produkt gennem stimulering i form af tilknytning særligt fra forældre (Allen, Fonagy & Bateman 2010:31-35).

I anerkendelsesteorien er der normer for, hvorledes man opfører sig. Man kan ud fra disse normer tillade sig at sige, at man skal behandle andre således, at de føler sig anerkendt. Socialarbejderen har herudfra en forpligtelse til at møde forælderen med anerkendelse. I symbolsk interaktionisme er der fokus på, hvorledes de to parter i interaktionen forstår de begreber, de taler om – hvad der er deres individuelle subjektive forestillinger (Mead 2005:104). Når socialarbejderen møder forælderen, er hun/han åben overfor, hvad forælderen bringer til interaktionen, og socialarbejderen bestræber sig på ikke at inddrage sine forforståelser. Med supplement af Shulmans interaktionistiske model stiller socialarbejderen sig nysgerrigt spørgende og undersøgende med henblik på at forstå det, som forælderen forstår. Der er således en diskrepans mellem anerkendelsesteorien og interaktionisme, som omhandler, hvilket udgangspunkt socialarbejderen skal have for interaktionen – Skal hun/han sørge for at vise anerkendelse, eller skal hun/han være nysgerrig over for forælderen.

Interaktionisme har ligesom mentaliseringsteorien ikke noget normativt udgangspunkt. Men Shulmans teori for interaktioner bygger alligevel på en holdning om, hvordan socialarbejdere bør interagere med borgere (Hutchinson & Oltedal 2006:113-118).

Ligesom anerkendelsesteorien lægger op til, at socialarbejderen skal være kritisk i sin måde at tilgå forælderen, opfordrer mentaliseringsteorien til, at socialarbejderen med en mentaliserende indstilling, ÅBENT kan hjælpe borgeren til de bedste betingelser for interaktionen (Hagelquist 2012:44-45).

Mentaliseringsteorien synes at have fællestræk med interaktionisme ved, at begge teorier har en intention om, at man skal forsøge at forstå det, som den anden forstår ved at stille sig åbent og undersøgende. Og begge teorier har udgangspunkt i, at man som socialarbejder ikke kan vide, hvad den anden føler og tænker. Mens Shulmans model er socialarbejderens fremgangsmåde med henblik på at give borgeren bedste betingelser for at modtage hjælp (Hutchinson & Oltedal 2006:117-118), er der i mentaliseringsteorien fokus på, hvordan man som socialarbejder gennem egen mentalisering er med til at påvirke modparten (Hagelquist 2012:44-45).

Anerkendelsesteorien og interaktionisme er ikke umiddelbart optaget af socialarbejderens forudsætninger for at være henholdsvis anerkendende eller fænomenologisk åben i interaktionen. Men teorierne er hver især en anvisning til, hvorledes man forventes eller opfordres til at være i interaktionen med forælderen for, at den gode interaktion kan ske. I mentaliseringsteorien er udgangspunktet derimod, at man som socialarbejder har kendskab til egen mentalisering, hvis der fx opstår tvister mellem hende/ham og forælderen i interaktionen. Det vil sige, at mens anerkendelse og interaktionisme er teoretiske anvisninger til, hvorledes socialarbejderen skal udføre sin praksis, så forventes der for brug af mentaliseringsteorien, at socialarbejderen ud over kendskab til teorien kvalificerer sig gennem egen mentaliseringsindsigt og -udvikling.

Til trods for forskellene i anerkendelsesteori, interaktionisme og mentaliseringsteorien, anses teoriretningerne for at have fællestræk ved, at de på hver sin måde bygger på samme intention - at skabe en bedre interaktion mellem to mennesker, i dette tilfælde socialarbejderen og forælderen.

12.2 Medforskeren og teoriretninger

Når der i analysen skal ske diskussion af teoriretningerne anerkendelse, interaktionisme og mentalisering, inddrages teorierne i forhold til praksis i socialt arbejde - her afgrænset til interaktioner mellem socialarbejdere og forældre. Til den proces kan jeg have en hypotese om, at det kan være nyttigt at inddrage medforskeren, som har sit insiderkendskab fra sådanne interaktioner på baggrund af sine erfaringer med at være forælder i samarbejde med en kommunal familieafdeling.

For at skabe en sådan inddragelse af medforskeren giver jeg hende forud en introduktion af teoriretningerne én af gangen. Jeg beder hende efterfølgende om at fortælle, hvordan hun forstår den teori, jeg netop har gennemgået. Målet er så vidt muligt at finde frem til, om hun og jeg tilsyneladende har samme forståelse af en teori, dens perspektiv på mennesket og det sociale arbejde, herunder interaktioner.

12.2.1 Sparring fra medforsker

Med henblik på at koble diskussionen af den enkelte teoriretning til praksis giver medforskeren sine fortællinger, som menes at afspejle den omhandlende teori eller mangel herpå. Måden dette foregår på, kan sidestilles med fænomenologisk narrativ fortælling, hvor individet giver sin fortælling fra sit levede liv med sine fortolkninger undervejs i fortællingen (Kvale & Brinkmann 2009:313-314).

Når jeg vælger denne fremgangsmåde, er det med henblik på at finde frem til, hvordan teori kan tolkes ind i praksis set ud fra insiderperspektivet – at være forælder i kontakt med en familieafdeling. Herunder at få en tolkning af de forskellige teorier om interaktioner uden påvirkning af professionsperspektivet, som jeg i kraft af egen faglighed repræsenterer.

Når medforskeren i forbindelse med fortolkninger af teorier giver sine fortællinger fra sit liv, får hendes medforskerposition et præg af informantposition (jf. kap. 7.1, 7.3). Alligevel vælger jeg denne tilgang ud fra den betragtning, at medforskerens insiderviden kan have en vigtig betydning for forståelsen af de tre teoriretninger.

Mens medforskeren giver sine umiddelbare refleksioner angående teorier set i forhold til praksis, forsøger jeg at holde mig til forskerpositionen ved at have den undersøgende tilgang til det bidrag, som medforskeren giver. Dette gør jeg ved i første omgang at være afventende, og dernæst supplerer jeg med mine fortolkninger, som er afstedkommet i forlængelse af medforskerens fortolkninger. – Fortolkninger skaber fortolkninger af disse fortolkninger, som det kendes i den filosofiske hermeneutik (jf. kap.8.1).

Medforskerens fortællinger til den enkelte teoriretning fremgår nedenfor. Hendes fortællinger er gengivelser, som hun har givet tilsagn til (Kvale & Brinkmann 2009:313). Direkte citater fremgår ved kursiv og citationstegn.

Anerkendelse

Medforskeren fortæller: Jeg havde kæmpet for at få et møde sat i værk, hvor alle involverede kunne mødes og drøfte mit barn, som jeg vidste havde en ikke-diagnosticeret autistisk lidelse. Forud for dette møde var jeg meget nervøs for ikke at blive anerkendt, og havde drøftet dette med psykologen fra PPR. Psykologen havde sagt: *Hvor meget betyder udfaldet af dette møde for dit liv på en skala fra nul til ti? ”.* Jeg sagde ti. Psykologen sagde: *”Og hvor meget tror du, dette møde betyder for socialarbejdere og lærere?”* Hertil måtte jeg svare to. Psykologen ville bruge denne skala til at give mig indsigt i, hvor langt jeg kunne risikere at være fra disse socialarbejders interesse i at forstå mig i min bekymring for mit barn.

Vi sidder her rundt om bordet, og ingen anerkender, at mit barn har det svært, og kæmper med det. Jeg ved, at jeg skal kæmpe med, at jeg ikke anerkendes. Jeg vil ikke opnå anerkendelse fordi, at det her er 10 vigtigt for mig, og 2 vigtigt for de andre - Derfor kan jeg ikke få den anerkendelse, jeg har brug for. Det er dybt uretfærdigt. Der var ingen regler for, hvordan man opførte sig over for forældre, der led. De rullede med øjnene og kiggede på hinanden. Jeg følte mig mobbet af socialarbejdere gennem to år.

Hvordan man opfører sig blandt socialarbejdere spillede stort ind i min sorg, og den måde jeg psykisk knækkede på, og til sidst måtte indlægges på psykiatrisk hospital. På grund af socialarbejdernes opførsel blev de mine fjender, der ville mig ondt. – De, som jeg troede, skulle anerkende mig, og være mig til hjælp. Men nu skulle jeg passe på, det blev farligt for mig, at jeg kæmpede for anerkendelse uden, at den kom.

”Man kan ikke kæmpe sig til anerkendelse. - Det kan man ikke” (Medforskeren).

Medforskeren kender ikke til, at socialarbejdere har regler eller retningslinjer for adfærd. Hun så gerne, at der var tydeligere krav til, hvordan socialfaglige professioner opfører sig over for borgere.

Min fortolkning:

Ud fra medforskerens fortælling, herunder hendes fortolkning kan jeg tilslutte, at der er mangel på anerkendelse fra socialarbejderne i deres indbyrdes interaktion.

Socialarbejderne beskrives med en krænkende nonverbal adfærd over for hende, ligesom de beskrives som ikke anerkendende overfor, at hun har det svært og kæmper for at få hjælp til sit barn.

Ud fra et interaktionistisk perspektiv tolker jeg videre på medforskerens fortælling, at socialarbejderne tilsyneladende ikke er åbne i kontakten, og ikke gør forsøg på at forstå det, som moren forstår. Og ud fra et mentaliseringsperspektiv tolker jeg, at socialarbejderne tilsyneladende ikke har indsigt i, hvilken indvirkning de kan have på moren, ligesom der ikke kan spores, at socialarbejderne møder moren med empati.

Interaktionisme

Videre fortæller medforskeren i forbindelse med interaktionisme: Endelig var der sket indberetning på mit barn, og jeg tænkte, at nu kom hjælpen. Jeg var til et møde i den familieafdelingen, og sad sammen med en socialrådgiver og en praktikant. Jeg fortalte om min situation, og hvordan jeg så indberetningen fuldt berettiget i forhold til mit barns autistiske vanskeligheder. De to, jeg talte til, kiggede og nikkede. Efter 45 minutter tager socialrådgiveren ordet og siger: *"Ja, vi kan desværre ikke hjælpe dig eller dit barn"*.

Jeg forstod ikke meningen. Forstod ikke deres opførsel - Lod mig tale i lang tid, og dernæst fik jeg dommen, at de ikke kunne hjælpe. Jeg kunne virkelig have ønsket, at de undervejs havde spurgt ind til nogle af de informationer jeg gav dem, og ikke mindst, at de havde spurgt, hvordan det var for mig at blive afvist om hjælp.

Jeg savnede at blive mødt af en socialrådgiver, som gerne ville forstå mig, som prøvede at forstå, hvorfor jeg gav dette nuancerede budskab om mig selv, mit barn og vores liv. At hun forsøgte at sætte sig ind i, hvordan jeg følelsesmæssigt havde det i min svære situation. Og ikke mindst kunne jeg have ønsket, at hun havde interesseret sig for, hvordan det var for mig at modtage hendes budskab om, at der ikke var nogen hjælp at hente.

Min fortolkning:

Når socialarbejderen lader moren give sin fortælling, mener jeg, ligesom medforskeren er inde på, at der er elementer fra det interaktionistiske perspektiv. Den symbolske interaktionisme er ikke at se, da socialarbejderen tilsyneladende ikke går i dialog med moren om de sproglige symboler, moren bruger. Ligeledes afspejles ikke, at socialarbejderen har en følelsesmæssig tilgang til moren, som Shulman lægger op til (Hutchinson & Oltegal 2006:114-115).

Men når socialarbejderen er så tilbageholdende, som her beskrevet, ses ikke, at hun har en anerkendende tilgang (Højlund & Juul 2005:30). Der mærkes ikke, at socialarbejderen har empati for moren, hvorfor socialarbejderen ikke menes at mentalisere (Hagelquist 2012:19). Den manglende mentalisering kan også fremtolkes, når socialarbejderen tilsyneladende ikke er optaget af, hvordan moren modtager at blive afvist i sin forespørgsel om hjælp.

Mentalisering

Ligeledes giver medforskeren sin fortælling i forhold til mentalisering: Jeg var blevet opereret i ryggen og kunne ikke bevæge mig. Pludselig kom en sygeplejerske ind på min hospitalsstue - jeg havde ikke set hende før. Hun smilede og sagde: *"Skal vi ikke lige få vasket det hår?"*. Da hun kærligt masserede shampooen ind i mit hår, oplevede jeg mig dybt forstået. Jeg tænker, at den kontakt jeg der havde med hende, havde udgangspunkt i hendes mentaliseringsevne - Hun kunne uden forklaring sætte sig ind i, hvordan det var at være mig med et alt for fedtet hår.

Jeg har senere tænkt om denne sygeplejerske, at hun udførte sin sygeplejegering - en faglig stolthed, som prægede ikke kun hendes arbejde, men var en del af hendes personlighed i hendes arbejde.

Jeg ville sådan ønske, at jeg havde mødt socialarbejdere i familieafdelingen, som havde haft en adfærd, der fik mig til at tænke, at de udførte socialrådgivergerningen med ære - at de var optaget af, hvad der var mine behov.

”Man behøver ikke være opereret i ryggen for at forstå, hvad én der er opereret har brug for. Man behøver ikke have et autistisk barn for at forstå, hvad det vil sige at have et autistisk barn” (Medforskeren).

Min fortolkning:

Medforskeren tager udgangspunkt i en fortælling, hvor en sygeplejerske menes at mentalisere, og sætter dette i forhold til den mangel, hun mener, gør sig gældende hos flere socialarbejdere. Jeg kan tilslutte mig, at sygeplejersken mentaliserer ved empati over for moren i dennes behov – men ser samtidig vanskeligheder forbundet med at sammenligne en sygeplejerske og en socialarbejder angående mentalisering.

Sygeplejersken har en fysisk plejeopgave, og kan her og nu handle og løse et problem for/sammen med patienten. En socialarbejders interaktion med forælderen er en psykologisk proces, og der kan der være langt til løsning på et problem. I interaktionen indgår socialarbejderens kontinuerlige fortolker, som danner baggrund for hendes/hans næste ”træk” (Allen, Fonagy & Bateman 2010:160-162) - Det samme menes ikke at gøre sig gældende i sygeplejerskens plejehandling.

Når sygeplejersken påtager sig opgaven at sørge for sin patients behovstilfredsstillelse, ser jeg samtidig, at hun i henhold til anerkendelsesteorien anerkender patienten for at være et værdigt menneske, som skal behandles ud fra demokratiske rettigheder i sundhedssektoren (Honneth 2003:14-19).

12.2.2 Afrunding

Medforskeren giver sine fortællinger om, hvordan hun ser mangler hos socialarbejdere i deres måder at interagere med hende som forælder, og hun hægter disse fortællinger til en af de tre teoriretninger. Jeg mener at kunne følge medforskeren i hendes fortolkninger af teorierne i sammenhæng med hendes fortællinger. Samtidig er medforskerens fortællinger og fortolkninger medvirkende til, at jeg får en forståelse for, hvor nuanceret praksissituationer kan fortolkes - Medforskerens fortællinger, kan tilsyneladende hver især indeholde fortolkning af mere end én af de tre teoriretninger.

Forud for teoridrøftelsen med medforskeren tog jeg udgangspunkt i en afgrænsning mellem de tre teoriretninger. Men i forlængelse af medforskerens forklaringer til den

enkelte teori og mine efterfølgende fortolkninger, stiller jeg mig mindre afklaret i forhold til en sådan teoriadskillelse i praksissituationer.

Til brug for diskussionen i analysen må jeg træffe valg om, hvordan jeg vil diskutere de tre teoriretninger - En sådan beslutningsproces er overensstemmende med, hvad der i hermeneutikken påpeges: Det kan være vanskeligt at inddrage alle aspekter i fortolkningsarbejdet. Der må træffes valg i undersøgelsesprocessen ud fra et forsøg på at opnå så rigtig en fortolkning som mulig (Juul 2013:108-110). I et forsøg på at gøre diskussionen i analysen mulig at tolke, vælger jeg at fortsætte med en opdeling mellem de tre teoriretninger. Dette er med henblik på at fastholde intentionen om at se, hvorvidt den enkelte teori synes at have indhold eller mangler i forhold til gode interaktioner mellem socialarbejdere og forældre.

12.3 Opbygning af diskussionen

Som nævnt ovenfor beslutes til brug for diskussionen i analysen at have en adskillelse af de tre teoriretninger i forhold til praksis. En teoretisk adskillelse om praksis bliver udgangspunktet for strategien for diskussionen i analysen – om, hvorvidt en teoriretning synes inddraget eller udeladt. Efterfølgende diskuteres den enkelte teoriretning med henblik på så vidt muligt at fremfinde den mest nyttige teoretiske forståelse for den gode interaktion.

De valgte praksissituationer vil være beskrivelser henholdsvis fra forældre eller socialarbejdere. Praksissituationerne omhandler parternes fælles interaktion. Som eksempler fra praksis, hvor henholdsvis forældre eller socialarbejdere udtaler sig om deres fælles interaktion, inddrages citater fra sekundær empiri (jf. kap.6).

Citater fra forældre er hentet fra *Å bli undersøkt* og angives med kildehenvisning. *Å bli undersøkt* er en bog på baggrund af forskning om forældres oplevelse af samarbejdet med socialarbejdere i forbindelse med børnefaglige undersøgelser. Det vil sige, at problemfeltet i undersøgelsen ikke er tilsvarende problemfeltet i dette speciale. Og de citater, som fremgår i *Å bli undersøkt* er udvalgt til brug for daværende problemfelt. Der er således datamateriale fra daværende undersøgelse, som er udeladt i bogen og, som jeg ikke har adgang til. Og de citater jeg har adgang til, er givet ind i en anden kontekst, end den jeg opererer med.

Når der benyttes citater fra socialarbejdere, er det uden kildehenvisning. Disse citater er fra samme fokusgruppeinterview, som tidligere er udført i forbindelse med projektundersøgelsen *Indlevende socialarbejder*. Fokusgruppeinterviewet er mig tilgængelig i dets helhed, og jeg kan foretage den udvælgelse af citater, som jeg finder nyttige for min analyse. Men ligesom det er tilfældet med *Å bli undersøgt*, er fokusgruppeinterviewet foretaget i forbindelse med et andet problemfelt nemlig undersøgelse af, hvordan socialarbejdere tilgår samarbejdet med forældre i en familieafdeling.

Til trods for, at citater fra *Å bli undersøgt* og fra fokusgruppeinterviewet er fra andre undersøgelsessammenhænge, inddrages de i denne analyse ud fra en pragmatisk forståelse om, at det, som informanterne har udtalt, er deres oplevelser uafhængig af undersøgelses problemfelt. Samtidig er begge undersøgelser centreret om mødet mellem forældre og socialarbejdere i kommunale familieafdelinger.

De valgte praksissituationer, vælges ud fra intentionen om at diskutere henholdsvis, hvornår noget synes at være en god interaktion for forælderen og, hvornår forælderen efterlyser, at socialarbejderen havde haft en anden tilgang til interaktionen.

Endvidere vælges udsagn, som understøtter, at socialarbejderen tilstræber at give forælderen en oplevelse af, at deres fælles interaktion er god. Endelig benyttes praksissituationer, som illustrerer, at socialarbejderen ikke formår, eller ikke er opmærksom på at give forælderen en oplevelse af at være i en god interaktion.

De anvendte citater til brug for diskussionen i analysen har jeg drøftet med medforskeren. Jeg har bedt hende fortolke den enkelte teori i sammenhæng med de citater, jeg forud har udtaget til brug for diskussion af teoriretningen. I forlængelse af det enkelte citat fremgår, hvornår en tolkning, fortolkning eller andre refleksioner er givet henholdsvis af medforskeren, af mig eller af os begge.

12.3.1 Diskussion af anerkendelsesteori

Når der skal analyseres på, hvorvidt anerkendelsesteorien gør sig gældende i en praksissituation, er der tale om en subjektiv vurdering på baggrund af forælders oplevelse af enten at være anerkendt eller være krænket i mødet med

socialarbejderen. Omvendt vil anerkendelsesteorien blive analyseret ud fra, hvorvidt socialarbejdere tilstræber at være anerkendende over for forældre.

Når en mor udtaler: *"Vi bliver altid spurgt om vores mening. "Hvad synes I om det [...]?"*" (Uggerhøj 2011:60), så anser jeg det for at være tale om anerkendelse. Morens mening bliver gjort vigtig, og når individer mødes med opfattelsen af, at deres mening tæller, kan det sammenholdes med, at de oplever sig betydningsfulde, og de har noget at bidrage til fællesskabet i det videre samarbejde. Dermed afspejles en anerkendelsesteoretisk retning.

Ligeledes anses anerkendelse at fremgå, når en far udtaler: *Og jeg følte det er det [jeg sagde] ble tatt på alvor"* (Uggerhøj 2011:60). Faren oplever, at det han har sagt, er der blevet lyttet til.

Højlund & Juul forklarer, at anerkendelse sker både gennem adfærd (Højlund & Juul 2006:30), som set i de to ovenfor nævnte eksempler og gennem verbal kommunikation, som en mor fortæller: *"Hun kan sige det med få ord, det jeg gerne vil høre. Det har jeg brug for at høre"* (Nordstoga 2011:85). Socialarbejderen giver moren hjælpsomme ord. Ord, som socialarbejderen tilsyneladende ved er opbyggende for moren, og dermed fortolker jeg socialarbejderens måde at interagere på for at indeholde anerkendelse af moren.

I andre tilfælde, kan det være svært at tyde anerkendelse, og mangel herpå kan gøre forældre usikre og bevirke, at de kan vurdere socialarbejderens modstand som krænkende, hvilket menes at være tilfældet, når en far fortæller: *"Det er forandring til det verre. Det er litt dårligere samarbejdsklima... Jeg føler at hun [sagsbehandleren] har... forsøkt å sverte meg i et eller annet slags..."* (Uggerhøj 2011:37). Min tolkning af farens udtalelse er, at faren føler sig anklaget og bebrejdet enten for noget, han har gjort eller for at være den, han er. Medforskeren supplerer med at fortælle, at sådan en oplevelse, som faren her refererer til, bliver meget personlig - Som forælder kan man stå med den fornemmelse, at socialarbejderens budskab i virkeligheden er: *"Vi kan ikke hjælpe dig med, at dit liv ikke er i orden"* (Medforskeren). Herved fremtolker medforskeren og jeg i fællesskab, at faren er udsat for krænkelse af socialarbejderen.

Oplevelse af krænkelse sker ligeledes, hvis en forælder vurderes ud fra socialarbejderens billede af hende/ham – et billede, som forælderen ikke selv kan identificere sig med. En mor fortæller: *"Jeg havde nok også det problem, mente hun... men det mente jeg ikke selv, jeg havde mere. Jeg har haft det én gang, og det fandt hun så ud af... i 1992 altså i det forrige århundrede. Det havde jeg glemt at fortælle hende: at jeg var på afvænnning på psykiatrisk"* (Kildedal 2011:126). Citatet tolker jeg sammen med medforskeren således, at moren oplever sig vurderet ud fra sine problemer i sin fortid. I den videre fortolkning kan det tyde på, at socialarbejderen har været på udkig efter, hvilke vanskeligheder hun kan få øje på hos forælderen, også selv om de ligger år tilbage. Det kan være oplysninger, som socialarbejderen har fundet i sagsakter, og ikke nogle moren har givet hende i deres aktuelle relation. Medforskeren sammenligner denne situation med, at man til et bestemt job ikke kan fremvise ren straffeattest, fordi man én gang som teenager har taget en neglelak i Føtex – *"Ens journal er ens liv i en mappe hos nogle andre"* (Medforskeren).

Socialarbejderens adfærd i interaktionen med forælderen kan være anerkendende. Eller deres adfærd og/eller sproget kan være en krænkelse af forælderen (Højlund & Juul 2005), som når en mor fortæller: *"Hun smed kuglepennen, og sagde: "Jeg synes fandeme ikke, der er sket en skid siden sidst"* (Uggerhøj 2011:67). Af citatet fremtolker jeg, at moren oplever sig bebrejdet for ikke at have fået arbejdet henimod løsning på familiens og/eller barnets problemer. Medforskeren forstår situationen på den måde, at socialarbejderen ikke anerkender moren. For at kunne dette, vil det kræve, at socialarbejderen erkender, at moren ikke har fået den hjælp, som er nødvendig for at skabe forandring for sig selv og sit barn.

De ovenfor anvendte citater er anerkendelse eller mangel på anerkendelse fra socialarbejdere - set ud fra forældres oplevelse. Nedenfor bliver anerkendelsesteorien analyseret ud fra socialarbejderes fortælling om egen tilgang til anerkendelse, mangel herpå eller krænkelse af forældre.

Når socialarbejdere i fokusgruppeinterviewet er blevet spurgt til, hvad det vil sige at være anerkendende, og hvordan anerkendelse kan forventes af dem i deres job, udtaler en socialarbejder, at hendes måde at være anerkendende på, er ved at møde

forælderen med *"En form for venlighed... jeg giver hånd"*. Medforskeren nævner hertil: *"Hvis socialarbejderen tror, at "give hånd" er måden at få forældre til at opleve sig anerkendt på, så har hun ikke høje tanker om forældre, men møder dem med nedladdenhed"*. *"Socialarbejderen mener, at hun gør noget ekstra for forældre, når hun giver dem hånd"* (Medforskeren). Jeg hører af socialarbejderens citat, at hun har besluttet sig for at have en bestemt adfærd, en venlig fremtoning med henblik på være anerkendende over for forælderen. Ligesom medforskeren kan jeg have min tvivl om, hvorvidt venlighed kan sidestilles med anerkendelse – Måske kan citatet være udtryk for, at der kan være et behov for definition af anerkendelse overfor socialarbejdere, inden de bliver bedt om at inddrage begrebet i diskussion om praksis.

En anden socialarbejder forklarer, at for, at anerkendelse kan ske, er det for hende nødvendigt at være målrettet i sin tilgang til forælderen: *"Det er jo bevidst kommunikation - der er virkemidlet"*. Denne udtalelse tolker jeg således, at socialarbejderen forsøger at være overvejende i måden, hun taler på. Medforskeren supplerer med, at socialarbejderen er sig bevidst om, at hvert ord kan være afgørende for, at den anden føler sig mødt. Ligeledes tolker medforskeren og jeg i fællesskab, at socialarbejderen tilsyneladende er klar over, at såfremt hun benytter de forkerte ord, kan dette opfattes som ikke-ankerkendende og medvirke til en dårlig interaktion.

De to citater *"En form for venlighed... jeg giver hånd"* og *"Det er bevidst kommunikation – der er virkemidlet"* sat op imod hinanden, fortolkes således, at socialarbejdere kan have vidt forskelligt kendskab til anerkendelsesbegrebet og vidt forskellige opfattelser af, hvad det kræves af dem i deres adfærd i interaktion med forældre for, at de kan anses for at være anerkendende over for forældre.

En socialarbejder fortæller, at anerkendelse skal ske i en balance, så forælderen ikke er i tvivl om socialarbejderens myndighedsposition: *"Jeg er meget enig i, at man skal tale et sprog, der er forståeligt. Men man skal tage myndigheden på sig"*. Min tolkning af denne kommentar er, at socialarbejderen mener, at hun skal tale forståeligt og ordentligt, men mener at dette skaber risiko for, at myndigheden glider hende af hænde. Hertil forklarer medforskeren, at som forælder er man helt klar over, at det ikke bare er et menneske man møder, men en myndighed. Det sker allerede, når man

ringer på og ser kommunens logo, og ofte skal vente på at blive lukket ind. Der er måske en vagt til stede, der hvor man venter. *"Når du træder ind på det sidste geografiske område, har du brug for at vide, at det er et menneske, der sidder der"* (Medforskeren). Medforskeren uddyber dette med, at man som forælder har brug for, at socialarbejderen viser anerkendelse ved at fremstå som et anerkendende menneske i sin myndighedsposition.

I en anden udtalelse fremgår, at socialarbejderen ser en fare ved at være for anerkendende: *"Det kan være en faldgruppe, at man som fagperson gerne vil anerkende, og får lyst til at gøre det ufarligt"*. Jeg tolker dette citat således, at socialarbejderen tilsyneladende kan have en forståelse af, at anerkendelse vil medvirke til, at forældre oplever, at tingene ikke er farlige. I forlængelse heraf fortolker medforskeren, at ifølge socialarbejderen skal situationen opleves farlig - forælderen skal indgives en vis frygt. Medforskeren forestiller sig, at forælderen på forhånd oplever situationen farlig, og med socialarbejderens udtalelse, kan der skrues op for, at *"det her er farligt"*. Såfremt forælderen indgives en sådan frygt, kan det være svært at forestille sig, at forælderen vil opleve sig anerkendt af socialarbejderen.

Socialarbejdere fortæller ligeledes erindringer om, hvorledes de ikke kun er påpasselige med at vise for megen anerkendelse, men ligefrem kan have en krænkende adfærd over for forældre – *"[...] uhensigtsmæssigt og forkert, grimme ord, eller hvad jeg måtte have brugt"*. At man har en misbilligende tilgang til en forælder forud for mødet med dem, har påvirkning på interaktionen: *"Det præger sagen rigtig meget. Man har jo 'Åh nej, nu kommer den sag op igen'"*. Disse to citater fra socialarbejdere tolker jeg således, at socialarbejdere over for bestemte forældre har antipati og helst vil være dem foruden. Dette er svært for dem at skjule, da det hænder, at de i sådanne tilfælde benytter et ikke-anerkendende sprog. Medforskeren fortæller, at hun en gang blev mødt af en socialarbejder i en kommunal familieafdeling, som sagde til hende: *"Det nytter ikke, at du sidder der og græder"*. I situationen tolkede medforskeren det således, at hun blev beskyldt for at simulere, at have det dårligt med henblik på at opnå en hjælp, hun ikke havde brug for eller krav på – Og socialarbejderen blev af medforskeren oplevet som én, der var ansat til at

sørge for, at ingen fik noget, som de ikke var berettiget til. Med tilbagevenden til socialarbejderens udtalelse suppleret med medforskerens refleksion, tolker jeg, at socialarbejdere kan have en antipati og et ordvalg, som kan være krænkende og gøre forældre usikre både på deres egen situation men også i forhold til, hvad de kan forvente fra familieafdelingen.

Afrunding

Gennem forældres erfaringer eksemplificeres, hvorledes socialarbejdere i praksis i nogle tilfælde benytter det normative udgangspunkt om anerkendelse i interaktioner med forældre. I andre tilfælde er det ikke muligt at spore anerkendelse men derimod en følelse af krænkelse hos forældre. Endvidere viser analysen af anerkendelsesteoretisk retning, at mens en socialarbejder mener at have en normativ pligt til at være bevidst om sin anerkendende kommunikation, kan en anden mene at have det godt med at være høflig og en tredje være påpasselig med ikke at blive for anerkendende. Gennem socialarbejdernes udtalelser viser det sig, at de kan have begrænset intensjon om at være anerkendende, ligesom socialarbejdere i interaktioner kan forekomme krænkende over for forældre.

12.3.2 Diskussion af interaktionisme

I analysen af en interaktionistisk teoriretning ud fra praksissituationer er fokus på, hvorvidt forældre har en oplevelse af, at socialarbejderen har en undersøgende tilgang til forælderen, og dermed ikke er forudindtaget i sin vurdering af det individ, hun/han er i interaktion med. Samtidig vil analysen ud fra interaktionisme handle om, hvorvidt socialarbejderen kan være aktiv nysgerrig ved at være spørgende i sin interaktion. Endvidere analyseres, hvorledes socialarbejdere kan have en åben tilgang til interaktionen eller forinden være "låst" i sin forventning til interaktionen.

En far udtaler: *"Jeg synes det var helt [godt] at vi fik prata ... [om] alle sånne positive ting og negative ting"* (Uggerhøj 2011:62). Og en mor fortæller: *"De var ganske sjenerøse også – og ville høre på oss"* (Kildedal 2011:122). Sammen med medforskeren tolker jeg disse udtalelser således, at socialarbejderen er i stand til at give plads til, at interaktionen både kan indeholde forælders vanskeligheder og forælders ressourcer og intentioner. Medforskeren forklarer, at dette kan bevirke, at

socialarbejderen får mulighed for at se, hvad der trods situationen er lykkedes for forælderen, og socialarbejderen kan være nysgerrig på en venlig måde – Dette kan have den effekt på forælderen, at hun/han kan få mod og eventuel lyst til at fortælle socialarbejderen mere om familien. I medforskerens fortolkning af citatet, mener jeg der afspejles den fænomenologiske åbenhed, som den interaktionistiske retning er kendetegne ved (Hutchinson & Oltedal 2006:89-91).

Ud over forælders mulighed for at fortælle, indebærer interaktionisme ligeledes, at socialarbejderen viser åbenhed med henblik på at skabe forståelse for forælderen. En mor beretter: *"[...]og de var hyggelige og... Noe som var vigtig for mig [...]"* (Uggerhøj 2011:65). Af dette citat tolker medforskeren og jeg, at socialarbejderen giver plads til morens fortælling, og samtidig er socialarbejderen imødekommende over for moren i hendes fortælling, og får skabt en atmosfære i rummet, som gør moren tilpas. Denne opmærksomhed fra socialarbejdernes side tolker jeg som samstemmende med Shulmans forklaring om, at socialt arbejde skal indebære dynamisk interaktion – hvor borgeren oplever sig tilpas og inddraget (Hutchinson & Oltedal 2006:114).

En mor fortæller: *"... Du følte du satt i et avhør og liksom, en følte en måtte passe litt på hva en sa også"* (Uggerhøj 2011:45). Ud fra medforskeren og min fælles fortolkning føler moren sig forhørt, og der er tilsyneladende i interaktionen kun plads til, at forælderen svarer på de stillede spørgsmål. Svarene på spørgsmålene skønnes af moren at udmønte sig i socialarbejderens bedømmelse af hende – en bedømmelse, som for moren synes ubehagelig. Medforskeren supplerer, at hun kender til, at man kan føle, at samtalen er et forhør, hvor man allerede er dømt på forhånd uden at kende til dommen. Hvis man siger for meget, kan man risikere at leve op til socialarbejderens forventninger om, at man ikke har styr på sit liv. Hvis man siger for lidt, kan man fremstå som utroværdig eller som én, der slet ikke har brug for den hjælp, der efterspørges. I den slags forhør, bliver der ikke spurgt til, hvordan man som forælder har haft det siden sidst, om man kan sove om natten eller om man eventuelt er bekymret for sit barn. Med denne refleksion fra medforskeren vender jeg tilbage til forælders citat – Jeg fortolker, at såfremt socialarbejdere har en stram dagsorden

for deres samtaler med forældre, kan det være vanskeligt at afspejle en interaktionistisk tilgang i interaktionen.

Efter at have fremhævet interaktionisme som værende i interaktionen eller fraværende i interaktionen set med forældres øjne beskrives, hvorledes interaktionisme kan analyseres ud fra socialarbejderes fortællinger om egen praksis.

Interaktionisme vil overordnet indebære, at socialarbejderen har en fænomenologisk tilgang til interaktionen således, at hun/han så vidt mulig sætter sine forforståelser uden for relationen. *"Selvfølgelig havde jeg det i baghovedet, at den far var aggressiv ... men, at man er åben, det har jeg skullet lære at være, ikke at være så farvet"*. Dette udsagn tolker jeg således, at socialarbejderen er bevidst om sine forforståelser og, at det kræver træning at lægge disse forforståelser til side og være åben i sin tilgang til interaktionen. Dette er netop kendetegnet ved den interaktionistiske retning (Hutchinson & Oltedal 2006:94-97).

Socialarbejdere kan lægge mærke til, hvordan de synes stemningen er i rumme sammen med forælderen, og hertil fortæller en socialarbejder: *"Oftest tænker jeg, at det var da en god samtale ... Men man skulle spørge [forælderen] til det, så man var sikker i sin sag"*. Jeg tolker af citatet, at socialarbejderen reflekterer over, at hun ikke kan tage sin egen oplevelse for også at være gældende for, hvorledes forælderen oplevede interaktionen. Socialarbejderen har en fornemmelse af, at det kunne være gavnligt, om hun spurgte om, hvorvidt det omtalte opfattes samstemmende de to parter imellem. Med henvisning til symbolsk interaktionisme fortolker jeg socialarbejderens udsagn til: at forståelsen af det der sker i interaktionen kan være forskellig afhængig af, om den beskues af socialarbejderen eller af forælderen (Mead 2005:226-234).

En socialarbejder fortæller: *"Vi er som faggruppe meget ordrige, vil sige så meget, vi vil være sikre på at være grundige nok, og det kan ind imellem tage overhånd"*. Citatet tolkes jeg således, at socialarbejderen anser sig selv og sine fagfæller for at kunne have tendens til en upassende talestrøm. Videre fortolker jeg, at konsekvensen heraf kan være, at der kan ske en blokering for, at socialarbejderen er åben i sin tilgang til

forælderen. Det vil sige, at interaktionen tilsyneladende ikke er nævneværdig præget af interaktionisme. Medforskeren tolker citatet således, at socialarbejderen godt er klar over, at det kan være for overvældende for forælderen at sidde på den anden side af skrivebordet på ”politistationen”. Socialarbejderen ved godt, at det hun og eventuelt andre gør, ikke nødvendigvis er det mest hensigtsmæssige for forældre. Medforskeren og jeg udleder af citatet, at socialarbejderen tilsyneladende kan mangle viden om og træning i, hvordan hun kan undgå den meget talende facon. I henhold til Shulmans model for socialt arbejde fortolker jeg ud fra citatet, at socialarbejderen forsøger at få formidlet, hvad der kan svare til, hvad Shulman kalder konceptet for mødet. Socialarbejderen kan der imod have vanskeligt ved at leve op til den opfordring, som er i modellen, om at have interaktionistisk åbenhed overfor borgere (Hutchinson & Oltedal 2006:113-118).

Angående situationer, hvor der opstår uoverensstemmelser i interaktionen, fortæller en socialarbejder med henvisning til forældre: *”De skal have luft til at komme tilbage. Så når de kommer ind i rummet, så tager vi fat igen. Så fortæller jeg én gang til stille og roligt, når der er blevet rum til, at det kan høres”*. Dette citat tolker medforskeren og jeg således, at socialarbejderen har fokus på at få sit budskab frem. Der er ingen afspejling af, at socialarbejderen har opmærksomheden rettet mod at give forælderen sin udlægning af, hvad det var hun/han forstod i interaktionen, og hvad denne forståelse fik for hende/ham af følelsesmæssige følger. Medforskeren tilføjer, at hvis der her skulle inddrages en interaktionistisk retning, var det måske ikke forældrene, som skulle sendes ud af døren, og dernæst socialarbejderen der skulle tale forfra. Men måske skulle socialarbejderen have en timeout til refleksion således, at der kunne skabes mulighed for, at hun bagefter kunne være åben over for at forstå forældrenes reaktion.

Afrunding

Nogle forældre har en oplevelse, som kan afspejle interaktionisme i den måde, socialarbejderne i interaktionen gør sig nysgerrige på forældrene. Andre forældre beretter om oplevelser, hvoraf der kan tolkes fravær af interaktionisme.

En socialarbejdere fortæller om, hvordan socialarbejderes interaktioner kan være præget af deres enetale. Dermed tolkes, at der ikke er tale om en interaktionistisk retning. I andre tilfælde har socialarbejderne en opmærksomhed, som kan svare til en interaktionistisk retning ved, at de fænomenologisk forsøger at fralægge sig forforståelser i mødet med forældre. Endvidere fremgår af socialarbejderudsagn, at deres intention kan blive indsnævret til, at forældrene skal komme til forståelse af, hvad de som socialarbejdere fortæller. Dermed er socialarbejderen tilsyneladende ikke optaget af at forstå, hvorfor forældrene reagerer, som de gør, og dermed afspejles ikke Shulmans opfordring til socialarbejderen om at sætte sig ind i borgerens følelser (Hutchinson & Olstedal 2005:114-115).

12.3.3 Diskussion af mentaliseringsteori

Analysen af mentaliseringsteorien handler om, hvordan socialarbejdere ser sig selv med forældres øjne, og hvordan socialarbejderne empatisk kan sætte sig ind i, hvorledes det er at være den enkelte forælder. Endvidere skal mentaliseringsteorien ses i sammenhæng med, hvorledes socialarbejdere håndterer forældres manglende mentalisering ved at være opmærksom på, hvorvidt de selv mentaliserende takler forældres manglende mentalisering.

At socialarbejdere sætter sig ind i, hvorledes det er at være forælder og i den anledning være i kontakt med den kommunale familieafdeling, er, hvad der hører under den empatiske del af mentaliseringsbegrebet. En mor fortæller: *"Jeg tror aldrig nogensinde, at det bliver rart at skal have hjælp til at opfostre sine børn [...] men jeg har ikke på noget tidspunkt følt mig dårligt tilpas med de mennesker [socialarbejdere]"* (Kildedal 2011:111). Medforskeren fortolker citatet således: *"Socialarbejderne er opmærksomme på, at forældre starter i en undermålersituation, men bliver modtaget meget fint uden dårlige oplevelser. De har gjort det rigtige – mødt moren med empati"* (Medforskeren). En sådan empati, som kommer til udtryk i socialarbejdernes adfærd afspejles i mentaliseringsforståelsen: *"Mentalisering [...] påvirker menneskelig adfærd"* (Bateman & Fonagy 2007:35).

Mentalisering er på den ene side at have forståelsen for, hvordan det er at være forælder og være i kontakt med en familieafdeling og på den anden side at kunne

sætte sig ind i, hvordan man selv som socialarbejder indvirker på forældres følelser (Hagelquist 2012:18-20). En mor fortæller om en god oplevelse med at dele sine svære følelser vedrørende sin relation med socialarbejderne: *"Jeg siger til dem ved det andet eller tredje møde: Ved I hvad, jeg går hjem herfra med fornemmelse af, at jeg er jordens dårligste forældre og at I ser ned på mig! Så bliver de fuldstændig..., jamen gud nej, og det må du undskylde og det var ikke meningen, og det er ikke det, vi vil gøre og det er slet ikke det, vi mener – og så lavede de om på det hele"* (Kildedal 2011:124). Denne udtalelse tolkes således af medforskeren og jeg, at socialarbejderne undlod at forsvare sig eller negligere morens oplevelse. De tog tilsyneladende morens oplevelse for pålydende, og påtog sig ansvaret for at få "repareret" relationen til moren. Med andre ord kan siges, at når moren deler sin mistillid, og socialarbejderne er mentaliserende i deres måde at møde moren på i hendes oplevelse, kan dette hjælpe moren til bedre at være i interaktion med socialarbejderne. Og dette er, hvad Fonagy kalder, at mentalisering avler mentalisering (Karterud & Bateman 2011:17).

Når forældre ikke oplever sig forstået af socialarbejderen, kan der være en hypotese om, at det skyldes socialarbejderens manglende empathiske evne i mentaliseringskunsten. En stedfar udtaler: *"[...]/Vi forsøger at få hjælp og råber højt og der sker ikke rigtig noget [...]"* (Nordstoga 2011:89). Min tolkning er, at stedfaren ikke oplever sig taget alvorlig i familiens problemer, og bliver desperat i sin adfærd, som tilsyneladende fortsat ikke gør det muligt for ham at opnå socialarbejderens mentalisering i form af empati. Socialarbejderens tilsyneladende manglende empathiske måde at møde stedfaren på bevirker, at stedfaren får mentaliseringssvigt, det vil sige, at han bliver desperat og bliver højtråbende. Trods dette følelsesmæssige udbrud vinder faren tilsyneladende ikke socialarbejderens mentalisering om, hvorledes hun/han kan være medvirkende til dette mentaliseringssvigt hos stedfaren.

Ved analysen af mentaliseringsteorien ud fra forældres citater er givet et billede på, hvorvidt socialarbejderens mentalisering kan være medvirkende til forældres mentalisering. I den videre analyse af mentaliseringsteorien benyttes udsagn, som kan tolkes som indblik i socialarbejderens mentalisering eller mangel herpå.

En socialarbejder fortæller: *"Jo mere grounded jeg er, jo mere fleksibel er jeg i den måde, jeg møder folk på"*. Min tolkning heraf er, at socialarbejderens egen psykiske tilstand kan have betydning for, hvordan hun møder forældre – Og min fortolkning er, at socialarbejderens mentaliseringsevne højnes ved, at hun forud for mødet er i god trivsel. Medforskeren stiller sig mere skepsis og udtaler, at det er godt, at socialarbejderen er opmærksom på, om hun er "grounded". *"Men hun kan ikke vide, om hendes måde at være "grounded" på, smitter af på borgeren. Jeg kan godt komme ind til én, som virker "grounded", men som virker fuldstændig ligeglad, og så er det fuldstændig ligegyldigt, om hun er "grounded"* (Medforskeren). Mens jeg fortolker socialarbejderens udtalelse som hendes evne til at mentalisere, er medforskeren ikke nødvendigvis enig - Måske kan man udlede: at forudsætning for at mentalisere er, at man er "grounded". Men at være "grounded" er ikke ensbetydende med at være mentaliserende.

I forlængelse af ovenstående citat fortæller en anden socialarbejder: *"Det er ens egen reaktion - så gør man noget uhensigtsmæssigt, måden man svarer borgeren på..."*. En tredje socialarbejder udtaler: *"I de sager, hvor det er vanskeligt... det præger sagerne rigtig meget - og ens egen tilgang til det"*. Sammen med medforskeren tolker jeg udtalelserne således, at socialarbejdere kan være bevidste om, at deres egen psykiske tilstand og adfærd i interaktionen kan være afgørende for, hvorledes de møder forældre. Min fortolkning er, at socialarbejdere i nogle interaktioner med forældre kan have mentaliseringssvigt, men at de i deres efterrefleksioner kan mentalisere over, at de i situationen ikke mentaliserede (Hagelquist 2012:71).

I samme drøftelse om socialarbejderes uhensigtsmæssigheder i interaktioner udtaler en socialarbejder: *"... så falder jeg bare i den samme grøft igen, og så bliver samtalen virkelig virkelig dårlig"*. *"Hvis borgeren kører op, og man selv kører med, det kan man jo godt komme til"*. Det, der her fremgår, fortolker jeg som overensstemmende med mentaliseringsteoriens forklaring om, at mentalisering eller mentaliseringssvigt kan være et "rul" - mentalisering kan avle mentalisering, og mentaliseringssvigt kan avle mentaliseringssvigt. Hvis den ene part mentaliserer, er der større chance for, at den anden part gør det samme, og omvendt. (Karterud & Bateman 2011:17). Medforskeren

fortæller, at hun bliver ramt af dette citat på den måde, at hun ikke finder det fair, at dette ”rul” forekommer: Socialarbejderen er tilsyneladende ikke opmærksom på, at hun ikke har noget på spil i interaktionen, mens forælderen kan opleve at have alt i sit liv på spil. Forælderen kan ikke vide, hvordan hendes/hans fortælling vil blive taget imod af socialarbejderen og blive brugt fremadrettet i sagsforløbet. Med en forståelse for medforskerens kritik, bliver min fortolkning af socialarbejderens citat, at socialarbejderen ikke mentaliserer i interaktionen. Men dette er endnu et eksempel på, at socialarbejderen uden for interaktionen kan mentalisere sig frem til, at der var tale om, at hun havde mentaliseringssvigt.

Afrunding

Gennem analysen af mentaliseringsteorien i socialarbejderes interaktion med forældre, er der eksempel på, hvordan socialarbejdere i verbalt angreb fra en forælder formår at mentalisere således, at de er empatiske over for forælderen oplevelse, og socialarbejderne skaber ændring for interaktionen således, at forælderen bedre kan mentalisere. I andre tilfælde oplever forældrene ikke, at socialarbejderne besidder en evne, som kan forklares med mentaliseringsdelen, empati. Nogle af socialarbejdernes forklaringer kan sidestilles med, at deres egen trivsel har indvirkning på deres mentalisering i interaktionen, og hvordan en manglende mentalisering fra deres side kan medvirke til mentaliseringssvigt hos forælderen.

12.4 Afrunding

I et forsøg på at skabe en klarhed over hver af teoriretningerne, anerkendelse, interaktionisme og mentalisering, er de diskuteret adskilt i analysen. Hertil er der benyttet forskellige praksiseksempler, som menes nemt at kunne afspejle den af teoriretningerne, som der konkret har været fokus på. Der vil hypotetisk i de benyttede praksiseksempler, ligeledes kunne fremtolkes elementer af de andre to teoriretninger - Men dette er fravalgt af hensyn til intentionen om at belyse teorierne adskilt med henblik på, at de i første omgang kan forstås adskilt (jf.kap.12.3).

Medforskeren har til diskussionen i analysen givet input, som synes at forudsætte hendes insiderkendskab. Hun har bidraget til en fortolkning af, hvordan en

teoriretning kan ses i sammenhæng med den praksis, som omhandler socialarbejders interaktioner med forældre i kommunale familieafdelinger.

13 For og imod teoriretningerne

Intentionen med analysen af teoriretningerne anerkendelse, interaktionisme og mentalisering har været at skabe fokus på, hvordan socialarbejdere ud fra et teoretisk perspektiv kan skabe gode interaktioner med forældre.

Analysen har givet et billede af, at forældre i interaktioner med socialarbejdere kan efterlyse indhold, som kan forklares ud fra hver af de tre teoriretninger. Andre gange kan forældrene få opfyldt, hvad de oplever, at interaktionen bør indeholde. Ligeledes kan det synes, at socialarbejdernes indsatser ud fra egne beskrivelser, kan have indhold eller mangler, som kan tilskrives henholdsvis anerkendelse, interaktionisme eller mentalisering.

13.1 For og imod anerkendelse

I sammenhæng med vores demokratiske samfund med etisk sociallovgivning (Højlund & Juul 2005:11) giver Honneths anerkendelsesteori anvisning til, at der bør være et normativt grundlag for, hvordan man hjælper andre mennesker til at blive styrket i selvbilledet (Honneth 2003:11). Herunder forklarer Højlund & Juul, at socialarbejdere bør være etisk forsvarlige således, at de i deres tilgang til borgere undgår at være krænkende, men giver den enkelte borger en oplevelse af at være anerkendt for at være det unikke menneske, den enkelte er. Målet er, at borgeren gennem anerkendelsen kan få opblomstring (Højlund & Juul 2005:12).

Udfordringen ved den anerkendelsesteoretiske retning synes at være, at det kan være vanskeligt at præcisere, hvad der er god etik (Juul 2013:346-347). Og spørgsmålet kan være, hvilken målestok der kan bruges for at konstatere, om en socialarbejder udfører god opførsel over for en borger (ibid.). Endvidere kan det for mig synes utydeligt, hvad det er, at socialarbejdere skal anerkende forældre for. For at socialarbejdere kan have en fælles forståelse af anerkendelse, vil jeg mene, at det forudsætter en diskussion af, hvad anerkendelse indebærer set i forhold til begreber som venlighed, ros, støtte eller omsorg. Endvidere finder jeg det nødvendigt at diskutere anerkendelse af forældre set

i lyset af, at socialarbejderne udfører en myndighedsopgave med risiko for håndhævelse af sanktioneringspligten (Egelund 2005:144).

13.2 For og imod interaktionisme

Den interaktionistiske teoriretning lægger op til, at socialarbejderen inddrager forælderen på en sådan måde, at socialarbejderen lærer forælderen at kende i dennes livssituation, værdier og følelser (Hutchinson & Oltedal 2005:115). Interaktionisme anses for at kunne benyttes til at sikre, at socialarbejderen får den nødvendige indsigt i forælders forståelse af sig selv og sit liv, og hvordan forælderen forstår de sproglige symboler, som anvendes i deres fælles interaktion (Hutchinson & Oltedal 2005:100-102).

Ved brug af interaktionisme skønnes socialarbejderen at kunne afsøge de individuelle nuancer hos den enkelte forælder, således at socialarbejderen mindst mulig er henledt til at fortolke indholdet af interaktionen med risiko for fejlfortolkninger af forælderen og eventuelt familiesagen i det hele taget.

Interaktionismen kritikeres for, at den ved sin åbenhed vanskeliggøre en afgrænsning for interaktionens emne og tidsramme (Hutchinson & Oltedal 2005:135-136). Den manglende afgrænsning kan være svær at forene med, at interaktionen kan have et bestemt formål (ibid.). - at sikre undersøgelse af barnets trivsel ud fra en lovmæssig anvisning. For at imødekomme en sådan kritik kan inddrages Shulmans faseopdelte model. Modellen kan socialarbejderen benytte som en tjekliste til at sikre sig, at konteksten for relationen indgår i interaktionen, samtidig med at interaktionen bærer præg af interaktionisme (Hutchinson & Oltedal 2006:116-118). I sin helhed kritiseres den interaktionistiske retning for, at struktur spiller en for lille rolle - Der tages for lidt hensyn til den strukturelle magt, som det umiddelbart ikke er muligt at forhandle om (Hutchinson & Oltedal 2006:137-138).

13.3 For og imod mentalisering

Ved brug af mentaliseringsteorien vil socialarbejdere bestræbe sig på at forstå forælderen i hendes/hans oplevelse af sig selv, sit barn og familiesagen. Og socialarbejderen har i sinde at gøre sig nysgerrig på, hvordan hun/han indvirker på forælderen. Endelig vil socialarbejderen ved brug af mentaliseringsteorien være

optaget af, hvordan relationen er mellem hende/ham og forælderen. Herved er der mulighed for kontinuerligt at reparere relationen, hvis der opstår tvister eller misforståelser de to parter imellem (Hagelquist 2012:18-20).

Mentaliseringsteorien er udviklet som en terapeutisk retning med henblik på at hjælpe klienter til bedre mentalisering (Allen, Fonagy & Bateman 2010:25-26).

Dermed er mentaliseringsteorien ikke udviklet som en interaktionsteori i socialt arbejde. Dermed kan man forstille sig, at der må udvikles en ny udlægning af teoriretningen, for at den synes at være tilpasset socialt arbejde herunder interaktioner mellem socialarbejdere og forældre.

Fonagy understreger, at interaktioner ud fra mentaliseringsteorien er afhængig af, hvordan man som terapeut forud for interaktionen i egen personlighedsstruktur har udviklet sin mentaliseringsevne, og hvilket kendskab man har til egen mentalisering. (Allen, Fonagy & Bateman 2010:190). Det samme må forventes at gøre sig gældende for socialarbejdere.

13.4 Afrunding

De tre teoriretninger anerkendelse, interaktionisme og mentalisering har hver deres teoretiske indhold, som menes at kvalificere dem til at blive anvendt af socialarbejdere i interaktioner med forældre. Samtidig har hver af disse teorier sine begrænsninger. På den måde er der ingen af teorierne, som umiddelbart fremstår som den foretrukne eller som den kasserebare.

14 Besvarelse af problemformulering

I besvarelse på problemformuleringens første del, *hvordan kan socialarbejderes interaktioner med forældre forklares ud fra et teoretisk perspektiv?* (kap.3.1) tages udgangspunkt i, hvad der er kommet frem af overordnede oplysninger på baggrund af analysen.

Diskussionen i analysen har givet eksempler på, hvordan interaktioner med socialarbejdere kan opleves af forældre, ligesom diskussionen har givet eksempler på, hvordan socialarbejdere kan interagere med forældre. Og disse eksempler er sat i sammenhæng med henholdsvis anerkendelsesteorien, interaktionisme eller

mentaliserings teorien. Gennem nogle citater fra henholdsvis forældre og socialarbejdere er der fortolket elementer i interaktioner, som kan afspejle en af de tre teorier, og gennem andre citater er fremtolket mangler i interaktioner, som kan tilskrives en af disse teorier.

Gennem specialet er der ikke opnået en tydelig teoretisk forklaring på socialarbejders interaktioner med forældre. I stedet er svaret blevet nuanceret:

Socialarbejders interaktioner med forældre kan i nogle tilfælde forklares ud fra den anerkendelsesteoretiske retning – fx kan forældre opleve sig mødt med en holdning om, at deres bidrag til interaktionen har betydning. Socialarbejdere kan være optaget af, hvordan de gennem egen kommunikationsform kan anerkende forælderen.

Ligeledes kan socialarbejders interaktioner med forældre forklares ud fra den interaktionistiske retning – Fx kan forældre opleve sig mødt med en åbenhed fra socialarbejderen således, at der gives mulighed for at tale mere løst om det, som forælderen har på hjerte. Socialarbejdere kan forsøge at fralægge sig eventuelle fordomme og møde forælderen med åbenhed.

Endelig kan en interaktion forklares ud fra den mentaliseringssteoretiske retning – Fx kan en forælder opleve, at ved sin kritik af socialarbejdere kan socialarbejdere tage kritikken til sig og arbejde mod ”reparation” af relationen til forælderen.

Socialarbejdere kan genkende, at ved egen følelsesmæssig balance er det nemmere at rumme forældres svære følelser.

Udover input fra henholdsvis anerkendelsesteori, interaktionisme og mentaliserings teori i interaktioner, er der flere citater, hvoraf der ikke tolkes nogle af de tre teoriretninger. Derimod kan fremtolkes en mangel på inddragelse af en bestemt teoriretning i den interaktion, som det konkrete citat omhandler.

På baggrund af analysen er jeg nået frem til, at anerkendelse, interaktionisme og mentalisering er tre nyttige teoriretninger set i forhold til socialarbejders interaktioner med forældre. Samtidig er jeg nået frem til, at ingen af disse teoriretninger anses for i sig selv at give tilstrækkelig input til disse interaktioner. (14). Dette får mig til at overveje, hvorvidt nyttige dele fra de tre teoriretninger kan

indgå supplerende i min besvarelse på det sidste spørgsmål i problemformuleringen: *hvilke teoretiske input kan medvirke til den gode interaktion?* (jf. kap. 3.1).

For at besvare denne del af problemformuleringen ved brug af de tre teoriretninger må jeg sætte henholdsvis anerkendelse, interaktionisme og mentalisering i forhold til de steder i interaktionen, hvor de hver især synes at være nyttige. Det vil sige, at jeg bliver optaget af, hvordan det i samarbejdsprocessen mellem socialarbejdere og forældre kan være et behov for input fra en eller flere af disse tre teorier.

Efter at have arbejdet med de forskellige teoriretninger og herunder de forskellige teoretikers input til interaktioner, hæfter jeg mig ved, at Shulman i sin model for socialt arbejde er optaget af de interaktioner, hvor socialarbejderen gennem hjælperrollen skal udføre sin myndighedsfunktion. Herunder beskæftiger han sig med, hvorledes socialarbejderen bedst interagerer, for at borgeren formår at indgå i deres fælles samarbejde på den mest hensigtsmæssige måde (Hutchinson & Oltedal 2006;116-118). Shulman bruger overordnede begreber til at forklare, hvordan han mener, at socialarbejdere bør interagere i forskellige faser i samarbejdsprocessen med borgeren (ibid.). Ved at studere Shulmans model for socialt arbejde, ses et sammenfald mellem modellen og specialets problemfelt. Dette får mig til at inddrage modellen i min besvarelse på det sidste spørgsmål af problemformuleringen.

Shulman har i sin model en opmærksomhed på, at interaktionen både omhandler relationen mellem socialarbejdere og borgere, og det konceptuelle for de to parter møde. Og han giver med sin model sit bud på, hvordan disse to ting kan kombineres i interaktioner (Shulman 2011:77-320). I modsætning til Shulman beskæftiger jeg mig i specialet ikke med det konceptuelle for interaktionen, men udelukkede med relationen. Med det overlap, der menes at være mellem specialets problemfelt og Shulmans model, vil jeg sammenholde dele af modellen med socialarbejderes interaktioner med forældre.

Inden jeg inddrager Shulmans model for socialt arbejde, vil jeg beskrive det filosofiske grundlag, som jeg mener, kan tolkes af modellen: Shulman er som udgangspunkt tilhænger af den fænomenologiske tilgang til borgeren, og han indgår som en

teoretiker i det interaktionistiske perspektiv (Hutchinson & Oltedal 2006:114). Han forklarer, at det sociale arbejde foregår i en dynamisk interaktion. Interaktionen må udvikles i et samspil, hvor socialarbejderen giver borgeren plads til at fortælle, og hvor socialarbejderen er undersøgende i forhold til at forstå det, som borgeren forstår (Shulman 1992:22).

Samtidig er Shulman optaget af, at socialarbejderen skal være indlevende i borgerens følelsesmæssige tilstand. Her menes Shulman at fjerne sig fra den oprindelige fænomenologiske forståelse, som mere har fokus på den reflekterende side af selvet end den følelsesmæssige (Hutchinson & Oltedal 2006:115). Den følelsesmæssige indlevelse forklarer Shulman blandt andet som empati. Dette kan lede opmærksomheden hen til den mentaliseringsteoretiske retning, hvor én af de to dele for mentaliseringens opfyldelse er evnen til empati (Hagelquist 2012:19). Det vil sige, at i Shulmans teori for interaktioner i socialt arbejde, kan der være sammenfald mellem modellen og mentaliseringsteorien. (Shulmans teori og model for socialt arbejde er udviklet før mentaliseringsbegrebet, og derfor kan Shulman ikke tillægges at have haft intention om at inddrage mentaliseringsteorien).

Shulman har en holdning om, at socialarbejderen har til opgave at udvikle den gode samarbejdsrelation med borgeren. Han mener ikke, at professionalismisme er sammenhængende med objektivitet, distance og neutralitet. I stedet skal socialarbejderen dele følelser og tanker og være anerkendende over for borgeren (Shulman 1992:20-26). Selv om Shulman ikke refereres herfor, kan der i hans kritiske tilgang til hidtidig professionalismeforståelse og i hans holdning til socialt arbejde være elementer af et normativt filosofisk syn på, hvordan socialarbejdere bør behandle borgere. Med andre ord kan siges, at der kan ses et overlap mellem det anerkendelsesteoretiske perspektiv og Shulmans filosofiske grundlag for socialt arbejde.

Sammenfattende hviler Shulmans teoretiske grundlag på interaktionisme samtidig med, at den menes inspireret af filosofiske og psykologiske dele, som kan genkendes i henholdsvis anerkendelsesteoretisk retning og mentaliseringsteoretisk retning. På

dette teoretiske grundlag har han udviklet sin model for socialt arbejde (Shulman 2011:77-320).

På den måde tolker jeg, at Shulman er nået frem til en forståelse, som kan være sammenlignelig med, hvad jeg anser for at være et brugbart teoretisk grundlag for socialarbejderes interaktioner med forældre.

Med denne oplevelse af at være på "linje" med Shulman, benyttes hans model for socialt arbejde med henblik på at give bud på, hvad der skal til, for at den gode interaktion opnås i socialarbejderes relation med forældre. Igen med henvisning til specialets problemfelt (jf.kap.3) benyttes kun den del af modellen, som omhandler relationen de to parter imellem, og jeg forholder mig ikke til modellens italesættelse af konceptet for interaktionen (Hutchinson & Olteidal 2006:116-118).

Modellen er en skabelon for, hvorledes socialarbejderen skal forberede relationen til borgeren, opbygge relationen, være i relationen og endelig afvikle relationen (Hutchinson & Olteidal 2006:116-118). Shulman er opmærksom på, at samarbejdet med en socialarbejder ikke nødvendigvis er noget, man som borger nemt kan indgå i. Når en borger skal fortælle om sine vanskeligheder, må borgeren af socialarbejderen forstås på den måde, at borgeren er et menneske, som skal give private og ømtålelige oplysninger til et andet menneske, som skal have informationen i kraft af sin myndighedsposition. Derfor er denne interaktion de to parter imellem præget af, hvorvidt borgeren har mod på at tage chancen og vise socialarbejderen tillid (Shulman 2011:144).

Refleksioner om, hvordan en borger kan have det med at skulle indgå i relation med socialarbejderen, er det, der er grundlaget for første fase i Shulmans model (Shulman 2011:82-97). Shulman siger i overordnede termer, at man som socialarbejder *"[...]/skal forberede sig på, at være i stand til at artikulere klientens tanker og følelser som respons på indirekte kommunikation"* (Hutchinson & Olteidal 2006:116). Videre forklarer han, at hensigten er at blive mere sensitiv overfor borgeren, fordi meget af det vigtigste i borgerens kommunikation ikke er udtrykt i "rene" ord. Han forklarer, at man som socialarbejder skal være opmærksom på den forskel, der er ved at møde

borgeren ud fra henholdsvis det intellektuelle tænkende perspektiv eller det følelsesmæssige perspektiv. Det vil sige i stedet for at have fokus på, hvad interaktionen skal omhandle, og hvad borgeren vil sige med ord, så skal socialarbejderen være opmærksom på, hvordan borgeren har det med at skulle være i interaktionen (Shulman 2011:82). I forlængelse heraf har Shulman en hypotese om, at det, som i første omgang ligger borgeren på sinde, er: *"Hvem er denne sosialarbeideren, og hva slags menneske er hun eller han?"* (Shulman 2011:83).

Socialarbejderens opgave i forberedelsesfasen i Shulmans model er at gøre sig overvejelser over, hvordan borgeren kan have det, og hvordan socialarbejderen vil respondere på borgerens følelser og tanker (Shulman 1992:20-26). Listen over, hvilke følelser borgere kan have forud for første møde med socialarbejdere, er ikke udtømmende (Shulman 2011:94-97). Men ved at socialarbejderen stiller sig åbent overfor, at forældre kan have forskellige følelsesmæssige blokeringer for samarbejdet, kan det sammenlignes med et fænomenologisk udgangspunkt (Hutchinson & Oltedal 2006:94-96). Intentionen med denne åbenhed er at skabe mulighed for, at forælderen kan kommunikere direkte ved at turde italesætte også en eventuel ambivalent holdning til at modtage hjælpen fra socialarbejderen (Shulman 2011:78-79).

Udover denne åbenhed for, hvordan forældre kan have det forud for mødet med socialarbejdere, tilskriver Shulman også forberedelsesfasen, at socialarbejderen skal arbejde henimod at "tune in" på borgeren ved at forholde sig empatisk til denne. En sådan empati menes at kunne opnås ved netop at forsøge at sætte sig ind i, hvad der kan ligge til grund for, at forælderen har den følelse/de følelser, som er tilfældet (Hutchinson & Oltedal 2006:94-96). Når der benyttes begrebet empati, falder mine refleksioner igen på, at der er sammenfald med det mentaliseringsteoretiske perspektiv og Shulmans model.

Shulman har udover forberedelsesfasen en startfase, en midterfase og en afslutningsfase. Denne opdeling ses sammenhængende med, at han i sin model udover relationsarbejdet inddrager det konceptuelle for socialarbejderens relation med borgere (Hutchinson & Oltedal 2006:117-118). Da det konceptuelle aspekt ikke indgår i specialets problemfelt, afviges der her fra Shulmans faseopdeling.

Shulman opfordrer socialarbejdere til kontinuerligt at tjekke, hvordan deres udsagn bliver opfattet af borgeren. Ligeledes opfordres de til at sikre sig, at de selv har opnået rette forståelse af de budskaber, som forælderen giver (Hutchinson

& Olteidal 2006:117). Et sådant kontinuerligt tjek kan gøre det muligt for socialarbejdere i familieafdelingen at få fornemmelse for, om deres information er forståelig, og på hvilken måde informationen modtages af forælderen. Herved afspejles symbolsk interaktionisme – socialarbejderen må søge at forstå symbolerne i sproget på samme måde, som disse symboler forstås af forælderen (Mead 2005:94-107).

Endvidere forklarer Shulman, at socialarbejderen skal være i stand til at være der, ”hvor borgeren er”. Denne vending fortolker jeg således, at socialarbejderen skal være undersøgende i forhold til at finde frem til, hvem borgeren er, hvad der er vigtigt for borgeren, hvad der er problemet for borgeren, og hvilken hjælp borgeren er parat til at modtage fra socialarbejderen. En sådan fordomsfri tilgang hos socialarbejderen menes at kunne sidestilles med den åbenhed, som det interaktionistiske perspektiv repræsenterer (Hutchinson & Olteidal 2006:94-96).

Shulman forklarer, at socialarbejdere skal støtte borgeren, når denne fortæller om noget, som for hende/ham er tabu. I familieafdelingen forestiller jeg mig, at tabuemner kan være forældres indbyrdes konflikter, forældres ageren over for deres barn, en adfærd hos forælderen, som kan synes i strid med forventninger til en ansvarsfuld forælder eventuelt et misbrug. En støtte i forbindelse med tabuemner kan, ud fra min tolkning, sammenlignes med at have empati overfor borgeren - Og begrebet empati bliver også her igen benyttet af Shulman, når han forklarer, at socialarbejdere skal være empatiske i deres fokus på borgeres oplevelser og følelser. Dermed kan der igen afspejles elementer, som kan sidestilles med dele af mentaliseringsperspektivet.

Shulman benytter begrebet anerkendelse, når han understreger, at socialarbejdere bør give borgere opbyggende feedback på det positive, de har bidraget med/ydet i den proces, som er sket i sammenhæng med samarbejdet med socialarbejderen (Hutchinson & Olteidal 2006:118). I familieafdelingen kan jeg forestille mig, at det kan være vigtigt for forælderen at blive bekræftet af socialarbejderen i de fremskridt,

forælderen har gjort i sin forældrerolle/-opgave. Hermed er der mulighed for, at forælderen kan opleve, at der bliver lagt mærke til hendes/hans ressourcer og gode intentioner og ikke kun fejl og begrænsninger. Hermed tolkes Shulmans brug af anerkendelsesbegrebet for at kunne være overensstemmende med forståelse af anerkendelse, som det fremgår af den anerkendelsesteoretiske retning (jf. kap.12.1.1).

En sidste ting, som skal fremhæves fra Shulmans model, er hans opfordring til socialarbejdere om at interagere med borgeren om deres fælles relation. Dette input anser jeg for at være en invitation fra socialarbejdere til forældre om at fortælle også om det, der for dem eventuelt kan opleves svært i relationen.

En invitation fra socialarbejderen til forælderen om at dele oplevelser om relationen, mener jeg, forudsætter, at socialarbejderen er parat til modtage kritik, så eventuel kritik kan være hjælpsom for relationen. I følge Fonagy er forudsætningen for at socialarbejderen kan modtage kritik, at hun/han har den mentaliserende indstilling - Socialarbejderen kan sætte sig ind i, hvordan hun/han kan indvirke på forælderen, og hvordan forælderen kan forstås i sin tolkning af socialarbejderen (Allen, Fonagy & Bateman 2010:177-178).

Med anerkendelse, interaktionisme og mentalisering koblet til dele af Shulmans model i socialt arbejde, er jeg kommet frem til, at socialarbejderes interaktioner med forældre kan være gode, såfremt socialarbejdere inddrager alle tre teoriretninger.

Der er ikke én bestemt teori, som bedst kvalificerer socialarbejderes interaktioner med forældre. Både anerkendelses-, interaktionistisk- og mentaliseringsteoretisk retning bidrager med tilgang til interaktionen, som menes ikke at kunne udelades, og ikke kan stå alene. Som udgangspunkt er der behov for, at forældre i et interaktionistisk perspektiv mødes af socialarbejderen med en så åben forståelse som mulig.

Socialarbejdere må ud fra et mentaliseringsteoretisk perspektiv være empatiske i deres forståelse for forældres følelser og oplevelser, og have en selvindsigt til at rumme forældrens eventuelle kritik. Endelig bidrager anerkendelsesperspektivet til, at socialarbejdere bør anerkende forældre for deres evner og udvikling i

forældreopgaven. Disse teoretiske input afspejles i de dele i Shulmans model for socialt arbejde, som omhandler interaktion.

14.1 Kort svar på problemformulering

Gennem socialarbejderes interaktioner med forældre, kan der fremtolkes henholdsvis anerkendelses-, interaktionistisk- og mentaliseringsteori. Ligeledes kan der fremtolkes efterspørgsel på inddragelse af disse teoriretninger. Ved at supplere disse teoriretninger med hinanden i forskellige sammenhænge i interaktionen, menes der at være gode forudsætninger for den gode interaktion. Hertil kan inddrages Shulmans model for socialt arbejde.

15 Efterrefleksioner

Gennem analysen og efterfølgende er der i specialet arbejdet med en adskillelse af de tre teoriretninger anerkendelse, interaktionismen og mentalisering. I udgangspunktet er teoriretningerne benyttet med en tendens til, at de kunne være konkurrerende i betragtning af hver deres fænomenologiske/psykologiske udgangspunkt for at udvikle hver deres teoretiske begreber (Ejrnæs 2010:166).

Ved besvarelse på problemformuleringen med inddragelse af Shulmans teori og model for socialt arbejde, viser det sig, at i brugen af teorierne behøver de ikke at udelukke hinanden, det vil sige, de kan være komplementære (Ejrnæs 2010:165).

At der åbnes op for, at teoriretningerne kan ses komplementære, inspirerer mig til at undersøge, om dette kan forklares med, at de samtidig kan være dialektiske (Ejrnæs 2010:67). Ved dialektik menes at modsættende påstande sammenvæves, således at de kan slutte med at udgøre en ny syntese (sammenføjelse) (ibid).

Derfor har jeg nærmere studeret nogle af de grundtanker, de tre teoriretninger hver især menes at være inspireret fra. Fælles for de tre teoriretninger er, at de er udviklet på baggrund af flere forskellige filosofiske og/eller psykologiske retninger. Jeg hæfter mig ved, at de alle tre kan føres tilbage til en fælles reference, nemlig den udviklingspsykologiske.

Jævnfør kapitel 10.1.2 er jeg inde på, at Honneth har et psykologisk perspektiv i sin anerkendelsesteori. Honneth benytter Freuds udviklingspsykologi, herunder

tilknytningsteorien til at nå frem til, at den nødvendige tilknytning fra forældre er forudsætning for, at individet kan få opfyldt sit behov for anerkendelse i teoriens sfære om at blive elsket (Honneth 2006:132-135). Og denne anerkendelse har betydning for, hvorledes individet kan opnå og kan modtage anerkendelse senere i livet i de forskellige sfærer for anerkendelse (ibid).

Fonagy har i udvikling af mentaliseringsteorien ligesom Honneth beskæftiget sig med udviklingspsykologien og dens tilknytningsteori, som er grundlagt ved Freud. Fonagy forklarer, at individets tilknytning i de tidligere barnestadier kan være af betydning for, hvorledes individet udvikler mentalisering (Fonagy & Bateman 2010:31-35).

Mens interaktionisme som overordnet perspektiv bygger på den fænomenologiske filosofi, har den symbolsk interaktionistiske teoretiker Mead, ligesom Honneth og Fonagy skelet til tilknytningsteorien fra Freuds udviklingspsykologi. Mead er optaget af, hvorledes individet gennem de tidligere udviklingsfaser er hjulpet til at opbygge sit "Selv" (Mead 2005:236). Selvet, som består af Jeg (den impulsive del) og Mig (den reflekterende del) har betydning for, hvorledes individet reagerer i konkrete situationer i samspil med andre mennesker (Hutchinson & Oltedal 2006:98-99).

Freuds udviklingspsykologi kan genkendes som en inspirationskilde til dele i hver af de tre teoriretninger, og den psykologiske forklaring medvirker til individets forudsætninger for henholdsvis at opnå anerkendelse, at kunne mentalisere eller reagere i samspil med andre. Med denne undersøgelse når jeg frem til, at de tre teoriretninger kan forstås dialektiske i deres grundtanker for, hvorfor det kan være vigtigt, at den enkelte teori er udviklet af hensyn til individets måde at blive forstået og mødt på – i specialets sammenhæng i interaktioner med socialarbejdere (Ejrnæs 2010:166-167).

Såfremt de tre teoriretninger blev nøjere studeret i forhold til, hvilke andre grundtanker de menes at være udsprunget fra, kunne der hypotetisk være flere fælles referencer. Og måske kunne en undersøgelse af teorierne give et billede af, at de i overvejende grad er dialektiske fremfor konkurrerende (ibid.).

Gennem specialet har intentionen været at skabe større forståelse for, hvad det er, at teori kan bidrage til ud fra den betragtning, at teorier er kausale - de kan hjælpe til en forklaring på sammenhæng mellem årsag og virkning (Ejrnæs 2010:15). Dette kapitel har medvirket til et andet perspektiv på teori - at en teori i sig selv kan fremstå som havende sin forklaring adskilt fra andre teorier – men ved nærmere undersøgelse kan det vise sig, at teori er mere overlappende, og begrebet dialektik vinder mere ind.

Efter en diskussion om forskellige perspektiver på teori, herunder deres sammensætning, vender jeg tilbage til at forstå begrebet teori: En teori er én måde at forklare tingene uden, at en teori indeholder hele forklaringen. Med henvisning til Ejrnæs forklares, at teorier konkretiserer, hvad det er, at der arbejdes med - Men disse forklaringer er forenkede, og udelader hovedparten af fænomener angående den omhandlende problemstilling. (jf.kap.4). Til trods for dette, forsvare Ejrnæs begrebet teori ud fra den betragtning, at teori dels har den egenskab at kunne konkretisere, hvad der arbejdes ud fra, og dels at kunne hjælpe til en fælles forståelsesramme (Ejrnæs 2010:129).

16 Konklusion

I specialet er der en søgning efter rette teoretiske input for socialarbejderes interaktioner med forældre i kommunale familieafdelinger. Specialet opererer med tre forskellige teoriretninger, som hver har sit bidrag til, hvad der kan være den gode interaktion. Der er tale om anerkendelsesteori, interaktionisme og mentaliseringsteori.

I analysen er inddraget en medforsker, som har erfaring med at være forælder i interaktioner med socialarbejdere i en familieafdeling. Medforskeren har med sin erfaring fra dennes forældreposition bidraget i fortolkning om, hvordan en sådan interaktion kan opleves - og hvilket behov en forælder kan have for at føle sig anerkendt, få mulighed for at give sin fortælling, mærke socialarbejderens empati og i det hele taget føle sig forstået og hjulpet.

De tre teoriretninger er analyseret på baggrund af praksis. Der er benyttet citater fra henholdsvis socialarbejdere og forældre. Disse citater er hentet fra sekundær empiri.

Specialet er mundet ud i, at der ikke er én teoretisk retning, som kan indfri alle behov, som menes at gøre sig gældende for, at den gode interaktion foretages og udvikles.

Alle tre teoriretninger har sit input, som må indgå supplerende i interaktioner. Fra Shulmans model for socialt arbejde er hentet eksempler og forklaringer på, hvornår og hvordan de teoretiske input kan benyttes af socialarbejdere i deres interaktioner med forældre.

17 Kvalitetsvurdering

I forbindelse med emnevalg, metodologi, videnskabsteoretisk grundlag og analyseopbygningen var der indledningsvis til specialet forskellige overvejelser og herefter valg der blev truffet. Disse valg har haft indvirkning for processen og for specialets udfald, hvorfor jeg beskriver nogle erfaringer om, hvorledes det har været at arbejde ud fra disse valg:

At arbejde med et teoretisk speciale har givet større indsigt i, at forståelse for og vurdering af socialt arbejde må ses i sammenhæng med, hvilket filosofisk og/eller psykologisk grundlag forståelsen og vurderingen bygger på. Den teoretiske fordybelse har givet større kendskab til teoriers overlap og forskelligheder på tværs af de filosofier og psykologiske grundtanker, som teoriretningerne bygger på. Endvidere har det teoretiske fokus i specialet hjulpet til at give et billede af, at det kan være en fordel, at socialarbejdere kender til forskellige teoretiske retninger for at kunne træffe beslutning om, hvordan de skal interagere i de forskellige situationer i samtaler med forældre.

Ved at studere Shulmans teori og model for socialt arbejde var det overraskende, at en teoretiker tilsyneladende havde arbejdet så tæt på specialets problemfelt, og havde inddraget nogle af de samme teoretiske input, som jeg gennem analysen var nået frem til. Samtidig med dette overlap mellem Shulmans teori og model for socialt arbejde og specialets problemfelt er der også forskelle. Specialet indeholder en teoretisk diskussion, som ikke kan genkendes i Shulmans teori. I disse år bliver mentaliseringsteorien implementeret i det sociale felt (Hagelquist 2012:17-44). Derfor finder jeg det oplagt, at mentaliseringsperspektivet inddrages i forbindelse med

aktuelle diskussioner vedrørende interaktioner mellem socialarbejdere og forældre i kommunale familieafdelinger.

Forud for specialet var metoden medforsker ukendt for mig. Derfor har det været en udfordring at finde relevant litteratur herom og herefter at finde frem til, hvordan jeg ville gøre brug af metoden. At arbejde sammen med medforskeren har hjulpet til at få det teoretiske perspektiv mere nærværende i forhold til eksempler på "virkeligheden" - socialarbejders interaktioner med forældre. I litteraturen angående medforskermetoden adskilles rollerne "medforsker" fra "informant", og denne adskillelse problematiseres i forbindelse med forskningsprocesser (Eide & Ekern 2011). I min undersøgelse har det ligeledes været svært at adskille medforsker fra at være informant. Men jeg tillader mig i den forbindelse at være pragmatisk - Måske behøves der ikke kontinuerligt i en undersøgelse at være en sådan klar begrænsning for, hvordan man som forsker kan inddrage medforskere. Måske kan det være givtigt i noget forskning, at mennesker med insiderkendskab til det omhandlende problemfelt indgår som medforskere og deltager i fortolkningsarbejdet, og desuden kan give nyttige data, hvorfor medforskeren kan få aspekter fra informantrolle.

En anden udfordring ved at benytte en medforsker har været at finde frem til, i hvilke sammenhænge medforskeren med fordel kunne inddrages eller, i hvilke sammenhænge hun med fordel for specialet ikke blev inddraget. Jeg har også her fraveget fra traditionel forståelse af, hvordan en medforsker bør inddrages i hele forskningsprocessen – Dette var mit udgangspunkt, men undervejs fandt jeg det nyttigt for specialet, at jeg var den styrende i forhold til, hvornår medforskeren skulle inddrages. Dette mener jeg, skal ses i lyset af, at specialet opererer med analyse af teori, og medforskerens deltagelse blev kun fundet nyttig ved teoriernes kobling til praksis.

Mit udgangspunkt var at inddrage to medforskere. På mange måder er min oplevelse, at den ene medforsker har udfyldt rollen ved at give tydelige og brugbare refleksioner. Samtidig kan jeg være nysgerrig på, hvilke fortolkninger, der eventuelt kunne være fremkommet gennem to medforskernes fælles refleksioner, hvor de reflekterer videre på

hinandens refleksioner, som det kendes fra metoden fokusgruppeinterview (Kvale & Brinkman 2009:170).

En risiko, jeg forinden forstillede mig ved at inddrage medforsker, var ”go native” (Kristiansen & Krogstrup 2015:105). Jeg kan genkende, at jeg i mine samtaler med medforskeren har ladet mig rive med af hendes fortællinger. Ved refleksioner i forlængelse af disse samtaler, lykkedes det mig med tiden at blive opmærksom på, at tendensen ”go native” var hændt. I forlængelse heraf har jeg bestræbt mig på at forholde mig mere undersøgende til medforskerens fortællinger.

Min flerårige relation til medforskeren har omhandlet medforskerens liv, og min rolle har været at hjælpe hende i hendes liv. Mens jeg har kendt medforskeren i hendes livsfortællinger og trivsel, har hun kendt mig i min profession. Denne asymmetri blev der rokket ved i forbindelse med specialet. Medforskeren skulle nu møde mig i andre fysiske omgivelser, og vi mødtes fordi, hun skulle hjælpe mig. Dette gjorde vores samtaler afslappende på en måde, som ikke har været tilfældet tidligere, og jeg kunne fortælle om min usikkerhed i forbindelse med specialet. Medforskeren lærte mig at kende i et nyt perspektiv. På den ene side tror jeg, at det har været godt for medforskeren at se, at et menneske, som hun har søgt hjælp hos i mange sammenhænge, også er et menneske med forvirring og frustrationer. På den anden side er mit indtryk, at ved Lisas medvirken som medforsker kan det være svært for hende at genoptage den asymmetriske relation, hvor jeg kun indgår som hendes behandler. Jeg forestiller mig, at det nu kan være svært at se mig som den autoritet, hun tidligere tillagde mig. Måske kan det ligeledes være udfordrende for mig i tilfælde af, at jeg skal tilbagevende den tidligere asymmetriske relation efter at have har delt noget fra mit liv, som er uden for min terapeutiske profession. - Når jeg gør mig overvejelser om, hvorledes min relation til Lisa har ændret sig, og hvilke konsekvenser dette kan have, vil det være nærliggende i tråd med specialets emne ”den gode interaktion” at drøfte dette med Lisa. Men for første gang i den tid, jeg har kendt hende, er der ikke kontakt, hvilket hypotetisk kan forklares med nogle af de refleksioner, jeg her har gjort mig om vores relation. Da der ikke er kontakt, kan jeg

ikke efterleve at inddrage medforskeren også i den afsluttende fase af undersøgelsen, som det er foreskrevet (jf.kap.7.1).

Langt i processen fandt jeg det vanskeligt at operere med empiri fra praksis. Jeg havde vanskeligt ved at fastholde målet for inddragelse af denne empiri. Hurtigt kom jeg flere gange til at fordybe mig i udsagnene således, at jeg flyttede fokus væk fra det teoretiske perspektiv og over til praksis. Des mere jeg blev fortrolig med de inddragede teoriretninger, jo nemmere blev det at holde fast i den oprindelige intension med at benytte de empiriske data. De udfordringer, som empirien gav mig, ser jeg ikke sammenhængende med, at der blev anvendt sekundær empiri. Den samme udfordring vil jeg forvente at have fået, såfremt jeg havde indhentet primær empiri.

Som nævnt i kap.8 har jeg ikke fundet det let at afgøre, hvilken videnskabsteoretisk retning, specialet bedst kan defineres i forhold til. Indledningsvis var jeg domineret af en hypotese om, at socialarbejdere ikke havde tilstrækkelig teoretiske input i forhold til deres måde at interagere med forældre, hvilket jeg forholdte mig kritisk til. Det vil sige, at i mit udgangspunkt var den videnskabsteoretiske retning primært kritisk hermeneutisk. Undervejs blev jeg påvirket af de forskellige faktorer, som spiller ind på socialarbejderen måde at interagere på. Jeg begyndte at få en mere nuanceret forståelse for specialets problemfelt og få en forståelse for, at det ikke er enkelt at kritisere socialarbejdere. Socialarbejdere interagerer tilsyneladende ofte ud fra manglende forudsætninger for og viden om, hvad der forstås ved en god interaktion, og de kan af flere grunde have manglende opmærksomhed på, hvordan de gennem interaktioner kan være hæmmende for samarbejdet med forældre. Det vil sige, at undervejs i processen har jeg flyttet mig tættere på den hermeneutiske retning med inddragelse af så mange dele som muligt for at forstå helheden, som her er interaktionen. Samtidig holder jeg fast i, at specialet bærer præg af kritisk hermeneutik - En normativ holdning om, at der er etiske forventninger til, hvordan socialarbejderen interaktioner med forældre burde være, og hvordan de i virkeligheden viser sig at være, herunder at socialarbejdere med fordel kan have et teoretisk blik for deres måde at tilgå interaktioner.

18 Perspektivering

Den viden, som specialet er mundet ud i, perspektiveres til anden praksis, end den som specialet opererer indenfor. Derudover perspektiveres specialet til supplerende forskning og til ny forskningsforslag:

Specialets teoretiske undersøgelser er centreret om socialarbejders interaktioner med forældre i kommunale familieafdelinger. Umiddelbart forestiller jeg mig, at det teoretiske input, som specialet er kommet frem til, om at kvalificere socialarbejders interaktioner med forældre, kan benyttes i andre kontekster, hvor socialarbejdere samarbejder med forældre. Herudover menes de teoretiske input at have en tilgang til interaktioner, som kan være brugbare, uagtet hvilken problemstilling borgere møder socialarbejdere med. Og måske kan man forestille sig, at de teoretiske input ligeledes kan opkvalificere det socialfaglige felt, hvis de teoretiske input benyttes af ledere i deres interaktioner med socialarbejdere. Endelig kan jeg have den forestilling, at de fremfundne teoretiske input kan kvalificere interaktioner i bred forstand, når der i interaktioner er to parter, som repræsenterer asymmetriske positioner.

Dette speciale har givet en teoretisk opmærksomhed på interaktioner mellem socialarbejdere og forældre i kommunale familieafdelinger. For i højere grad at inddrage praksis i socialt arbejde kunne der supplerende laves empirisk forskning ved at undersøge, hvordan interaktionerne udspiller sig i praksis.

I forlængelse af specialet kunne der laves nyt studie – Specialets resultater kunne implementeres i en eller flere kommunale familieafdelinger, og der kunne forskes i, om denne implementering kan have en effekt og i så fald hvilken.

19 Efterskrift

I dette afsluttende kapitel vil jeg fremhæve nogle tanker, som jeg har gjort mig undervejs i processen angående socialarbejders interaktioner med forældre. Jeg vil beskrive, hvordan nogle af de perspektiver, jeg er stødt på undervejs, har haft indvirkning på min forståelse af disse interaktioner.

Forud for specialet kunne jeg med min kritiske vinkel, ligesom Højlund & Juul fortæller, have en ”[...]undren over, at gode viljer og etisk bevidst social lovgivning

tilsyneladende ikke slår igennem i praktisk socialt arbejde”(Højlund & Juul 2005:11). Men når jeg nu efterreflekterer, har jeg betydelig mindre undren. Det synes gennem specialet at være dukket nogle forklaringer op om, hvad der kan være medvirkende til, at socialarbejderes interaktioner med forældre kan være mangelfulde:

Jeg har i specialet udelukkende fokuseret på, hvordan socialarbejdere med teoretisk input kan forbedre interaktioner. Men der synes at være andre forhold, som kan være nødvendige at operere med, for at der kontinuerligt kan foregå gode interaktioner. Et af forholdene er, at socialarbejderes forudsætninger for at bestride jobbet, kan synes at være betydelig mangelfulde:

Socialarbejdere i kommunale familieafdelinger har tilsyneladende ikke nogle særlige faglige forudsætninger for at arbejde med familier. Fra fokusgruppeinterviewet (bilag 1) udtaler en socialarbejder: *Jeg er også nyuddannet og har ikke sådan noget med fra studiet[...]”*(Bilag 1). Det vil sige, at i familieafdelinger arbejder socialarbejdere, som netop har afsluttet socialrådgiverstudiet - Et studie som denne socialarbejder ikke synes, har givet hende kompetencer til at interagere med borgere. Nyuddannede har naturligvis ingen efteruddannelse eller erfaring fra andre socialfaglige funktioner.

I fokusgruppeinterviewet fortæller en anden socialarbejder: *”Før var jeg i en anden kommune, der fik jeg ikke nogen oplæring, det var bare i gang”*(ibid.). Hun forklarer, at i forbindelse med sagsarbejdet har hun i nærværende familieafdeling fået hjælp fra kolleger, men tilføjer: *”[...]men ikke sådan i forhold til samarbejdet med forældre, det har jeg ikke oplevet, det er bare en del af det”*(ibid.). En anden supplerer: *”Det er en balance, som vi ikke er vejledt i”*(ibid.)

Når socialarbejdere kan være uerfarne i jobbet og uden specifikke kompetencer til opgaven - hjælper og myndighed i familieafdelingen - må der være risiko for, at det ikke er måden at møde forælderen på, som hver gang har høj prioritet i jobbet.

Ligeledes kan socialarbejderne have manglende forudsætninger i forhold til at vide, hvad det er, de bør gøre for at opbygge den gode interaktion. Der kan synes langt fra socialarbejderes forudsætninger for at interagere med forældre til specialets anvisning om teoretiske input i interaktioner.

En anden hindring for den gode interaktion kan ses i forbindelse med mødet mellem den enkelte socialarbejder og forælder. Det er ikke givet, at en interaktion mellem de to parter indgår i et længerevarende samarbejde således, at der kontinuerligt kan opbygges en relation med udvikling af forælders tillid til socialarbejderen. I fokusgruppeinterviewet udtaler en socialarbejder: *"Vi er mange, der har overtaget en sagsstamme"*. Heraf tolker jeg, at det ikke er usædvanligt, at forældre overgår til en ny socialarbejder undervejs i forløbet. De får således mere end én gang en ukendt person, som de skal interagere med om deres sårbarheder i livet. I den anledning fortæller medforskeren: *"De skiftende sagsbehandlere betød, at den lange svære historie skulle forklares om og om igen"* (kap.7.4). Heraf tolker jeg, at forælderen kan blive meget optaget af, hvorvidt hun får fortalt de nødvendige dele af sin historie af hensyn til, om socialarbejderen får de rette informationer til brug for sagsarbejdet, som indebærer vurderinger og beslutninger, der omhandler familiens liv. Derved kan forælderen opleve, at samtalen er til for at hjælpe socialarbejderen i dennes arbejde - og mindre for at socialarbejderen skal være forælderen til hjælp. En sådan interaktion domineres af fortællingen, og ikke af de to parter relation.

Med dette efterskrift er min intention at problematisere den kritik, som umiddelbart kan rejses af de interaktioner, som socialarbejdere foretager med forældre i kommunale familieafdelinger (Højlund & Juul 2005:11). Det kan tyde på, at kritikken i henhold til Brantes niveaumodel (jf.kap.10) ikke alene bør gives på mikroniveau – interaktionen mellem socialarbejder og forælder. Det kan synes nødvendigt at perspektivere problemet i forhold til mesoniveauet fx de organisatoriske rammer, interaktionen indgår i – hvilke socialarbejdere rekvireres, og hvordan organiseres arbejdet i den enkelte familieafdeling. Endvidere kan der på makroniveau gennem samfundsdiskursen være en holdning til, hvorvidt socialarbejdere gennem uddannelsessystemet bør kvalificeres til de omhandlende interaktioner, og hvad der vægtes i sagsarbejdet i kommunale familieafdelinger (Ejrnæs & Guldager 2010:108-111).

20 Litteraturliste

- **Allen, Jon, Anthony Bateman & Peter Fonagy** 2007: *mentaliseringsbaseret behandling af borderlinepersolighedsforstyrrelse – En praktisk guide*, København: Akademisk Forlag
- **Borg, Marit** 2009: Intet om oss uten oss, i Borg, Marit & Kristiansen, Kristjane, *Medforskning – å forske sammen for kunnskap om psykisk helse*, Oslo: Universitetsforlaget
- **Buch-Hansen, Hubert & Peter Nielsen** 2012: Kritisk realisme. I Søren Juul & Kirsten Bransholm Pedersen (red.): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori, en indføring*, København: Hans Reitzels Forlag,
- **Christiansen, Irene** 2011: *Anerkendelse og selverkendelse* i Psykolog Nyt Nr. 1, 2011, Danmark
- **Egelund, Tine** 2005: Magtudøvelsen i børneforsorgen. I Margaretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen & Nils Mortensen (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus Universitets Forlag, Århus
- **Ejrnæs, Morten** 2010: Teorier på forskellige niveauer som forudsætning for at forstå og forklare sociale problemer. I Morten Ejrnæs & Jens Guldager, *Helhedssyn og forklaring, i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde* Danmark: Akademisk Forlag
- **Ejrnæs, Morten & Jens Guldager** 2010: *Helhedssyn og forklaring, i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde* Danmark: Akademisk Forlag,
- **Fonagy, Peter, György Gergely, Elliot Jurist, & Mary Target** 2007: *Affektregulering mentalisering og selvudvikling*, København: Akademisk Forlag
- **Freud, Sigmund** 1993: *Psykoanalysen i grundtræk*, Frederiksberg: Det Lille Forlag
- **Guldager, Jens** 2010: *Komplementaritet og dialektik*. I Morten Ejrnæs & Jens Guldager: *Helhedssyn og forklaring, i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde* Danmark: Akademisk Forlag,
- **Hagelquist, Janne Østergaard** 2012: *Mentalisering i møde med udsatte børn*, København: Hans Reitzels Forlag

- **Honneth, Alex** 2003: *Behovet for anerkendelse, en tekstsamling*, København: Reitzels Forlag
- **Honneth, Axel** 2006: *Kamp om anerkendelse - sociale konflikters moralske grammatik*. København: Gyldendal Akademisk
- **Husserl, Edmund** 1997: *Fænomenologiens idé*. København: Hans Reitzels Forlag
- **Hutchinson, Gunn Strand & Siv Olteidal** 2006: *Modeller I social arbejde*, København: Hans Reitzels Forlag
- **Højlund, Peter & Søren Juul** 2005: *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København, Hans Reitzels Forlag
- **Jacobsen, Dag Ingvar & Jan Thorsvik** 2014: *Hvordan organisationer fungerer*. København: Hans Reitzels Forlag
- **Jørgensen, Arne** 2009: *Hans-Georg Gadamer*, Frederiksberg: Forlaget Anis
- **Juul, Søren** 2013, Kapitlerne: Nyere kritisk teori, Hermeneutik & Fænomenologi. I Søren Juul & Kirsten Baunsholm Pedersen: *Samfundsvidenskabernes samfundsteori, en indføring*, København: Hans Reitzels Forlag
- **Juul, Søren & Kirsten Baunsholm Pedersen** 2013: *Samfundsvidenskabernes samfundsteori, en indføring*, København: Hans Reitzels Forlag
- **Kant, Immanuel** 2000: *Kritik af den praktiske fornuft*, København: Hans Reitzels Forlag
- **Karterud, Sigmund & Anthony Bateman** 2011: *Mentaliseringsbaseret terapi, manual og vurderingsskala*, København: Hans Reitzels Forlag
- **Kildedal, Karin** 2011: Undersøgelsen som ramme for læreprocesser. I Karin Kildedal, Lars Uggerhøj, Sigrid Nordstoga & Solveig Sagatun. *Å bli undersøkt*, Oslo: Universitetsforlaget
- **Kildedal, Karin, Lars Uggerhøj, Sigrid Nordstoga & Solveig Satugan** 2011: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget
- **Kristiansen, Søren & Hanne Kathrine Krogstrup** 2015: *Deltagende observation, Introduktion til en forskningsmetodik*, København: Hans Reitzels Forlag

- **Kristiansen, Kristjane** 2009: Forskning og medforskning. I Marit Borg & Kristjane Kristiansen: *Medforskning*. Oslo: Universitetsforlaget
- **Mead, Georg Hubert** 2005: *Sindet, selvet og samfundet, fra et socialt behavioristisk synspunkt*, København: Akademisk Forlag
- **Møller, Lis** 2008: *Anerkendelse i praksis, – om udviklingsstøttende relationer*, København: Akademisk Forlag
- **Nordstoga, Sigrid** 2011: Å definere problemet sammen? I Karin Kildedal, Lars Uggerhøj, Sigrid Nordstoga & Solveig Sagatun, *Å bli undersøkt*. Oslo: Universitetsforlaget
- **Nørager, Troels** 1995: *System og livsverden, Habermas' konstruktion af de moderne*, Frederiksberg: Forlaget ANIS
- **Peters, Calylon Janzen** 2009: *Mother-Led Families with Multiple Stressors: A Qualitative Study About Mothers' and Their Social Workers' Perspectives of the Social Service Experience*, Faculty of Social Work University of Manitoba Winnipeg, Canada.
- **Petersen, Mimi & Steen Johansen** 2015: *Sikkerhed I centrum, sikkerhedsplaner i social arbejde med børn & familier I udsatte positioner*. Skriftserie nr.15 MMXV. Frederiksberg: Institut for Socialt Arbejde, Professionshøjskolen, Metropol
- **Pettersen, Karen-Sofie & Eva Simonsen** 2010: *Når anerkendelse ikke er nok, Professionsetik og samfundsansvar*, København: Akademisk Forlag
- **Schulman, Lawrence** 1991: *Interactional Social Work Practice. Toward an Empirical Theory*, F.E. Peacock Publishers Inc., Itasca, Illinois
- **Schulman, Lawrence** 1992: *The skills of Helping Individuals, Families and Groups*, F.E. Peacock Publishers Inc., Itasca, Illinois
- **Shulman, Lawrence** 2011: *Kunsten Å hjelpe, individer og familier*, Oslo: Gyldendal Akademisk
- **Skytte, Marianne** 2013: Socialt arbejde. I Jens Guldager, Jens & Marianne Skytte, *Socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag
- **Trans, Kirsten** 2015: *Indlevende socialarbejder*, Aalborg Universitet (Ikke publiceret)

- **Uggerhøj, Lars** 2011: Familiernes involvering og deltagelse i undersøgelsesprocessen og Konklusion og perspektivering. I Karin Kildedal, Lars Uggerhøj, Sigrid Nordstoga, & Solveig Sagatun: *Å bli undersøkt*. Oslo: Universitetsforlaget
- **Uggerhøj, Lars** 2005: Menneskelighed i mødet mellem socialarbejder og klient – ideal eller realitet? I Margaretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen & Nils Mortensen: *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Århus Universitets Forlag
- **Wind, H. C.** 1998: *Anerkendelse, Et tema i Hegels og moderne filosofi*, Århus: Århus Universitetsforlag
- **WHO** 1995: *ICD-10, psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser*. København: Munksgaard
- **Ziethen, Morten, Nikolaj Stegeager & Thorkil Molly-Sørensen** 2013: Anerkendelse, genkendelse og værdsættelse. I Michael Hviid Jacobsen, Erik Laursen & Jan Brødslev Olsen *Socialpsykologi, En grundbog til et fag*. København: Hans Reitzel

WEB

- **Eide, Solveig Botnen & Ekern, Lise** 2011: *Uklare roller: Medforsker og informant på samme tid*, <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2011/2011-3/uklare-roller/> Downloaded 10.4.2016
- **Forvaltningsloven**. LBK nr. 433 af 22/04/2014. *Bekendtgørelse af forvaltningsloven*. Justitsministeriet. <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411> Downloaded 5.2.2016
- **Forældreansvarsloven** LBK nr.1820 af 23/12/2015. *Bekendtgørelse af forældreansvarsloven*. Social- og Indenrigsministeriet. <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=173278> Downloaded 5.2.2016

- Gyldendal 2015
[http://denstoredanske.dk/Sprog, religion og filosofi/Religion og mystik/Almen etik/anerkendelse](http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Almen_etik/anerkendelse) Downloaded 2.2.2016
- Hartley, Jean & Benington, John 2010: *Co-research: A new methodology for new times* <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13594320050203085>
Downloaded 8.4.2016
- Ingarden. R 1970: *Innføring i Edmund Husserls fenomenologi*, Oslo
<http://www.leksikon.org/art.php?n=773> Downloaded 1.3.2016
- KL: Kommunernes Landsforening, www.kl.dk Downloaded 8.1.2016
- Kynde, Karsten 2011: *Søren Kierkegaard Forskningscenteret-citater*
www.sk.ku.dk/citater.asp downloaded 11.4.2016
- Leksikon 2009: <http://www.leksikon.org/art.php?n=5161> Downloaded 2.2.2016
- Serviceloven. LBK nr. 1284 af 17/11/2015. *Bekendtgørelse af lov om social service*. Social- og Indenrigsministeriet.
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=175036> Downloaded 5.2.2016
- Tullberg, Leif Jørn 2012: http://den1millionerenudfordring-hercules.blogspot.dk/2012_11_22_archive.html Downloaded 29.3.2016
- Viss: Mentalisering - Gammel vin på nye flasker. Videncenter – Sølund Skanderborg
<https://viss.skanderborg.dk/VIDEN/Artikler1/Neurop%C3%A6dagogik/Mentalisering-%E2%80%93-gammel-vin-p%C3%A5-nye-flasker-1.aspx> Downloaded 1.3.2016
- Vithen, Marie Pallesgaard 2014: Københavns Kommune
<https://www.ug.dk/flereomraader/videnscenter/vcartikler/signs-safety-en-metode-til-styrke-det-tvaerfaglige-samarbejde-mellem-familier-og-professionelle>
Downloaded 21.2.2016